

улуро ааро

Лабунмэдээнү Өндөрүл

ЙОХОН КНИГА ИЗДАТЕЛЬСТВО ГИ
ЯКУТСКАЙ - 1988

Улуро Адо

У49 Лабунмэдэну өндэрил: Йахтаридьаал-пэ, пойиэмэпэ.— /Н. Н. Курилов ирисуй-пэги.— Якутскай: Книга изд-воги. 1988—168 с.

Улуро Адо

Благословление. реки Лабунмэдэну:
Стихи, поэмы.
90 к. 1000 экз.

Эта книга — вдохновенная песня немногочисленного народа, только благодаря Октябрю обретшего счастье жить и творить во имя прекрасного будущего. В ней выражается благодарная любовь Ильичу, России, партии, большой и малой Родине, радость обновления северного края, желание сделать ее еще краше и богаче. Сборник выходит в связи с 50-летием автора.

У $\frac{4702780200-032}{M 137-88}$ 043-88

84ЮК

© Якутское книжное издательство 1988

ВАДУН ЛАЧИЛ

**Лукундьиипэ! Лачилэн
Вадун гөдэ эндэмлэ!**

**Нондаачиильэлк, мотинэн
Мэ пугуочии, нотинэй!**

**Мит йахтэпиэ мөрэйлгинь,
Мит лачил валь йэдээйгик.**

**Абарэги чалаайлгинь,
Куомурпэдиэ суусээйгик.**

**Монур — вадул йахтаабат
Хуруулдэньэн йахтаабан,**

**Лукул бурэ льэй чииба
Вадун мөрдьэ мөрчибан!**

МӨНДЪЭЙЛЪЭЛДЪЭ
ЧАСЬУУЛЭ

МЭТ ЭВИЭЛ

Ленин-хайчиэ аґарэ
Мэт мөриллөк маранмэ
Лэнмучэндэе монгодиэ
Суусээйл дитэ курчичэн.
Мэт көйлууньэй нимэґат
Чайлэ ньаачин киилэчэн.
Тун мидьирпэй эдьилґа
Чадьуун уолөк мөрчичэн.
Тадаат анмэ уйэрэр,
Миринь йуодириэльэльдэ
Чадьуупэдиэ мирийэ
Солходэґа эйичэн.
О пойуолнги хуодэдэ
Чингичэндэе чундөлө
Суусэйлэльдэе уо нодэ
Нотинаачий чадьуупэ!
Мэт мэр эвиэн: титтэґа
Уудөк энэтэй, амаґа,
Ленин-хайчиэ аґарэ,
Ленин-хайчиэ аґальвэл!

ЧАМАРИИМЭ МИТ ОКЧААП

Мит мэ лэйрийй: мит эдьилдиэ ах чандалхаар
Мит йахтэпиэ митхат уурэн пондэйнаал.
Кин ааттэрэй таң пондэйлэ, монгик малаа?
Тэтөк, тэтөк — чамариимэ мит Окчаап!
Ваай мэ лэйрийй: мит лачиндьюо мэ ньимиэнаай

Лачидэдуол чигичэлэк лалвэйнаар.
 Кин мөндьэсэй тан чидьинуй лачилэ ваай?
     Тэтэк, тэтэк — чамаримэ мит Окчаап!
 О, хаалаба, мит йэвличэ йэрпэйэ ваай
 Уурэн тинэ мит йуодиибат сабаанаай.
 Кин пэнгэрэй йэрпэйэлэ, монгик, тадаа?
     Тэтэк, тэтэк — чамаримэ мит Окчаап!
 Тидэн олбинь муктильэтэй мит йавулба
 Эгуорэлэк уунуй мэт уо мэр убаанг.
 Кинэк чамбиил титэ мәтинь уо пэлулба?
     Тэтэк, тэтэк — чамаримэ мит Окчаап!
 Хуодэнг түдэл — мааруол пара! — тангун лайаат
 Эл йэвлиги-көдитэм эйк, айдьаба!
 Хуодэнг түдэл эл чугитэм тангун лайаат
 Йуодии дитэ, тунг мэт уйэ — мит Окчаап!

АРАССИИИЭНЬ

Мэ мөримэк, вадул йахтэ?
 Ан тудуруун пунгуолдэнг
 Арассийэ, тэтинь йахтэй
 Молийнилэ моннурэн!
 Хуодэнг эйк льиэ эл пунгуолут?!
     Тэн эйуокэн албадьаа
 «Уоспэ» нодьэ ньяарчэ йуодьэ
     Түдэбанэ мэ пуннаам.
 Тадаа, модьэн, вадул эдьил
     Лачиндьуоба сабуолаай.
 Таатльэр вадул кирийэги
     Лукул бурэт сабуойаай!
 Тан нимэги
     элньимийэ
     лааман ньуурал пундурэн,
 Эврэйрукун дитэ инлвэйа
     идэгэлич хуодэдэн!..
 Тан идьизнэ вадун гөдэ
     мэ халдэч тан чумдуулбат,

Эл ньуорудьэ чама чундэк
ньуориэмэлэ чадьуубат.
Хадьир таатльэр чуобайл дитэ
вадун йахтэ чэнгуриэй,
Йанунаачиний мөмдийилэк
хайчиэ Мэруу нимидьзэй!..
Арассийэ! Тун мит эдьил
тун мит вэрвэ
тэтэк киил!
Чии ньимичэнуй йуодиипэдинь
тэт пэнгэрэй чайлэги!
Таатльэр эдьил пунгуодьэги,
тун мит чайлэ —
тэт аньил!—
Өндэрирэн йахтаануйли,
Арассийэ,
мит тэтинь.

ВАДУЛ КӨЙРИДЬЭ

Хурууд-өмгэ ноллэн уурэн
Эл өктиэнаай көйридьэ
Элгодаринь аґарэрэн
Тинэ ууну-хөдильэнь.
Маархуонь Ленин көлльэлдаґа
Чаґадьэйрэн мөндьэйльэнь!
Көтигэйрэн, оу амуґа,
Чавур дитэ чэндэйльэнь!
Тадаат китнэр вадун нимэ
Көйридьэги вэрвэмур,
Ньикомизэй йахтэлэлэк
Хуруулґанэ йахтэсум!

ЧАЙЛЭДУОЛ

Чайлэдуолдиэ, амуґа,
Мөндьэйрэлэк анґинум

Чингичэлэ хуруулбат
Вадурчирэн, — ах монур
Яэргэйткэ чакчайнэн
Лукул бурэн мираабан,
Көлтэл чэнчэ мит чайлэ
Ваай чуорхэйнэн йахтаабан!

Коммунистэ чабадьэл
Ан тангудэн ваай бани:
Эдьилба льэй чингичэл
Тондынунуй — танниги
Чайлэрльэлдэ мит уорпэ
Ах кэйгудэн уунгүтэй
Тун Лукулэк, эл ворпэй
Аньмилдиэлэк, пэттэстэн...

НЬИЭЛЬЭМНЭЙИНЬ МЭТ АРУУ

Ньиэльэмнэй, амутнэ йарабай чунгрэлэк
Яэргэйэ йуорэлэк, идьиэнэ
Нэмэлэ лэйтэймэнг вайабай Нунгэдэн
Сэмэба тэт лачил эдизэрэн?
Эйк тиндаа мэ ханьин
    хааличэ йуодьэ лэвр
Иэмугур чумурба набаллэк,
Харуду йандуодьэ тэт уорпиэнь чунгрэ вэйр,
Сугудьэ илигил абаймэнг?
О, тангэ тун чама чабадьэн чайлэба
Амутнэн хадьир ат наадуолги.
Маархуонь льиэ тэт хуолэм маархуодьэк?
    Амаба,
Чамбитэй вальбэпэ пойуолги!
Тадаатэ, уурэн льиэ, тэт уорпэ чамумур
Тэтханэ пэлнүтэм, лөлнүтэм —
Эдьилба ханьинэн
    эд йуольэлмэрукун

Танниги тэт помниир эгуотэй!
Тан тэтлэ нолаатэй амудьэ тэтханэ
Маархуонь льяэ эл маанут, абуолдэг.
Льяэ маархуонь вэрвэйнэ чабадьэр
танньэпэ

Иавнэччуо пэлтэмэк, мааруолдэ.
Ан таатльэр, амучэ йуойэбат
мэт тэтинь

Чайлэндэ йавулэн вангчимэнг.
Хуруулба көткэчэ лачилэк
икивиний

Кукуллэ йавулги мэ тунгдынг.
Вадурчик,
мааруодьэ тэт чайлэ пэлдэлдэ,
Тэт уорпэ
иэмугур чумурба,

Иандуодьэ хайчиэпиэнь антэйсэк хуодэдэнг
Мит вадуд-аруулэк. Монгубан:
— Эл сабаа лукулба вадун чии йавдильбил,
Эл лалвэй чии лачил нобофэ.
Мэр уунуй кэйгудэнг
чайлэндэ тунг Эдыл

Чамбэлэк, йэвлугэ, лохофэр...
Таат уунук, Ньиэльэмнэй!
Чуольэ чии чунрэпэ

Мит Ильич ньилдыйуол чунгрэньэнг
Тэт уйэ нолгубан — танниги тэтханэ
Ньяарчидьэ эл пэлут ханьинэнг..

ЙУКУОЛЭЛ УЛУРУО

Мэт Йукуолэл Улуруо
Эдылбатэнг мэ лугэй!
Хуруул дитэ хулуруонь,
Авуотэги, йэвлугэ!

Тун кәлулҗа мә хуодиир
Пулгидьилә дитәльуо
Мәт угурчиәнә мә сундиим
Ангийәлә, собулньюо.
Хуодиир мәтул, абучиә,
Таат чамарии-көдимәк?
Тәт уодуорпиәнә-вадулпиәнә
Хуоләм мә виәнә мә нәмә?
Мәт Йукуоләл Улуруо!
Миринь амун пәлләэлдә
Мархиль дитә тәт ичуол
Мәр амуочии хуодәдән!
Эл моннубәк, тән — көдән
Йуодиин лавйә һодьәк тәт.
Чандә нбилдйй чиин чунгрә
Мә ләвнумәк тәт уудәк.
Йәвлугә, мол мархиль һолк!
Ульәгәпләк йахтәк тәт,
Ангийәпләк аҗальвәк.
Маархуонь, модьән, хуодәдән
Идырәльә әдйилҗат
Чуольә ийуул аҗитәк!
Тудәл идьиә, хаалаҗа,
Эл аҗайҗан митханә.
Чингичидинь монур льиә
Эл иилвәйҗан мит лаамә,
Саабандьәҗа монур льиә
Эл уоньәҗан хулархаа,
Лачидәдуол монур льиә
Ульәгәҗа эл сәвҗан,
Лукул бурә монур льиә
Уудәк вадул йахтаҗан...
Мәт Йукуоләл Улуруо!
Мәт абучиә, йахтәрик,
Анмолбинь эл уттәйчуон
Тун мит чайлә, мит әдйил!

ЭЛ УТТЭЧЭ МЭТ ЭВИЭЛ

Мэт лэвэйльэ чэнчэ йавул
йахтэпадабанэ модьэнг
Мэ лалвэрэйльэлум йавнуо
тун ньидьэртэй эримэ.
Титтэбанэ эл эдытэт
тиэнг амуongi эл мөркиэрэнг
Аавэбуннуй,
элгодэринь тивабаануй йэртэйэ.
Мол таабанэк,
мэт сугудьэ лэйричилги
льэлдэ гитньэр
Мэр эньгутэй танг йахтэпэ
мэт сисилба йөнгьэрэнг!
Танг лэйричил — мэт йэртэйэ!—
мэ моннутэй ньибурэ:
«Анминь эвиэк!
Мэ пэнгэйтэй, мэ мөндьэйтэй
пугудьэ!..»
Маархуонь танг мэт
йэртэйэткэ сабаадаба
исэ мэт
Тэн идьирэ мөндьэйльэлдье
чайлэпэдиэ дитэ льиэ
Ат монаайэнг:
«Тун лукулба уудэк титэ хадьбуульэнь.
Уудэк титэ банльэнь,
уудэк титэ бантэй ханьинэн!»
Мэр ат модьэнг:
«Тунг йуорпурэ уудэк титэ баньдаба,
Эримэбат маархуонь титэ
пулгуолнулльэнь ньанмэдиэ.
Танг уйэньэйрукунпэбат
наданмоойэ сахлэньэнг

Эдьюолбуодьэ лабунмэла
Туриэнурэн лыиэльэлги...»
Олбинь ат эл курильийэн:
удиль чэнчэ иимидьиэл,
Ньамиидьиткэ нийэвлигил
өндэрирэн йахтэлги!
Олбинь ат эл йуойэн:
ханьил
чама пурэт ичуодэл!
Чайлэдуоллэ йахтийрэн
одьэпэба подьандьил!..
...Мэт лэвэйльэ чэнчэ йавул
йахтэпэдабанэ модьэнг
Мэ лалвэрэйльэлум йавнуо
тун ньидьэртэй эримэ.
Мол таабанэк,
мэр эньгутэй
тан йахтэлэ йөкньэрэн
Мэт сугудьэ лэйричилги
льэлдэ гитньэр, йэвлугэл.
Тан мэт эвиэл вэрвэньдаба
угудуулбан уунуйэн
Тун ньидьэртэй
хандьэмэльэ
йавдилльилдиэ өктэрэн!
Тудэл уунуй
мэт лэвэйльэ йавул бурэн
ладьинан
Мэт лэвэйльэ йавул йахтэ
пундунурэн,
ончирэн.
Мираануйли малаа,
тэньин,
мэт омо чии,
мэт вальбэпэ!

Мит уул энмун
туг йавдильил
вэйлумутэй. Мэ ханьин
Льиз мэ хади пурэнбандьэ
чайлэткэба полчэнмэ
Мэт лэвэйльэ йавулдиэньэг
маархалльэба курчиилгинь...
Оу, тагниги
мэт лэвэйльэ йавуллэ ваай
вэрвэйиэнг
Йахтаангутэй
уонголайэ чуольэ чунгрэ
нидэрэн!
Ваай йэргэйэ —
эл уттэччэ чама эвиэл —
тэтханэ
Эмлэрэйтэм
иилигирэнг
маанульэлдьэ энъиэ дитэ!

АЛАЙИИ ЛАЧИЛПЭ

Алайи лачилпэ
Полчэнмэ йэдэйги.
Чингичэл ладьинэнг
Тондырэнг мөмдэйги.
Танунбат нэврүүрэнг
Элмонньэл чэнгуриэй.
Ан гаатльэр мэт чунгрэ
Иньюори мөнгэрньиэй!
Оу, амуч хуодэдэнг
Чингичэл чайлэрэйл,
Иилуульнэй пугудьэ
Пуойэбан абарэйл!
Маархуонь льиэ, угунэнг,
Мит сукун пугэкиэй?
Эйк маархуонь мэт чунгрэ

Таат сукинь пэдугиэл?..
Модьэн, тиэн чумурпэ
Льиркэрэн худуолги.
Лаамэдуо дитэ тэн
Чаахчир ньумуолги.
Йалбил ваай сэругэй
Йархаги сисадьир.
Паҗадыидэкуубат
Эл мөркиэ подьандьил.
Йуорпурэ тудуруул
Йавнэччиир йархараай.
Ан таатльэр чунрэ уул
Чаманэнг чандалхаай.
Хон идьнэ лачил валь
Пөлчэнмэ курчийуол!
Мэт хайчиэ йуорал ваай
Маалэйрэнг ичуойуол!..
Оу, йөкэт лачилпэ
Чайлиирэнг маалинга.
Чингичэл тондьильэлк
Мэтинь эл чамбингу.
Холльэ тит амучэ
Пөдьэлнэй пугудьэ?
Хавдэн уу лачинраал
Чунрэ виэй караваал?
Эвльэ, киэ, элэмдэй
Йуондьэткэ нолльэнь эу!
Модьэн, эл сугудьэнь,
Эл киидьэнь, элдууньэ...

КУОМУРПЭ

Эмул дитэ абуодьэ
тиэн йаринэй куомурпэ —
Польилдалбат харуду
вангаалдьэльдэ ньанмэпэк.

Титтэл тэнхит кэйгудэ
эл йахтаанут пугилэк,
Ньанбэличэ одьэлэ
эл мөрэйнут ангалэк.
Таатльэр ньаавэй тиэн лукул
анмэ йабал эмулэк —
Тиндаа вадул чумдууйуол
ньумуньалэк маранмэ.
Тадаат титтэл пулгуолни
йабуодьэ чии амунлэк,
Сугудьэлэ чантуодьэ
ийуулпэлэк пайдурэн.
Хадьираа, мол!.. Лайбудэнг
ичуодэрэн оориньэл
Эл пэнгэрэйт харуду
йандуульэлдье омоплэ.
Хуруул голльэлк, амуба,
мэ чайлэрэч хуодэдэн!
Таатльэр эл бан чундэба
йабал моойрэнг эврэл тэн.
Тадаатэ льиэ, эйк хуолэм
эл йахтаану мэ кинэк
Эл кичилньэй пунгуолэ
тэт сисилба энчирэн?!
Иэртэйэлэн пунгуолдэн
тэт чиэмэбан ан өлкэл —
Йэвлигилэ, мааруолэ
тэт сисилба пандэрэн.
Таатльэр тэт ваай пугэчэ
аруун киидьэ аптэллэк,
Чаахичнуйэ сугудьэ
пугулэрнук такуллэх!..
Ичуок, тидэн куомурпэ!
Ан — пугудьэн нимэпэк!
Уучиильэлдье лэвэйлгинь
лэйричилэк абуолни.

Титтэба ан абинэн
сабуолуни пойуойнэн
Хаџимэвуол,
ульэгэ,
пулгидьилэ пөдьэлпэ.

Титтэл идьнэ
йэргэйэ
игийэпньэн куомуллэк,
Көдэн чалдье хуодэдэн
мэдьилџанэ маанумлэ —

Тадаат,
Мэруу нимэбат,
лачидэдуол ордьэбат
Йуочингутэм чуольэ чии
аџальвэлэк мэ ханьин.

Хадьир ан таат йэвличэ
чундэпэлэ мөндьэстэн
Хандьэмэдэнг чамбиирэнг
митнъэ ньаџа льэнгутэй:

Тинэ уудэк чууйнурэн
мит моойнуйуол амудье
Кэйгур льэтэй-дагунньэнг
ньаџа панчий
индьяилэк!

Монур,
чама чаџадьэл
мит эдьилџа пойуолџан —
Уудэк энъџан
мит лачил
тудэ лачидэдуолџа!

* * *

Тиндаа тэньи
лайнничэлэк мөрдьэрльэлдье
Маархан чама
омо энльэнь,
кэрдьирэнг.

Пойуодъэ чии чизмэбанэ
   лавльэлдъэ
 Эл амучэ чии голльэлги,
   танг чиипэ!..
 Тан идыэнэ
                         маархуонь валдуй
   йавдильилпэк .
 Поньяальэлгул
                         танг ласавэй омобат,—
 Эл арууньэй лачидэдуол
                                 вангчирэнг,
 Мэ пэтноуги,
                         нинбарэрэнг,
                                 йонгобат!
 Мол титтуолльэлк
                                 элэйнгутэй эйюокэн
 Титтэбанэ виэльэлдъэ чии
   тангудур.
 Ан таат уурэнг
                                 сабаангутэй чиин чуольэ
 Хануойийуол йавулпэги
                                 харуду...
 Лукунгөдэ!
                         Ньигирийэ тинбастэнг,
 Эл нолаасльэк
                                 тунг мит Сукунбурэбэ
 Маархуонь валдуй йавдильилэк
   нинбарэй
 Эл арууньэй
                         Ньумуньалэк, йэвлугэ...

***

Көдэн саадиз, кириэстиэ,
 Чумур бурэ абуочии.
 О, йэвлугэ, туридьиэ
 Йугулвэлэк маруочии.

Нэмэнголльэлк анмолѳинь
Эвлэ хадьир вальдаѳа.
Ахун сальил йавулги
Тудэѳанэ эл аѳай.

Кинльуолк? Кинэк илвиимэнг?
Хадьн хадьуул сукунѳат
Ах тиэнг ибал тэт нимэ
Ичуонаамэнг, уттэлгэ?

Тунг тэт йуодиин лавйэлэк
Ханьин ньааче лоѳодьяа?
Эвдийэткэ куодьэлэк
Ханьин йуоѳан ваай пайдаам?..

...Вадул чуольэ эдылэк
Йуодаѳанэ, мооймэлэ!

ХОМДЭМЭЛЬЭ ЧУНГРЭПЭ

Мэт тиэнг ньаавэй ньумуньялпэ мвр ингиэнг,
Митинь пулдьий йавулпэги эвлэха.
Монги, тиндаа тэньи эдыл эвлькиер,
Лачил саѳаай лачидэдуол ноѳо ал.

Монги, тиндаа Киндье чама йуодьэлэк
Йуойнаадаѳа, тэньи чайлэ ньимиэльэнь,
Чумдуул уссуу албадаѳа, молдэллэк,
Чиин аѳарэ эл мөрдьэчуон саѳаальэнь.

Тиндаа ан таат бандье мубуол уучиильэлк,
Мэт мэр ингиэнг тиэнг ульэгэн эмулпэ.
Тадаат ийуул мөруул дитэ бани тэн.
Оориньэл ваай мөруул дитэ бани тэн.

Анморѳи тэн тадаат пулгэч пөлчэнмэ
Лэрпучэндье йуоньэй чуольэ пэлдудие!
Анморѳи тэн мэт лагудэнг хааличнэнг
Аѳальваанаай, чингичэндье аналэк!

Анморџи тэн хаадалэџат пулгэрэйм
Энмур дитэ мумнэй йавулэ!
Тадаат мони, мэт угурчиэнь суусэйрэн:
«Ан мэр анньэл, тэт чии йавул кэйгүдэн!..»

Мэт тиэнг ньаавэй ньумуньаллэ мэр игиэнг.
Маархуонь хуодиир таџи хобо монунг мэт?
Йуодаџанэ, чиримэдиэ нилигиэй
Ньянмэн пугил оориньэлџат таат льэйэнг...

* * *

Ньяарчидьэ митханэ тудуойил
Йуорэлэк, эгилэк эгуойий
Элэмдэй мит вальбэ эвьлэџан!
Хуодэдэнг эвьлэџан.

Мит пунгуол йуорэлэк, молдуодьэ
Кингдиггий йуодиилэк ичуодэй,
Элэмдэй мит вальбэ эвьлэџан!
Анмолџинь эвьлэџан.

Мит пунгуол ньингидьэ савасэй,
Мит йуодьэ ньингидьэ савасэй,
Мит эвйэ вальбэ, киэ, пойуолџан!
Хуодэдэнг пойуолџан.

Тан эвйэ вальбэньилбундэ тэт
Амучэ кедэ нолк тэтэйлэк.
Амучэ кедэ тэн ханьинэн —
Чиин чунгрэ вайчийэ лачилэнг!

ИДЬИГОЙГИР

Мархиль дитэ эгуорэрэн
чакчайнэнг
Идьигойгир кэлуунуни
көдэнинь —

Пунгуолдычэ аруупэлэк
антайрэнг,
Ваай мидьэргэй чайлэ тадаа
эндэлгинь!
Көдэж энмун таат йэдэйтэй
маранмэ
Йамдый чиигинь — сиэстэрэдиэ дитэнэ,
Читнэй чайлэ чичиркажа
мөмдэтэй
Чайдэ банул
пугудьэги эндэрэнг.
Тунгнэ йавнуо мөрнучиирэнг
мөндэйл тэн
Оу, хуодэдэнг
сугудьэба пунгуолич!
Иилигимэрукунпэнгинь
чакчайнэнг
Ваай чабадьэл пэнгууйилги
мааруолич!..
Йатах бандьэ сугудьэндьэ
мархильэк
Идьйгойгир
чайлэн энмун кэлутэй,
Моннул дитэ:
«Эл вэрвэйэк, кингидьэ!
Чайлэн эвиэл чунгрэ
чижа эл уттэйт!..»

ЧУГИМЭРУКУН

Мэт чугилбат чамальэги —
Мэт энъиэ льэл! Тудэл тэн
Йэргэйэндьэ хуруулэ киим,
Тун лукулба өгэтэм!

Мэт чугилбат чамальэ тэн —
Мэт мирийэ! Анминь льиэ

Мэт йавдильил чалдынутэй
Уолэн мэтинь аньимлэ!

Мэт чугилбат чамальэба
Мэт илэ ваай мэ сэврэт.
Чуольэ эдыл чингичэлбат
Тун куосмасха көткөрэйм!

Йавнэйдабат чамальэги —
Тун мэт Лэвэйнбурэбэ!
Тудэл льэха маархуонь льэни
Мэт чугимэрукунпэ...

МЭТ ЙУОРПУРИЭНЬ.

Мэт йуорпурэ, тэт абарэ
Оу, хуодэдэн мэр авуонь!
Тэтхат виэдэ эйк хадаанэн
Эдыл мэтинь эл амуо.

Мэт йуорпурэ — мэт абарэ!
Мэр амудьинг мэт йуорпурэ
Чуобаймэги — амуба! —
Хулархаапэ мэт йуо бурэн
Абальвэрэн ланмубал.

Мэр амудьинг мэт хуодэдэн!
Мэридырэ йөкэ-йөкэ
Мэт кэвэйлгинь льиэнуйэн,
Көлтэл чайлиэнь амдур өлкэй
Тун йуондээндэ йуорпурэт.

Мэридырэ кэвэйтэйэн!
Мэ көлтэйэн мэт амдурэн
Көлтэл вэрвэ льэдабанэ,
Тун йэвличэ мэт йуорпурэ
Пунгуосулгинь йахтэлэх.

Мэ көлтэйэн мэт амдурэн!
Тэт абарэ, мэт йуорпурэ,

Оу, хуодэдэнг чайлэнь!
Тэтхат виэдэ мэт сугудьэ
Нэмэнголлэнг эл чэньи.

Мэт йуорпурэ — эдын чайлэ!

ЛАБУНМЭДЭНУДИЭ.

Лабунмэдэнудиэ
Льэр маархуонь вадул, киэ,
Мэдьуолуол лукулньэй,
Вэйлуодьэ хуруулньэй!
Энгэнэнг маархуонь льиэ
Лугумуй абучиэ!

Лабунмэдэнудиэ
Льэр маархуонь сугудьэ
Чакчайнэнг иимидьий,
Иахтэги йатидьий.
Энгэнэнг маархуонь льиэ
Льукумуй абучиэ!

Лабунмэдэнудиэ.
Льэр маархуонь мэт чундиэ
Эл пэндьи лайбудэнг,
Эл ньилдьи албудэнг.
Энгэнэнг маархуонь льиэ
Нондэмуй абучиэ!

Лабунмэдэнудиэ —
Чуольэдьий нунниидиэ!
Уудэк льэк, мит мааруөл,
Нэридьиэл эл мөрчуон!
Уудэк льэк, нотинэк.
Иахтэлэк потинэк!

МЭТ ПЭЧУОЛЭК

Вэйлуотэгий, чама Сукунбурэбэ
Ичуонурэнг саангичилба йэдэчэк —

Кэйгур нэмэн, хуодэбандэ аруупэ
Маанулпэги мөрилбундэ мархильэк.
Мол, тэт ньиגיע эл вэрвилъэк,

иэруулэг,

Ваай мааруолэн

маал тэтханэ, амаба!

Модьэн таатльэр

ан монильэн ньуоруулэк

Аласай ваай тэт чумурбан вайабай...

Мархиль дитэ йатах бандэ чунгрендэ

Мэт пэчуолэк уунуй

чама эдылгинь,

Танг мааличэ Кэйгудэба

кинлэдэн

Эл монуодэ

тудэ аруу ньидэлгинь!..

АНДРЮШКИНО.

Лукулэ альяастэн вайабай

Киидьэндэ абарэ абайлба,

Улуруо йуодииги чайлэрльэнь,

Сугудьэн йахтэги мөндэйлэнь,

Амуба, уонолаай йуорпурэ

Йахтэги ньидьэргэй аруурэл!

Ан таатльэр йэдэйлэнь афальвэй

Аласэй-абучиэ эбалба

Маалитнэн сэрудый апуолэк

Мит чэнчэ мөрдьэндэ пэчуолэк.

Амуба, Аласэй апуолиэ —

Амучэ ньидьилньэй пэчуолэк!

Ан түдэл маалитнэн нотинэл

Мит хайчиэ Ленинбат параньэй.—

Тунг эдыл, тунг чайлэ, түдэлэйк

Мит хайчиэ нэлэчэ нолги тэн.

Амуба, мит хайчиэ нэлэчэ —

Мит чэнчэ, нотинэй пэчуолэк!

Тиндаа тэт вэрвэйнэ йахтаарэн
Мит мааруол йуодиндьюо нолаайэк.
Ан таатльэр: «Тэт охоль литэнэк!»—
Мондэн мит чабадьэл линттэстэй.

Амуба, мит мааруол йуодиндьюо,
Мит хайчиэ нэлэчэ, мит апуо!

* * *

Нунгэдэн ангильба абуолдэн
Кэйгудэн тэт уунул мэ лэмльэй.
Йэнгурчиэ хуруулэк монгоньэй
Куймэ чии йэвлигил Ньиэльэмнэй.

Идьиэнэ вайидэк уонодьэк,
Тэт эдьил амудьэ кэйгур льэй.
Ан тадаат тэтханэ мааруодьэ
Чайлэпэ ньиэнуга, маанурэнг.

Тан тэтльэ нолаатэй амудьэ
Эл маанут, абуолдэн, тэтханэ.
Маархуонь льиэ вэрвэйнэ чабадьэр
Тангньэ тэт мэ ханьин пэлтэмэк.

Танниги, тан чайлэ келдаба,
Мэт-вэдьиэ мотинэн льэтэйэнг
Льиэ тидэ мэт льэйуолморавба —
Ан тангут йангуудьюул, монтэйэнг.

Маархуонь льиэ хуодинтуок! Ахун мит
Уорпэпэ чайлэндэнг эньюбан.
Мит чалуол мит омо йавулги
Кэйгудэн вэйлуолдэнг уунубан.

Нунгэдэн ангильба турвиэрэнг
Эгуойиэ лангудэнг уунуйэк.
Куймэ чии йэвлигил Ньиэльэмнэй,
Хон уудэк таат уунук, угунэнг!

ТИЭКИ ОДУЛОК

Иаангуниль мэ маархан хандьэмэх
Тэтха ваай пугулвэр эдьиэльэнь.
Иаангуниль мэ маархан чуобаймэх
Иахтэрэнг тэт помниир эвриэльэнь.

Таабанэк пэлдудие эл пэлуол
Пэлльэлмэнг — тануллэк хааличэк!
Одулбат тэт эльин таат виэйуол
Ан таатльэр хуодэдэнг маалич тэн.

Идьиэнэ тэт титэ вэрвэйнэнг
Эдьилбан уунулгинь чунгрэйли.
Тэт виэйуол чаларэнг, виэн виэлпэ
Пэлулгинь чаманэ ньилдьийли.

Хадьир таат валууйир, одулгинь
Тэт чама ньилдьирил нолаайэк.
«Уорпэптиэ, хуодэдэнг амдунгик!»—
Моннурэнг мит киэйиэ мираайэк.

* * *

Лукул бурэн йахтэй хуруул
Эйк хуодэдэнг чайлэнчинильэлк,
Мит Эдьилинь ньаарчэд-аруу
Сэскэрэлги хаалахай, киэ!

Таби

Тиндаа тун Лукулба
Чумдуунурэнг энльэлдье чии
Чайлэд-аруу пугудьэбат
Мөндьейдаба таатгурчич,
Ньаарчэд-аруу, маархуонь анмэ
Чуобаймэльэ йалбин йархэк —
Эл иитнэ льэл тунг сэскэрэл
Аруураануй хуруул ал!

О, амутнэн амахаатэй
Таг лайалльэ ангийэпиэ
Эл йархачуон йахтаалпэги
Лукул пурэн льиэ мөркиэр.
Хон көткээйуол таг чайлэба
Саамэй чама йахтэткэ мит
Йавнэй Лукунбурэбэбан
Сугудьэбат пондиилгинь!..

ЭНЬИЭ НИМЭБА

Мэт эньюэ лэвэйльэ
Авуодьэ нимэба —
Тунг чуольэ аруулэк
Мумдэлньэй ливуодьэ
Уодавур дитэ льэй
Йэвличэ нимэба! —
Хуодэдэнг амутнэн
Тудуруун йандуодьэнг!
Тадаатэ,
Амүтнэ пунгуолич йуо бурэн
Тиндаальэ титэ ваай
Йэртэйэ игийэ —
Мэ нэмэн
Мааличэрукунгинь ньиэнурэн —
Хомоньэй удильэк
Чакчайнэ йахтийил!
Ан таатльэр сугудьэ
Пэлдудие нолаальэлк,
Тунг чэнчэ йахтэлэ
Ончирэн идьиэнэнг
Эл йуойуол мааличэ чайлэнгинь
Ньилдьаай тэн,
Кинуолльэлк эл йуойуорукунги
Йуолбундэнг.
Таат бандьэ чүнгдэ льиэ

Тун саван нимэҕа
Энльэльдэ уорпэгинь йавнэйдинь
Сэвльэлтэй.
Маархуонь лыиэ
Таг чундэ угунэн пэлулҕа
Ньидьэрдэй мит эдьил
Туридьиэ эдьитэм.

Мэт эньиэ
Лэвэйльэ нимэги...
Йуо бурэн чэнгуруй
Йэрдэйэ иггийэ...
Мааруолгинь ньиэнуйэ
Чундэлэк сэвнунги,
Ньидьэрдэй вэрвэлэ
Сисилҕа энчирэг!
Хон титтэ дитэ, киэ,
Мит виэйуол йахтэпиэ
Йуорпурэ льэй чииҕа
Йэвличинэн сэвнунҕан...

АҚАА СЭМИЭНИНЬ

Хааличэ
        чундийиэ аруулэк виэйуодьэ
Ньиэдьилпэ
        тэт омнэнь чакчайнэ виэрэлэк,
Тэт омо кирийэ,
        мөрдьэги пөйуодьэ
Көдэҕа
        амутнэ мөрдьимэк, йэвлүгэ!
Таг чама ньиэдьилпэ
        йахтэпэ нолаарэг
Чайлэрнуй, вэрвэрнуй
        эдьилҕан лаанньэнги.

Титтэба,
сүрэнхэй илэпха,
аньмаарэн
Чии йавнэр
вэрвэрул-дангдитэ
баннунги!
Ан таатльэр моннунги:
эл чабаай вэрвэлэ
Көдэба мөндьэсчэ
мааличэ йахтэлэк
Тэт омо тудуруу
эннуйэк вэрвэйнэ,
Чии чунгдэ
кэйгүдэнг йахтэстэнг...
Молийи, эдьилба
тэт эдьил таат сэгүл!
Молийи, таг мөрдэ
мэт пурэн чэнгурул!..

МЭ ЛЭЙРИИНГ

Мэ лэйриинг
маархадьэнг
пулийэ монуолги:
— Иитнэнг энх!
Албадьаа мит эдьил
Пойуодьэ анаба
мааличнэнг мөрчиитэй
Аруулэ,
визйуолэ
чаманэ мэ наадиим!..
Ваай лэйриинг
мэ кинэк абадьаа монуолги:
— Тэт омо
тиндаальэ эдьилбат ходэйрэн

Кэчийуол

                  сугудьэн кингдичэ йуодьэги
Амучэ йахталэк
                  йавиэччуо лоборэк!..
Тан аруу мэтханэ
                  тэн охоль кэльгуднир
Мэт вэрвэ пэлиэлэк
                  йахтэплэн виэнумэнг.
Тагуллэк мааруодьэнг,
                  тагуллэк вадунчи
Чундэба
                  чаманэ тудуруун сэвлбудьэнг...
Хонильи эдьилба
                  таат банбан, угунэн!
Хонильи мэт акаа
                  йавулги таат чэлэнг...

КУРИЛЬНИК МААРХУОЛ...

Тэт сугудэ анмолбинь тэн
Уо нолльэнь!
Кэйгур уунуй мааруолпэлэ
Чугуойнэн
Пэлулбуньир, модьэнг, тудэл
Пойуойнэн
Өлкэ-мори, йэвлугэткэ,
Хуодэдэн!
Тэт маачэ ваай олбинь, модьэнг,
Ньидьэртэй!
Тэтинь тэн эл аньмэруодьэ
Йуунадэй
Амудьэплэ льиэ мэдьилгинь
Пойуойнэн
Чэндэй-мори тиэн хуруулгинь
Йуорэрэнг.
Нэмэ йавнуо йавулба тэт

Йуотэмэк —
Оориньэрэнг пэтиул нолльэлк
Иэдэйтэй.
Уйэрэллэк лукул бурэн
Вэрвэйнэнг
Көнмэдаба чэндэйтэйэк
Йахтэрэнг.
Маархуонь уудэк маархуол тэт льиэ
Курильиик:
Кэйгудэнг уук, эл аарэйльэк
Анмолбинь!
Мэ таат льэрэ чамбиитэмэк
Тэт омнэнь —
Тэт вангчимэ эвйэ йахтэ
Пэлтэмэк...

УУРАСТЫЫРАПНГИНЬ

Мит хуруул киндэндэ йэрпэйэ —
Мааруолгинь йэдэйнуй йэркэйэк!
Йавнайдинь чэйдилиий йахтэлэ
Чандэнг ууй йавулэ пандамлэ.

Йэвличэ арууньэй тэт йахтэ
Танг йөнгнэй йэркэйэк маранмэ —
Тунг Лена эбалбат киилэйрэнг
Чинн чунгрэ чайласчэ йэрпэйэк.

Тадаа льэй — сугудэ ньилдырил,
Чайлэндэ мит эдыл өндэрил.
Тэт омо эвльэринир вангчаатэй
Чугимэрукунги тадаа льэй.

Ан таатльэр поньяатэй харуду
Мэдыуолуол омоба тэт аруу —
Ньингилэ лохнийэ чунгрэлэ
Мөндэсчэ мааличэ йөнгчөлэк.

КӨДЭН ЭДЬИЛ

Көдөн эдьил анмэ маархан
Мэ маархуочий нъэдьиэльэк!
Пэндьиэлньикха мендьэйрэлэк,
Мэ нэмэпиэ пэлдэлэк,
Уоркисиэнньэ авйааҕарҕа
Иандуунундъэк, йэвлүгэ.

Тугунуолльэлк эл энгэнэн
Моннэ, модьэнг, элбуолэм?

Мэтльэ нотэй сукунмольҕал
Мэ нэмэҕат маархуонь тэн
Чэнгурулги анмэ уудэк
Мэ чугумуй хуодэдэн —
Таатльэр мэтинь аньийуодьэ
Чайлэпэдиэ льиэ бурэн

Чугуотэгий самальуотлэк
Уунул дитэ курчичэн!

Анморҕи тэн мэридьирэ
Ураанурэн моннундъэн:
«Мэт омо чии сугудьэлпки
Ах пунуолэк тианустэй
Чамуотэгий, амуотэгий
Чаҕадьэлэн виэтэмэн,

Пугуотэгий мөрдьэ нолдэн
Чии эдьилҕа сэвтэйэн!»

Тагньэ модьэнг тэн мотинэн
Мэ кэлульэнь мэт чэчивиэр.
Тан мэт муойэ мол элдууньэй
Йуорпүрэлэн маранмэ
Чама виэйуолмораавҕат мэт
Нэмэноллэнг ах эл виэр —

Көдөн чунгдэ чандэ вэйтэй
Мэт йахтэлэк эл антэйр.

Холльэк, анаа дитэ чандэ
Сугудьэлэ валууий,

Иэрдэйэткэ дитэ чундэ
Ат чайлэстэй йахтийил?
Холльэ, удиль йахтэ дитэ
Чама йөгнэй, авуодьэ
Эвйэ аруу нэрилэлэ —
Поэзиян тобуодьэ?..

Көдэн эдьил анмэ маархан
Мэ маархуочий ньэдьиэльэк,
Танньэдиэбат вальбарэги
Мэр уульэльдэнг мотинэнг,
Таатльэр модьэнг,
Нэмэн чама пэлулбундэ мэт маалэк
Амдичиилба сэв-морийэнг,
Йавнэй чундэ поньирэнг...

ТИЭКИ

Иэвличэ тэт аруу
Йуондьядьюу иголаарэнг,
Йөкэдьиэн мэ мөрүүй
Кулумаа мит лаабар —
Чии чунрэ вэгиэрэнг,
Сугудьэ ваай виэрэнг!
Ан таатльэр тэт чиньэнг
Идьиэнэнг эннуйэк,
Кэйгудэнг — чамбиэрэнг —
Титтэньэнг уунуйэк,
Чии чунрэ вэгиэрэнг
Сугудьэ ваай виэрэнг!
Тэт чунрэн варулуу
Тэт чииба тэн уурэнг
Чиид-эдьил чандэнг уур,
Эвиэлэк чадьюурэй,
Чиин чунрэ ах виэлбат,
Сугудьэ толиэлбат!
Идьиэнэ тэт аруу
Вэрвэйне йахтаарэнг,

Сугудьэ тудуруу
Йэргэйэ нолай тэн —
Чийн чунгрэ ваай виэрэн,
Сугудьэ толнэрэн!

КОСТОРЕЗ МЭТ ВАЛЬБИЭНЬ

Мэт чунгрэба пурэнбандьэ хуруулньэй
Маархан чайлэ анмэ охоль сэвнуни —
Мэ нэмэлэ ванчил дитэ льиэ уудэк
Мэт йуодинба йэдэйнурэн льиэнунни.
Тан чайлэба — мэт мэ лэйринг! — тэт виэйуол
Холбодөнмур илэпэдиэ ичуорэн,
Солбуллуурэн-абальвэрэн ньиэдьийуол
Уурэн ньумдьэ утгэйдаба гитньуо, киэ!
Монуол лэйринг: «Хуодинк Эдьил нотинэй
Чама льиньэй уогин оно мэ ханьин
Саалба эври энмурба сэвр, Нотинэл
Тадаат тудэл нуунулльэлтэмк тит анминь!
Тан онодиэ Эдын таайнэ дитэнэ
Көдэн энмун йэдууйизтэй мол хуолэм?!
Чалдьэн чакчал, чунгрен ливуол, нотинэл —
Ваай мэ нэмэ! — льэлги анминь наадуолэл.
Танньэ, модьэн, йавиэр тэтха сабуолльэнь —
Ан таат бандьэ тэт маалидьэ нолльэлдьэк!
Таби хуодэн абаритуок — авуолэл
Мэт йахтэба сэврэ-морин хуодэдэн!..»
Таат монулба амалайрэн тэт модьэк:
«Хаалич, мөтул эл сэврэльэк йахтэба.
Малаа, хатэ мираачэйли мит пудэн
Тиэнг чуобайльэ хомоньэл ваай лавчэба!..»
Эйк угунэн, тан чуобайльэ чайлэба
Оу, амутнэн хомоньяачий тун хуруул!
Тан чайлэткэ ваай лэйтэйрэн, айдыба,
Тэн мэ лэйтэйнг тадаа монуол мэт аруу.
Исэ таби лэйтэйсэлгинь — чайлин виэр! —

Таг чуобайльэ чайлэ мэтинь пэнгэсмэк.
Таатльэр идьнэ, йалмисчэсур муйлэриэр,
Тун арууниэ мэт пулгэрэйн пөлчэнмэ.
Мэ тэнньиэчиил таг мэт йахтэ арууги.
Тудэл ахун ньивальбийуол курильэк
Вальхадьии унумэба мөрүүбан,
Мит уорпэниэ ванчидьаалба чамбиирэнг...
Оу, амутнэ мааличэ чии мэтханэ
Амудьиирэнг тун хуруул ал энльэлгул!
Таг йэвличэ мэт тудуруун вальбэпэ
Мэт йахтэба панчинаалба ат амуч...

КӨДЭН СААДИЭ

Көдөн саадиэ, йэвлүгэ,
Монхэ бурэ абуочии.
Оу, хуодэдэн, чэйлүгэ,
Чиифат йөкө йандуочии!

Таатльэр хадьир анмолбинь
Йавул эвьэ вальдаба.
Ахун салбил йавулги
Тудэбанэ эл абай.

Кинльуолк? Кинэк худуолэл
Титэ йөкө туридьиэ?
Мэр ат амуч элбуолэм
Чии валь аавэл... Мол эйк льиэ,

Чииньэ эннур амудьэ
Олбинь эл виэльэлбанэ,
Хуолэм көдөн сугудьэ
Мэ лэйричтэм тэтханэ!

ПУЛИЙЭ ЙАХТЭ

Чавлаабандэ вэйлуотэгийи
Йэрэгууупулба кэйгудэн

Йоходилэн йавултэгэ
 Йуорэ монник тит уудэк:
     Тидэн «ньяарчуул» пулийэдиэ
     Йоходилэн йавулпэ тэн!
 Тан йавулпэ ньигэдэлба
 Панчийуолдэ маранмэ
 Йөкэн уунуй йэргэйэба
 Ат көткэйни танньэпэ —
     Тан мит «ньяарчуул» пулийэдиэ
     Йоходилэн йавулпэ, киэ!
 Йавул энмут, мэт чунгрэба,
 Эйк угунэн маранмэ
 Мэ мөрчинуй тэн, амаба,
 Солбуллуунуй ағальвэл
     Тидэн уорпэн чама вальбэ —
     Пулийэдиэ! — ағальвэл.
 О, хон мит ваай чинн чунгрэба
 Тудэ дитэ поньяайуол.
 Йуорпурэ чии сугудьэба
 Валууйниче нолаайуол
     Тидэн «ньяарчуул» пулийэдиэ
     Пулийэткэ дитэ, киэ!

* * *

Егор Третьяков лэйричил гол.

Иралачэ аавэ дитэ
     бандьэ ханчэ чингичэлба
 Хуруун сурэ йоссурэлэк
     чирэйнуни чаваба.
 Ах чаахарэйр
     йалғилдэньэн
     нада дитэ иилвэйтэй.
 Тан илийэ ах эдьуолиэр
     сальилдэкуук нуутэмлэ.
 Ан таат бандьэ чингичэлба
     маархуонь көдэн угурчэ

Чихаџатэй илэ помниир,
мөнгэрньэтэй монур тэн
Мит йэвличэ илэн йуодни
эл лөгиџбан надаџа,
Йоссуульэлдџэ хуруул дитэ
эл чирэйџбан чаваџа.
Тан чигичэл уучидаџа
тан угурчэ мөнгэрги
Визн угурчэл мөнгэрдџа
мэ саџаатэй, йэвлүгэ,—
Анмэ уучинл чигичэлџа
туг Лукулэ чууйнурэн
Ньяарчидьэлэ тондыр уудэк
эл льнэльэлдџэрукунэк.
О, йэвличэ мэт илвиичэ!
Мэт чамариил эмдџэткэ!
Книйуолмораав эвльэдаџа
туг мэт йахтэ киинумэн.
Иральачэ чигичэлџа
тэтинь эл чамбидаџацэ.
Сукинь суусэйк
эл эдиэйэ
испиискэраал дитэнэ.
Иральачэ аавэ дитэ
бандџэ ханчэ чигичэлџа
Хааличэ чии эл аавэчуон
мит лукулџан миралџат
Эн лалвэйнун Лукултэгэ
элмөтбандџэ йархаџа,
Вэрвэмурэн көткэйнуни
йэрдпэйэндџэ чайлџа!..

ИЛВИИЧЭ

Илвиичэ моннуни,
илвиил мол нэмэлэк

Маалуут туг мааличэ
чунрэндэ эдылба.
Маархуонь лыэ амутнэг
чигичэл уусэрэйк,
Илэлэ вабаричк,
мираанук илэбан.
Тан виэн чки
йавнэччиир хаалууги!
Ах титтэл
Мааличэрукунэ йондичга. Ах титтэл
Эдылэ маалинга,
пугуосга — тан тудэл
Маархуонь тунг
илэплэ мооймэлэ...
Тудидэ илвиил эйк —
эл энускуриэлэнг.
Эдылги, мааруолги — тунг илвиил тудидэ!
Илэбат тэт тудэл
ингэр вэйк — эдылэ
Сабусэл-дангитэ,
йэвлугэ, курчиитэй.
Ан таатльэр
илэбат надалэ тондырэнг
Маранмэ мэдьюолуол
йэвличэ Лукулбат
Кигдичэрукунэ понориил-дангитэ
Чунрэндэнг лыэнунни, амуба!

* * *

Пөкөдънэт ибалдиэ йөдэйчи элынэ
Ябаанур сабанэй абучичаандиэлэк.
Уо голуол чайлэплэ илигир оориньей
Пичаальба лалвуодьэрукунөк.

Тэн маархуонь эйуокэ курчиирэнг мэ йуочниг —
Авуодэ хомоньей вабаньей!

Кэдэлги нотинэй, чаманэ амуочин —
Подьагай йалбилэк аґальвэй!

Льнэ титэ йөкэдьиэт ичуорэн мит эдьил
Тэн туги ньаавуолги, тан таґи чаальуолги
Ханьинэнг амутнэнг хуодник эл мөртөйли
Анмолґинь!

ИЛВИИЧЭ

Саал сисадьий хандэ голк —
Чингичидинь-чайлэдинь,
Лавйэ лолґаай пугудэ голк —
Чингичидинь-чайлэдинь
Мэр эврэтэй илвиичэ
Халдэйлбудэ илэґа!

Эвдийэ голк, тивэ голк —
Чингичидинь-чайлэдинь,
Молльэчаа голк, кичиэ голк —
Чингичидинь-чайлэдинь

Мэ миратэй илвиичэ
Халдэйлбудэ илэґан!

Чингичэ голк, чайлэ голк —
Чингичидинь-чайлэдинь,
Хойндьаайлэ голк, нэмэ голк
Чингичидинь-чайлэдинь

Мэ кенмиитэм илвиичэ
Халдэйлбудэ илэлэ!

Тугньэ тудэл нэмэґат
Виэйуолльэлдэ сугудьэк
Туг уо дитэ амунньэй
Көдэдиэґа сугунэл?..

АНАА ГӨДЭ

Моннэй чайлэ
анаапэґа,
Мэт йавулґа поньиллэк,

Ворпэй,
     ханчэ авйааѳарѳа
 Ончинумэнг оньилэнг.
     Мэт йавлааѳар —
                                 лолѳийэлэнг:
     Анаад-энук көрхигэл.
     Йугуллааѳар —
                                 хайн истиэнэк.
     Тадаан тивэ мэ сиигэй.
 Хадьир ан таат
                 чайлэнг энмун
 Мэт илэѳа эврэйэнг.
 Тэн танунѳат
                 виэдэ эннул
 Эйк эл чэньуу, эвйэлэк!
     Мэт йавлааѳар —
                                 лолѳийэлэнг:
     Анаад-энук көрхигэл.
     Йугуллааѳар —
                                 хайн истиэнэк.
     Тадаан тивэ мэ сиигэй.

* * *

Тиэн чамчэннуй йукуйалѳаа маранмэ
 Иандуул киэйиэ нонѳалавнуй абучиэк.
 Тун йэвличэ чадьуупэньэй чайлэѳат
 Пондэйл чааслэ чэйлукиэсэ-көдирэнг.
 Тан сэмэѳа тудэѳанэ йархалэк
 Умусэйлгинь мэр аѳуолуй хомдэмэ.
 Эйк эл ичуо тан кэлуунуй йабалэ
 Эдьюолнурэнг, чавричинрэнг абучиэ.
 Эйк льиэ хуодиир чавричиннут элѳуолэм?!
 Мэ курильним модьэнг тудэл алѳадьяа:
 Лугульуулэк йандуурэлэк, чуоѳаймэнг
 Мархиль голдэнг мэ мөндьэйтэй ладьидьяа!
 Митханэ ваай лайэн нэмэ маанулги

Мит кэйэтэн курильиирэн энльэлдэ
Хуодэн кэдэл мит ат моойуок, маалаба?
Ат амутнэн эндэли эйк ньяарчитнэн?
Мол кинуолльэлк эл курильи танньэлэ.
Таатльэр тигин йалбил анмэ моннурэн:
«Эл анньэйэн адун чунрэ аруулэк...»—
Элмонньэлэк турумусэйм,
Иандуурэн.

* * *

Тун йэрэгуу
Ах йалбилбат панур эйк
Льитэгуолльэнь эвдийэбат чаманэн.
Таатльэр анмэ
Анбийуодьэрукунэк —
Анмэльэй тэн йархачэткэ нолаальэнь.
Эйк лабунмэ ноляльэлк эвлэ,
Эл йахтэ.
Эл курульуол
Сальил нимэ, йавулги.
Ульэгэплэнг ньориченькул.
Ньянмэлэ
Кэриэльэлдэ энмур дитэ
Пулгуолни...
Эйк харуду мэ вангаальэнь
Чуофаймэ
Ньингомийэ эвиэл анбий
Йахтэбат?
Эйк анмолбинь мэ поньяальэнь
Лэвэймэ
Пурэнбандэ йэртэйэндэ чайлэбат?..
Элэнь, элэнь!
Эл таат банут ханьинэн!
Элуодьилэ мэ пулгэйтэй
Йахтэрэнг.

Маархуонь, малаак,
Эл халбатэй-көдилъэк
Эвиэл толии тэт чалдъэбат хуодэдэн!

* * *

«Титэ монней кэдэн эдьил... Хуодэдэн
Эйк энъичик, эл чичигэйт...» — моннурэн
Элмөтбандъэ пугилпэлэ хомдэмэ
Нъанмэпэбат элуойинум албудэн.

Нъанмэн пугил кэруойилги ичуорэн
Ан таат кэйэн, тинэ моннундъэн,
Таби идьнэ виэн йуоднилэк ичуолба
Титэ бандъэ мончэ нолльэнь, албуолэм:

«Элмөтгурчинильэлдъэ чунгрэ ийтнэ тит
Чонгольэрэн эл моойльэкик кэдэлба.
Тангун льюолба йэдэйлбундэ чунгрэгинь
Эльнтэйнгик йавул хуодэдэн!..»

Маархуонь тадаа йондичинитэй тит йуодинь
Тит пойуойнэ моойрэн моойуол сукунба
Эл мөруодъэ виэн мааличэ вахчэги —
Йуодьий чулгрэ чугумустэнг, амуба!

* * *

Көйридьэпэ — йэртпэйэ
Игийэпэк, кэйэнэ.
Лачидэдуол йэртпэйэ
Тэн нолдэлэк кэвэйги.
Эльин титтэл лукулба
Нъанмэ нолдэн йэдэйги.

Тадаат лачидэдуолба
Мит чалдъэбан мэ сэвги —
Чинкинъ титтэ пугудъэ
Йавнэттэгуо тадилгинь,

Йатах бандьэ сугудьэ
Ах көйгудэнг вайчилгинь!

О, хон мит ваай чагучнэнг
Мит уорлэпэ сугудьинь
Мит сугудьэн амудьэ
Тадинуйуол йавнуо, киэ!

МУЗЫКА

Йэвличэ Аласэй эбалбан
Чантуодьэ музыкак вайабаал.
Ваай тидэнг ииличэ чайлэдиэнь
Мэ ньиэнаам, мэтханэ мэ кэпчиэм.

Маархуонь льиэ, мэт адин чайлэ, киэ,
Эл пэлдьиит, эл кэлут нилигиэр.
Маранмэ эдьилба ханьи-инэнг
Эл лэйуолрукунэк мэ ньимиэй!

Таабаанэк, идьиэ мит хуодиитуок?
Эйк вайи хуодэнг мит ванчитуок?
Митуолльэлк митльуотэй чайлэпиэ
Эл чама чэньитнэнг мэ мойиэй?!

Таатльэр мэт монньуйэнг, тэн идьиэ
Сукунэ пэлниайэ уорлэпиэнь
Валууий чундэлэ уусэбан
Чантуодьэ тунг чуольэ музыка.

Йэвличэ Аласэй эбалбан
Лэйричил чадьуулэк вайабай.
Танунбат мэт чундэ чайлэрэйр,
Тунг йахтэ мэт тэтинь пулгэрэйнг.

Льиэ монур, тэтльуотэй чайлэпэ
Чакчандьэ виэйуолэк чайлэсэйк,
Тэт йуку омоба тануулэк
Эннулгинь, харуду йандуульэлк!

.. * **

Авйаальэ аруулэк-чунгрэлэк,
Аавэй чии абарэн мөнгөрэк
Потинэй нимэбүт
    пулгэйрэн
Авуодьэ варайдыаа
    мэ мөрэйнг!
Амуба, авйаальэ илийэ
Хадаатэнг эл өрчил,
    эл анньэл!
Тан туги — нвидьэрпэй илийэ —
Мэт лайбуо абарэк
    маранмэ.
Ан таатльэр оорэндьэ лукулбан
Йахтийий миралэк
    мираайэнг —
Мэт помниир льэйрукун
    тагунбүт
Пунгуолдэнг мөндьэйлги
    мөндьнэрэн...

* * *

Йэрпэйэ нондэльэлк
Мэр амуч хуодэдэнг
Эл ханчэ чайлэба
Тэт бурэн чэнгурул.
Маранмэ монулэнг:
Пурэн моойк тэт чүнгдэ —
Тэт эдыл кэйгүдэнг
Йавнэччиир мэр амуч!
Маранмэ монулэнг:
Тэт киэйиэ мэт мэ льинг
Тэтханэ чии оннул,
Йавнэй чии чамариил;
Мэдьуолуол лукулбан
Пунгуолдэнг тэт эврэл;

Иавнэй тэт виэйуолбат
Тэт чундэ амалвөл.
Хонилыи эдылба
Таат панбан угунэн!
Танунбат потинэй
Мааруол эйк хуолэм льэй!..

ӨНДЭРИЛ

Тит чууймэ эдылба
    ндыдьэргпэй мубуолэк
Мөрчилгинь вайбааай
    тунг Сукунмольбал ваай —
Пойуочуо аныбан
    чобулньэй пунгуолэ
Савасэ-көдибан
    уйэньэй йавулбат!
Тадаатэ хуодэдэн
    йэвличэ чайлэплэ
Тит нимизнь тондыбан
    вардьэлэк мумдэстэнг.
Тан ньаарчэ чунгрэплэ,
    эл эвйэ чааспэлэ
Чаахастэн поньбан
    амутнэнг пупсэстэнг.
Тунг монуол мэт аруу
    эл мэтльэ дитэ мэт
Омодизэ тудуруу
    йахтэлэк эннаабан!
Тадаатэ чандэн уур,
    чаманэ киидьэрдэн
Мэт омиэнь харуду
    льэй эдыл нголаабан!

* * *

Эвднийэ энмур
Миралба кэриэр,

Хуодэдэнг нондэмур
Хандьэмэ кудийэй.

Ан таатльэр идьинэ
Пугуолба мэдьинэр,
Йуорпурэ-вэдьинэ
Мэ йахтаалбуньинэй.

Тилэмэ мэт тэн
Иилигимэ чинь
Уудэк пэттэстэнг
Уунул амудьиниг!

Амуба, өдьил
Тибабал мөндьинэл!
Амутнэнг эдьил
Амунги мөркиэл!

Хадьираа митхат
Ньяарчидьэ поньяак.
Амутнэнг митха
Амудьэ панаак!

* * *

Чуольэмуйэ маҕил дитэ маранмэ
Сисадьяанги уурэнг ньанмэраванэ.
Хадьир таатльэр чаахичаанги, йэвлугэп,
Ньяанмэпэбан елкиэльэлдье энупэ.
Тааҕанэк мол эйк эл йоссуут энупхэ
Чама эвиэл дитэ бандьэ ньилдьирил —
Көлтэл чама чуобийэба амутнэнг
Ангийэплэк аруурэлгинь варинэнг!
Идьинэ маархуонь нондэйльэпэк чантуолдэн
Пугилпэгинь уунаангутэл, йэвлугэп.
Тадаа монур эньинэ эньбан хуодэдэнг,
Пугилпэдинэ кэриэнгутэй лукулба,—
Монур кедэ ньингизэ вэрвийн йуодиилэк

Ичуонурэн монбан тудэ чугрэба:
Иавнэй вэрвэ тунг тэт омиэнь тадирэж
Эвликиэлбат чамарукун эвльэбан!

Чуольэмуйэ мабил дитэ маранмэ
Сисадьяанги ханчэ ньанмэравапэ.
Таатльэр ньанмэ льиркэй чилгэбат
Мэ чэндэйни пугилпэ ваай...

НЬАМИИДЬИТКЭПЭ

Мэ кэвэйнуни ньамиидьиткэпэ
Титтэ мэдьюолуол йалбипэбат тэн.
Эл йавнуо чама йэвлигил мончуон,
Эл йавнуо йахтэ иголлэн йахтэчуон.

Мэ пондэйнуни... Таатльэр йугулвэй
Чуольэ уодавур дитэ сугудьэ
Мотинэн туурэй ах илигиэлэк,
Ханчэ хандьэмэ өрул мөндьиэрэн!..

О, хон чэндэйюол мэт ваай титтэньэн!..
Ат эл мөрийэн тагнигинэ мэт
Ньингилэ лалвий эвдийэ өрньэл,
Чэндэйл чантэйрэй чайлэ лэгурньэл.

Маархуонь туридьиэ, ньумуньал дитэ,
Тунг мэт йуорпурэ хуодэ поньитэм?!
Анморби тадаа, йэвлугэ, йамдьяай,
Ах илигилбат йархачэ нолаай?!..

Мэ ханаануни ньамиидьиткэпэ
Титтэ мэдьюолуол йуорпурэбат тэн.
Көдэлэн маархуонь уунул ладьидьяа
Хандьэткэ ньаачин — виэдэ виэл элбан.

* * *

Кинэк монул илийэба
Ньяачэ эвльэ?.. Мит тудэл

Нъанмөн пугил нимидьилба
Мэ йуонунуй тэн уудэк!

Кинэк монул илийэба
Нъаачэ эвьэр?.. Мит тудэл
Йалбил, энү ангийэба
Мэ йуонунуй мол уудэк!

Кинэк монул илийэба
Нъаачэ эвьэр?.. Мит тудэл
Сукундава мирийэба
Мэ нуунунуй тэн уудэк!

Көдэлэ ваай тангун дитө
Виэнуйуолги ньиэдьитэл!

* * *

Мэт аньмилпэ чигичэлэ
Энмурпэлэк луохастэн
Пугочандьэ нимидьнэлэк
Йахтэснуга йуорхалэ.

Мэт нъаачэбан ваай илийэ
Чулал голдэнг көчэгий.
Йандууйирэнг элмоннийэ
Мэт сугудьнень тубэгий.

Оу, мэр амуч чигичиклиэ
Мэт йуорхабан лаанньэсул,
Йахтэй өдьил алут пулдьнэй
Пабадьиндэкуу йахтэсул!

* * *

Йахтаплэ «Награ»-ба
пандалгинь көлльэлдэ
Ваавачэ чиипэньэнг
чакчайнэнг мэ чэндэч

Кулумаа эбалбат
Аласэйба гитньюо
Имдалдын сукунба
эвриэнуй куодьэдуо!
Эл игиэ сирайкаан
кинуоллэн анмолбинь —
Маранмэ сабанаай
ваавачэ мольбалба!
(Мит тудэ дитэ льэр
хуолэмдье таат льэтуок —
Самолет игиэрэн
чуон-көрэл дитэлюо!..)
Мэр амуч! Таат уорлэ
вэрвэйнэ эврэлбат
Тудуруун пунуодьэн
Модьэн таат эврэрэ,
Нэмэлэн-нэмэлэн
чандэн ууй йавулба
Эл пэлнунгутэмлэ лайэнэ,
амуба!
Маархуонь льиэ хуодэдэн
абарэптэбанэ
Ат амуч хойтэгэ
обониидабанэ...

Албадьаа мит киэйнэ
мэ пойуонь чабадьэл..,
Тан тадаа эл пэлиэ
хааличэ сугудьэ.
Вадурчик, куодьэдуо!
Таат уудэк вэрвэйнэ
Уунурэ
тэт пойуол
эдьилба пэлтэмэк.
Тануллэк тэт омиэнь,
тэт лэвэйнбурэбиэнь

Ньидьэргэй мааруолэн

чалатмөн.

Гэт чама сугудьэ,
Чин тэтул амудьнил
Танг чама йавулба
Кин уйэ нолигубан!

* * *

Авйаа ньумдэй чайлэбан
Йалбил ийууй, йэвлугэ,
Тудэ ханьхаай эбалбан
Сөгиэричтэн собулэк.

Тадаат анмэ чаманэ
Хайавардьэ илэлэк
Кудизэй ханчэ чамчала
Тудэ йуобан писэллэк.

Тадаа, монур йандуубан,
Кэвэчэн эл амдучуон,
Мит ньируосэл пандууба
Мэт көткээйуол эл мөрчуон.

Тан идьиэнэ көтинэй
Йархаткэлэк лалвэйльэнь.
Абарэги мотинэнг
Мэ чабаайльэнь, элэйльэнь...

Аавэк... Аавэк, кингуниль
Имдалдьэсчэ хомдэмэ —
Халдавалэк подьандьил
Чаахарльэлдьэ мэт йахтэ.

* * *

Тинэ мэт уо нолдэнг, мэ ханьин
Эврэйуол ииличэ чайлэгинь

Мэ кэврэйм вэрвэлэк хадьир ваай
Тун чуольэ музыка вайажаал.

Маархуонь льнэ ханьинэн эл йэдэйт
Йуодинжа тан чайлэ кэдэлэк,

Мэтльуотэй мэт мааруол эл пэнгэйт
Моннурэн: «Мэтул моойк вэрвэйнэн!»

Ан таатльэр сугудьэ инлигиэр
Валдьичэ тивэжа мэ мэдьинэй

Тан тивэ снигийэ нолаарэн
Лугуйэ пуойэбан поньаай тэн.

Тажи мэт ваай хобо монуолбат
Амалэйр мэтидьнэ абуодьэнг...

Уонодьэ илийэ мэтханэ
Убаалги анмолбинь эл мөрдэнг...

ИЯЛИ ЭМУЛБА

Мит лэвэйльэ чэнчэ чайлэ
Ульэгэ виэл — кэлулба,
Ваай эгуорэй пунголаайэ
Мит йэвличэ эмулба.

«Дьини-уэ!» — мондэн чэнгуриэтэй

Ульэгэбан хотуур ваай.

«Дьини-вэ!» — мондэн мэ пундиэтэм

Тангунбанэ ньанмэраал.

Уучнил хандьэ валдьидьэлэ

Митха пойуол мэ поньим.

Мол таафанэк амудьэлэ

Ваай пойуочуо мэр аньим.

«Дьини-уэ!» — мондэн чэнгуриэтэй

Ульэгэбан хотуур ваай.

«Дьини-вэ!» — мондэн мэ пундиэтэм

Тангунбанэ ньанмэраал.

Мит эдылба мааруол дитэ
Йедэйнундыэ мит эмул
Лугумунуй мит йуодинлэк
Йуочиил уудэк мэр амуч.

«Дьии-уэ!» — мондэн чэнгуриэтэй
Ульэгэбан хотуур ваай.

«Дьии-вэ!» — мондэн мэ пундиэтэм
Тагунбанэ ньанмэраал.

Тэт авуодыэ абарэба
Ваай мит кэдэл пундэллэк
Вөрвэртэйли, оу амаба,
Сугудьэлэк, чундэлэк.

«Дьии-уэ!» — мондэн чэнгуриэтэй
Ульэгэбан хотуур ваай.

«Дьии-вэ!» — мондэн мэ пундиэтэм
Тагунбанэ ньанмэраал.

Таатльэр модьэн, хон йуочиибан
Мааруон чайлэ пойуойнэн.
Хон хуодэдэн пойуочиибан
Ньийуол чама пунгуолпэ.

«Дьии-уэ!» — мондэн чэнгуриэтэй
Мэт чугуодыэ хотуур ваай.

«Дьии-вэ!» — мондэн мэ пундиэтэм
Тагунбанэ ньанмэраал.

Эйк угунэн, чама дьивэк —
Тэньи вадул көчидьил,
Ульэгэ визл амудьиилбат
Тунг эмул мэт амудьиил!

«Дьии-уэ!» — мондэн чэнгуриэтэй
Мэт чугуодыэ хотуур ваай.

«Дьии-вэ!» — мондэн мэ пундиэтэм
Тагунбанэ ньанмэраал.

* * *

«Оу, чуобаймэ мэ кэлуй!» —
Монул мааруол мэ пэлун!

Таатльэр мөрчийл дитэ лъэй
Мэт уооголуол илийэ!
Молилэдэ, молийии!
Хандьэдъайлэ уучиил ни!
Таҕи мөрур мэт чунгдэ
Мэ чэндэч ваай кэйгудэнг —
Мэт йэвличэ йуорпуриэнь,
Тадаа льиэнуй мэт чиипиэнь
Молилэдэ, молийии!
Ньиниэ чандэ гурчиил ни!
Мэ йуо-моринг хадьир ваай
Мэт йуорпурэ амалваал,
Мэт курийэп йавулпэ
Вайи моойнуй лукулпэ
Молилэдэ, молийии!
Мит мэдьюолуол лукул ни!

ЧУОҔАЙЛЬЭ ЙАХТЭ

Ваай сиигийэ нолаарэлэк
Эримэдиэ вайаҕаай!
Ваай йэрпэйэ игийэлэк
Турпайдурэнг хусадьаай.
«Чивви, чивви!» — мондэн тадаа
Ньянмэн чилгэ йахтаанаай!
Ан тагунҕат тэт йуодинҕа
Пунгуол чайлэ подьаҕаай.
Аҕальвийил идьийиҕа,
Йахтийирэнг, йаридьаай.
«Чивви, чивви!» — мондэн анньаай
Таатльэр йалҕил хадьир ваай!
Мэр амуотэй келтэл лэвээйл
Йуорпурэ дьинь аҕальваал.
Ан таат мондэн чунгребан вээйм
Тун эримэ вайаҕаал.
«Чивви, чивви!» — моннурэнг ваай
Мит йуорпурэ антадьаай!

Хадьир таатльэр мэт сугудьэ
Ах йахтэлэк потидьаай.
Чунгрэн йавул ах кэйгудэнг
Йатабайрэнг, нотидьаай.
«Чивви, чивви!»— амуба ваай
Чиибан чуобайл альбураай!

ПЕРВОМАЙ

Ньамучэндьэ баантэньэй
Мархиль дитэ афальвэрэнг,
Чавлаагудэнг кэлуй ваай
Мит амудьиил Первомай!

Тан афальвэл подьафийэ
Абайдаба мөндэйл дитэ
Мит сугудьэ мэ йахтаанаай
Ин мөндьэчэ пугилэк ваай!

Титэ уудэк афальвэндьэ
Йэвлуутэгийи вальбэндэнг,
Хуодэнг эвиэл вэрвэ сабаат
Кэйгудэнг ууй йавулбат!

Таатльэр модьэнг, уудэк дитэ
Афальвэрэнг-подьандьирэнг,
Кэлуунунк мит Первомай —
Митньэ пунгуолулгинь ваай!

ИЛВИИЧЭ ИАХТЭ

Мэ пойумуй тэн мотинэнг
Мэт лаанньяануй аньмилпэ
Өдыл алут чэндэйльбэлдье
Ньивизэн бандьэ хандьэмэ!
Мол таабанэк вайи вэрвэй
Пэтчигийэ чугирэл!

Мэ пойумуй тэн мотинэнг
Мэт чэнгуруй лалимэ
Чундидьэбат поньяальэлдье
Ньивнэн бандье йавул ваай!
Мол тааганэк вайи вэрвэй
Мэт чундидьэ сэругэл!
Ханьинэгэ, титэ уудэк
Эл эврэтчэнг йуорпурэн.
Ханьинэгэ, эл чэнгурут
Мэт лалимэ харуду
Мол тааганэк вайи вэрвэй
Кэйгудэнг ууй мэт чунгрэ!
Мэт эврэлбат мэ мааруодьэнг,
Мэт йахтэбат пунгуодьэнг —
Мит йуорпурэ йукуочуо мэт
Пунгуосуолбат мааруодьэнг!
Таатльэр хадьир вайи вэрвэй
Йахтэлбундье сугудье!

* * *

Пэтчигийэ чугирэй:
«Малаа, киэ!»
Эримэ ваай пукирэй:
«Малаа, киэ!»
Абальвийил ваай мөрчич,
Пунгуолур.
Ньингизэврвийил эл эрин,
Ньумуолур.
Чии өрньэнги: «Амуба!
Вадурчик!
Ангийэбат-чавабат
Турилдичк!»
Мэт тан модьэнг: «Мэт толин,
Чабадьэк!
Эл ходэйчуон мэт аньмил

Көчөгөх!
Кэйгүдэнг уул йатидык,
Вадурчик!
Эл абайльэк самурчил,
Хальудык!
Чамчэдэньэнг оорэлэк
Кэруойик,
Энмурлэбан йуорэллэк
Сабуойик!..»

Кэйгүдэнгуул, чабадьэл
Эл аарэйт,
Ньилдыримэ мэ мөрдэ
Эл саарэйт!

* * *

Илийэньэнг ньигиэйичтэн
Мэт хааличэ аньмилпэ
Чоубуачэ хуруулэ тэн
Либабиинга энмурлэк.
Илийэбат вэрвэйльэги
Мэт пуойэба сабандьаай.
Мэт йавулба нондэйльэги
Ах киттичир поньюойаай.
Оу, мэр амуч, киэ, варайнэнг
Йуорха бурэн лаанкьастэн
Эл йуольэлмэ көлтэл чайлэ
Ньизнул йахтэ мөндьэсэйл!

КӨНДИЭ ЙАХТЭ

Чавлаабандэ мит хуруул
Ваай мааличнэнг мэ мумдизэй.
Нэмэ йавнэр эл аруу
Курчич таби ах мөндьиэр.
Тэн митэк, киэ, пэттэснул
Йарапалаан-аньмилэк!

Мит сэрүгэл мөндьэснум
Чавлаабандэ эдьилэ!

Сукундава мит помниир
Эримэлэк пукирэй.

«Холльэ эдьил паралиил?..»—
Мондэн тудэл чугирэй.

Хадьир ан таат мит аньмил,
Йарапалаан, көчөгөй!

Өдын савбал маранмэ
Чуобаймэльэ мөнгэрэк!

Тун йаринэй мит аньмил
Толии голлэн эл наадии.

Таабанэк мол миралги
Миралнааги мэ хаалич.

Тиндаа маархан киндьэбан
Хануойирэн пэлнубэ
Маархан чаасхан — йарайба!—
Мит идьиэнэ пэлнунуй!

ЧЕРСКЭЙБА НЭВРУУЙУОЛ

Мэт ханьинэн эл мөрльэлмэ йуодьэбат
Мэт сугудьэ авйаа нэвруур ийуунаай —
Мэр иральань, чии молдуодьэ өрдьэба
Хулархаапэ лэвдэ ичуол, албадьаа!

О, уйэньэйрукун голльэлк — энцк!— виэдэ
Курчинуллэнэ, чии эдьилба тонгониэр!—
Хафимэпэ дитэ титтэл молдуодьэ
Мэ нэмэлэ лэвнур пунгуолги!..

Эл моннубэк, мит авуодьэ Кулумаа
Уорпэ голги тинэ титтэл уонголдэн!
Эл моннубэк, пугучэпки чавлаабар
Авуодьэги мойиэйуолбат хомоньэй!

Кукуньэньгэ, өрдьэн авур эбалба
Сабанэни анмэ йалбил эбалба!

Ньяачэпэги эл йуольэлдэ айуокэт
Ат эл модьэнг, хулархааплэг ичуомэн!

Хуодэнг тунгнэ титэ гитнээр албудэн
Кэриэльэлнгу, энгэнэгэ, монулба —
Пэгиричбуол чунгэн кедьэ мубуолбат
Хафимэньэ льэги-дафи, монги ваай.

Эйк угунэн таат банльэлтэй, албадьаа
Ньяарчэ чунгэ чамумулги мэ вэрвэй.
Тафи маархуонь өрдэ дитэ лукулба
Мит афитэр, эдытэтэй мит уорпэ!..

АДИПЭН МУОХАБА

Тун ладьидьаа ангийэннуй йалбилба
Саабандьэлэнг паниэмэлэ мэт амаа.
Тиндаа дитэ тэн энмудие ангильба
Ваай йандуолуй сурэньэткий хулархаа.

Тиндаа дитэ ньанмэ чэнчэ пугилба
Илийэдиэ, йуорар, мэтхат талбуолуй.
Ньоронбурие тигин йалбадабилба
Ньямучэндэн, йоллэ бурэ, абуолуй.

Анмэ авйаа вайн уодие голдэнг мэт
Сабанэйэнг, амаа маарэнг, эгалба.
Эл мончэлэнг, ньингомийэ хомдэмэк
Тэньин уучинл таг илчичэ чайлэбат!..

Таг чайлэлэ лэйтэйсэга лэвэйльэ
Мит нимэдиэ абуолуйуол эмулпэ.
Тадаа ньаавэй ульэгэпэ маранмэ
Көдэн саапэ льуолба солнэй энмурпэк.

Тиэнг йавдильил ньумуньалэ идьимлэ.
Тадаан муоха уусаанунуй мит нимэньэ.
Тудэл сальил йавулпэлэк идьирэ.
Ульэгэги кунгэруолльэнь, чуольэкиер.

О, амутнэ йэвлич тунньэ, амаба,—
Эл уогодьэ мэт сугудьизнь,— йавнэччиир!
Таатльэр йалбил мэт ангалэк абайлба,
Йуодии ондьэ чамчэдиэлэк умдичич...
Нэмэлэнг тэн?.. Эл лэйтэчэнг мэт маархуол:
Эйк уонолуол лэйтэйр

мэтэк оориньэл?

Эйк мэтханэ маанурэлэк, идьинэ йуор,
Эньинэ дитэ

тун йалбилэнг оориньэл?..

Тун йэвличнэнг ангийэннуй йалбилба
Саабандьэлэ эл паниэнаа кинуолльэлк.
Таатльэр чинлэ маанул йамдылба
Йалбил тиндаа мэдьиэрэлэк ньумуолльэнь...

МЭТ АБИ ЧУНГРЭ

Амуба, хомдэльэ лукулба
Лэвэйльэ аруулэк лэгуриньэй
Авуодьэ хомоньэй хуруулбан
Йэрпэйэ, йөнгьэрэнг, чэнгуриэл.

Амуба, тагунбат пунгуолдэн
Сугудьэ вэрвэйнэ көчидьинэл.
Ханьинэнг эл мөрүол пунгуолэ
Пэлулгинь чинн чунгрэ вэдидьинэл!

Амуба, таат бандьэ хуруул ал
Мэдьуолуол Лукулба мэт лээйуол,
Мэт киэйинэ эл монуол аруулэк
Чинн чунгрэ чандэ мэт уусэйуол!

Хон уудэк таг аруу мэт чинба
Мөрүулги хуодэдэнг чуорхуолбан,
Мэт мөрдьэ амутнэ мөрчинбан
Мэт уодуо уодуогин уодуоба!

ӨНДЭРИЛ

Ньидьэргэй, кэлуунуй Сукунэк
Мэт титул амутнэг өндэринг.
Йэвлуубан, амуобан угунэг
Йуорхалэ амудьиний кедэгинь.

Тит маанул йэвличэ чайлэндэ
Мааруолэ пойуойнэ кэчибан.
Тан ньяарчэ чаахандэ чунгрэплэ
Йавнэччуо йуодабан иэчибан.

Уон мэдьуол хуодэдэг пойуолбан,
Тан йабал анмолбинь эвьэбан.
Сугудэ йахтэги чурхуолбан,
Йуорпурэ абарэ вэрвэбан!

**ЙЭВЛИГИЛ
ООНДЪЭПЭ**

МИТ МАРХИЛЬПЭ

1.

Мит мархильпэ
Йуодиипэги
Тороньэльэлк —
Пугуоги!
Эл чиңичэл
Сэскэндьилэк —
Удиль йахтэк
Тадаа льэл!
Тан тороньэй
Пурнэпэгинь
Көдөн йуодии
Маранмэ
Эл мөрүодьэ
Нотинэлгинь
Ньилдьивуни
Чакчайнэг.
Тан титтэльэ
Эл валуодаат
Виэн йуодииба
Ханьинэг.
Амалэйрэг
Анмэ йахлаах
Курчингутэй
Ладьинэг.

2.

Митха мархиль
 Иагрэ дитэ
 Эл альбурэт
 Мол сукинь,
 Агапэги
 Йондичинтэй
 Маархуонь мөрдэ
 Монулгинь,
 Аруупэлэ
 Пулгэсгутэм
 Иадархаптнэ
 Дитэлюо.
 Эл амдучуон
 Сондэнгутэм —
 Эл сондэнгут
 Мол ньандуол!

3.

Митха мархиль
 Андадэлыл
 Илийба
 Льярубай
 Нотинаачий
 Чобунаачий
 Энун ньанмөх
 Маранмэ!
 Митха мархиль
 Лоходьилги
 Ангийэлэнг
 Маранмэ.
 Вайи чулал,
 Монги, йуулай
 Тан миралэ
 Холлийуорэр!

Мит мархиль
 Чунрэги мэ йахтэй —
 Маранмэ
 Йэрпэйэдигийэк!
 Таат хитньэр
 Пугуолдэнг мэ йатнэй —
 Эл сукинь
 Хальудьбий илийэк!

* * *

Мэт сугудьэ тибэгэлги
 Эвльигинь
 Мархильчаакаан хадаа эврэж,
 Хадаа льэк?
 Эйк энгэнэнг
 Чаманэ тэт илиггир
 Титэ гитньэр
 Элмөрдьэба сабаайэк?
 Маалэк чайлэн-вэгиэчэгинь
 Варайдыаа
 Тэт сугудьэ
 Охойчэги ньиздынунк.
 Чуобаймэльэ
 Пулгидьилэ аридьяа
 Тэт илигил идьийнилөк
 Идынунк.
 Тадаа нсэ
 Мэт йавул ваай йатабайр
 Тэт лангудэнг
 Анмэ йатах пэчиэтэй,
 Мэт илийэ
 Тэтха гитньуо вайабайр,
 Мөндьиэк,
 Йахтэ мэт лаабарут мөркиэтэй!

Маархуовь лэйриик:
Эвйэ чама йэвлигил
Эл амудьии
Көчидьилэ, амдулэ,
Ньийуол чайлэ
Ваай хуодэдэнг ворлэчин —
Понумурэ
Эйк эл мэндьинт
Харуду.
Таатльэр мэтул
Эл маанульэк энгэнэнг
Йуодии лавйэ
Сингэснурэнг хуодэдэнг.
Ньингизэ вэрвиил
Эл мөрдьичуон льэлбанэ
Ньийуол чайлэ
Амдур митинь
Кэлутэй!..

* * *

Йэвлүгэ, тэт
Ин сэвлба
Лэйгумундье мэт нимэ
Ваай ах ньяавэй,
Иаринэй
Чирэмэплэк потабаач!
Йэвлүгэ, тэт
Антэйлба
Ньингизэвэрвиил көйридьэ
Мэт нимэбат
Мэ халдэч,
Чамчэ дитэ мэ сабаай!
Йэвлүгэ, тэт
Абальвэл
Йуочинир лачил мэ мөмдөч!
«Вальбэ котэй»

Көдөк тэн!..»—
Мондэн тудэл йахтаанаай!
Йэвлугэ, эл
Кэриэслээк
Хайчиэ Мэруу чунрэги.
Эл йуосэльэк
Тэт эгил,
Пунгуосэк тэт нэдьинлэк...

* * *

Мэ пунгуолич тэн хуодэдэн
Мэт ньяачэбан тэт чалдье
Тун эдьилгинь мөндьэснурэн
Помориэлги мэт эвиэл!
    Таат бани тэн Лукулгинь ваай
    Йэртэйэткэ кэлуолмораав.
Мэ пунгуолич тэн хуодэдэн
Тэт арууднэ илийэги
Чундэлэ ваай амалардэн
Чэнгуриэлги курильиил!
    Таат бани ваай мит Лукулинь
    Йэртэйэткэ ливэлги.
Мэ пунгуолич таң илийэ
Сугудьэбат варайнэн
Иральчэ нунгиньилэ
Тоноойуолгинмораавги!
    Таат бани тэн мит Лукулинь
    Чингичэлмэ уучиилги.
Таатльэр уудэк лачилгинь мэт
Эничирэн моннундьэн:
— Хон мэт йэвлуу абарэги
Читниэчиифан мэтльэбат!...

* * *

Оу, таңниги тэт амутнэн
амучэк!

Чуоҗаймэльэ пугил дитэ
авуодьэк!
Көдэн аруу эл моннубэ —
рукунэк
Илийәнһир мэт сугудьэ
вайнумэк.
Оу, хамлидьэ тэт кирийэ
һьидәрэн
Мэт аҗидьаа йэвлигилэк
мөндьэсун!
Хамлидьэ мэт тэт маҗилдиэ
эмләрэйн
Льизэ тэт льуолҗа таг сукундиэ
идьирэн!
Маархуонь мэтул эл пунуосчэк
тадаа тэт.
Эл эндэйэк мэт сугудьэ
эвиэлэк.
Мол хуодиитуок эдын йавул
таат банльэнь —
Ньвиэн нимизэнь тудэл кэврэйм
митханэ.
Мэт идьизэнэн тэтул чама
амутнэг
Лэйтэйнунун, мэт тиндаальэ
йэвлигил
Хон моннундьэн эннук уудэк
мааруолдэн
Ньингизэврвиил тэт эл мөрдэн
хуодэдэн!..

* * *

Ньяарчэ аруу сугудьэҗан
Толии дитэ йэвгиирэн
Йуольэ дитэ молбулдалҗа
Сугудьэлэ пэлдьинтэм.

Иралачэ тан мубуолѳа
    Чама вальбэ йуолвэйлги
Амаладѳаалдангньэ льюолѳа
    Амалартэм йуольэлэ...
Мэт эдылѳа тан йуолвэйлѳат
Мэт пойуойнэн аѳальвэр,
Тэньи гитньоу эл йуодьэрдьэн —
    Тэт чамбэлэх, мэт вальбэ!
Таатльэр модьэн:
    Киттидьиилѳа
    Эл кеткэйѳан тэт йуолвэйл
Льэѳан
    Чиклэ амалвнийэ
    Йэрпэйэндэ аѳальвэл!

МЭТ КӨНМИЭНЬ

Йэрпэйэткэ — чайлэн нунгни —
Митханэ ваай нуудаѳа,
Тэт чалдьэпэ чэндэйнунгни
Мэт йуо бурэн, амуѳа!
Пунѳуолдьичэ йахтийилэ
Сугудьэѳа эндэлгинь,
Тан кингдичэ нунгиньилэ
Чугирэстэн тонэйлгинь.

О мэт көнмэ, мэт Чайлэруу,
Уудэк титэ йэрпэйэньк!
Эйк ханьинэн ньаарчэдэруу
Эл аѳайѳан тэтханэ...

* * *

Йөкэ, йөкэ көйридьэлэн
Чумур бурэн йэдууйил.
Тудэл анмэ лэйричилэн —
Мэ сисады, йандууйи.

Мол тааганэк илийэлэк . .
Мэтинь сэвнуй аҗидьаа,
Сугудьэҗа илигилэк
Ваай мөрчиилжинь молидьаа.

Тэньи мэт валь тэт льиэльэлдэ
Мэр ат йуомэк, мэт ланҗаа,
Сингийэлэк таг көйридьэ
Мэт пуойэҗан вайаҗаал...

* * *

Саанмонильэ тудуруу
Мөнгэр йанаспэйрэйуол
Ньорилдиэги туридьиэ
Йавдильбилҗа мэ йандуонь.
Таг ньорилдиэ ичуомэн
Мэт мэтидьиэ аҗуолдэн —
Мэт сугудьэ, мэт йуойэ
Ичуол дитэ, чантуолдэн.
Уурэн ньориль олҗойууй .
Чингичэлэк потидьаай.
Тадаат паҗадьидэкуу
Анмэ мэтинь тивадьаай.
Таҗи уурэн оориньэй
Ньаачэ нолаай, йэвлүгэ.
Тэт аруулэк мони тэн
Йугулуолдэн, угунэн:
«Хуодиир уудэк мит титэ
Энду ньируон эннуйуок?
Хадугудэиг амдук тэн?
Хон чии дитэ эннуйуол...»
Мэт чаманэ ньумуолдэн
Ньорилдиэ валь аҗуодьэнг.
«Мэ чантайрэг мэт виедэ
Эдьуолмораав...» — моннурэн.

Абальвуодьэ амучэ
 Хуруул ваай мэ лётцльэй.
 Иалзил йуодийнбугучэ
 Ваай оорэрнаай мотинэн.
 Таатльэр чэнчэ чайлэба
 Ваай сэскэрэл сорилэ
 Мэ кудиэнаай, хаалаба,
 Нэрэгуодьэ илэлэк.
 Таатльэр модьэнг эльинэ:
 Эл вэрвиильэк тэт ньиниэ!
 Тун мит чалдьэдаримэ
 Мумдэл мөндьинэк, ваай мөндьинэк!
 «Ньингамудьиил чайлэба
 Ньингигириил эл мөндьэйт.
 Эйк эл мөрчиит, амуба,
 Ньикингдигнил мөнгэрги...» —
 Ан таат монги элбуолэм
 Чалдьэдаримэ мумдэлпэ?
 Таби йавнуо мөндьинэрэнг
 Хуодэнг ньингильтитэуок?
 Ан таат монуол мэт лэйринг
 Мэт мирийэ энгэнэнг
 Йонгочаалги тунгулгинь.
 Тагньэ анминь мэ чамбиим!

* * *

Энгэнэгэ, уудэк ньиниэ
 Вэрвинурэнг льиэнаарэ
 Нэмэн гөдэк көдэ дитэ
 Эннаатэл?

Таат льиэнурэ эйк угунэнг
 Эл мөртэйэк анмолзинь
 Анил дитэ йэдэйнундья
 Тэт эдыл!

Виэк, чаҕадьэк тэт вэрвэйнэн
Иавнэй вэрвэ пэлиэлэк.
Тэт сугудьэ уорайуолэк
Нэмэ виэк.

Таннигинэ ньингивэрвинл
Эл амучэ чамчэлэк
Таат энгэнэн эл потиндыт
Тэт сугудьэ.

Тадаа көлтөй иилигимэ
Тэт йэвлигил — лэйриик, киэ!
Ньингивэрвинл йэвлигилньэн
Ньаҕа льэлҕат мэр ингэм...

* * *

Мэтха вайи мэ льиэчин
тэн мэ хади
Сугудьэгинь эл пэлиэйэ
пугудьэ!
Маархуонь хадаа нуутэм
идьиэ мэт таҕи,
Таг чаахичтэн мэтул ванчий
сугудьэ?!
Ваай мэ льиэчини мэтха вайи
мэ хади
Сугудьэгинь эл пэлиэйэ
вэрвэдиэ.
Маархуонь хадаат нуутэм
амдур мэт таҕи,
Таг аҕидьаа мэтул ванчий
көдөдиэ?!.
Таат чундэрэн эвриэнуллэк
мэт лэйтэйг:
Эл наадуолльэл йөкөн ванчил
таг көдө.

Эльи амаа-эньиэ тэт амутнэн
пугулэрх,
Тэт уорпэ ваай тэт кенмэньэн
чандэ вэйк!
Хадьир тадаат дайамуйэ
тэт вэрвэ
Аньик йавнуо тэт омо чинь —
такниги
Тэт мэдьюолуол Лукул,
Лэвэйнбурэбэ,
Пугочайнэн абарэйтэй!
Таат лэйриик...
Тун мэт аруу уонгодьэ чинь
моннуйэнг —
Исэ кининь мэ чамбиитэм
угунэн.

ПАЙПЭ ООНДЬЭ

Тэт кэвэйл чайлэбат
Мигидэн
Эл аруу курчий мит
Йуорпурэ!
Хуруулги —
Анмэльэй тивэлэн,
Эл йахтэ анмолбинь
Йэрпэйэ...
Тэт ураал хуодэдэнг
Амдурэнг
Йуобарэйк,
Лайбудэнг кэлулгинь —
Пойуодьэ аруулэнг
Йуорпурэ
Мооймэлэ
Ах тэтинь монулгинь!
Тэт ураал

Амдурэн йуоѳарэйр,
Йуорпурэ арууги пэнгэрэйк,
Мит хуруул
Ньаачэги лоборэйр
Йэргэйиэнь йахтэги мөндьэсэйк...

КЭЙПЭ НИМЭЛЭ

Амдур тэньит пондэйл эл бан.
Йуодаѳа,
Мэт йавул йуо
Тэньи нитнэн йандуотэй.
Тадаатэ льиэ
Виэйуолмораав йуодаѳат
Кичилдаѳа гитньуо өлкэл
Пойуотэй.
Хуодинтуок льиэ,
Маархуонь чунгрэ тэт адун
Нимэдиэѳа
Йануньирэн льии-көдик.
Ат эл амуо
Самналданньэ тангудуй
Илэ дитэ
Сукинь лаѳаѳайлпэги...
Ньумуолаарэ
Тэт илигил аѳидьаа
Ахун чайлэн-вэгиэчэгинь
Ньиэдынунк.
Чайлэдуолньэ эгуорэлэк
Варайдьаа
Йэргэйэгинь ваай монниирэн
Ньиэдынунк.
Уудэк мэтул
Эл моойнулльэк чунгрэѳа —
Ньийуол чайлэ
Тангунѳат ах икивэйр,

Чингичэндэ мургэба!
Таннигинэ ныйуол йавул
Эл мөндэйт..

ПАЙПЭ ООНДЬЭ

«Мэ келтэйэн!..» — тэт монаайуол
Мэ пойумуй мол уудэк.
Таатльэр тэтул мэт маанаайуол
Мэ чэйлукиэй тэн уурэнг.

Эйк нэмэбат эл лохобэй
Тэт йавун йуо, хаалаба?
Мэт лагудэнг эйк уул ходэйр
Иугулвэснум мэтханэ?

КЭЙПЭ НИМЭЛЭ

Йэвлуу, ныйуолмораав уудэк
Тэт чунгрэба эл моойльэк —
Мэт йавулба ваай чавулэк
Эл кудизэслэк ньируон льэл.

Монги: ныйуолмораав чайлэ
Олбинь эл амдусуолдэ,
Амдур келтэй, ваай чакчайнэнг
Чэнгурулбат пунгуолдэнг...

ПАЙПЭ ООНДЬЭ

Мэр уттэчэнг мэт чаманэ!..
Мэт илигил маранмэ
Эл альаатэй эримэлэк
Сугудьэлэ нэримлэ.

Эйк келутэй кедэк маамэн?
Эйк нэмэлэнг?.. Малаа, монк,
Ньингивэрвинил мэ сабаатэй
Пунгуол чэнчэ йахтэбат?..

КЭИПЭ НИМЭЛЭ

Йэвлүү! Тэт эл оориньэльэк
Ньингэвэрвинил пайдулбат.
Мэ көткэйнаай мит ньируон льэл
Тудэ кичин-йавулба.

Ваай ходэйрэнг инэр льэллэк
Тудэ Лэвэйнбурэбиэнь
Пэнгэйльэльдэ йэргэйлэк
Мэр убаанаат тэтул, киэ!

Ваай мит помниир йөнгньиэгүтэй
Ньингомийэ йахтэпиэ —
Титтэ нимиэнь кэлульэльдэ
Чирэмэпэ дитэ льиэ.

Тадаа хадьир тэт нилигил
Эримэги альаатэй.
Ньингэвэрвинил ваай сиигийэ
Музыкаба сабаатэй...

* * *

Амучэ «тун чайлэ»
ньимиэнуй мотинэнг —
Хомоньэй хуруулги
торорэч ийуурэнг.
Маархуонь льиэ харуду
эл сабаат — нотинэй
«Танг чайлэ» амучэ солхоба
эйуутэй.
Мэ ханьин мэт гадаат
нилигин маачэлэк
Мэндэлэк тун чайлаа
пунуолдэн аньмэрэт.
Тэн идьиэ кинйуолги
йавнэччуо ончирэнг

Сугудьэ

валдынчэ тивэба мэдьинэтэй.

Таат льэтэй, эврэтэй

хуодэдэн амдурэн

Маархадьэг аньийуол лукулбан

йэвлүгэ!

Таат китньэр эдьилги моннэльэлк

мэр энтэй

Митха, киэ,

амучэ лэйричил нолнурэн!

* * *

Мэт сугудьэ иральячэ мөрдьэбат

Халдэйлбуньир мэт тэнмэ валь көчидьинэй.

Ваай абарэ мэ нэмэба, вардьэба,

Игууйирэн элгодэринь помориэй.

Тан мэт йуоба — идэгэлчэ илийэк!

Чунрэ эвльэ — чавричиирэн мэ сабаай.

Эл уйэньэй эвиэл-вэдьинэ чугирэл

Мэт сугудьэ оориньэлбат хаалахаай.

Эйк тунгуллэк эвиэн чунрэ мэ йуобач?

Эйк тунгуллэк кичин йавул мэ лиидэч?

Энгөнэгэ тунгунбанэ, тэн хуодэн

Эвйэ көдэ сугудьэба вэльинтэм?!..

Ан таат бандьэ чама чунрэн кэриэлэк

Мэтха сэгуй Шура-вэдьинэ эвльикиэл.

Льинэ албадьаа мэт пойуодьэ эвиэлэк

Тудэба мэт льинимэн тинэ, йэвлүгэ...

Мэ йангуудьич йэрпэйэндьэ сугудьэ

Таат пөлчэнмэ эвльикиэлги албадьаа.

Таатльэр анмэ мэт помниир льэй пугудьэ

Олбинь ньимиэл дитэ курчич, хаалаба!

Эл мөндэй чамчэлэк
Маруодьэ чайлэбан
Ньидьэргэй йавул ваай
Өктэлгинь тэт льэлба,
Хуодэдэн амуольэнь
Тэтханэ абайлги
Мэ кинэк өндэрил
Пугэчэ антайлги!
Таг аруу маранмэ
Нондэмуй пугилэ
Ваай чандэ ваарэчэ
Йэргэйэдигийэк —
Сугудьэ амучэ
Маанулэк потабайр
Уйэрэлдандитэ курчинтэй
Чунрэ ваай!
Мэр эвиэнг:
Таатбандьэ киндьяндьэ
Аруулэк
Ньидьэргэй чайлэ мит
Йонготэйнулльэлдэ,
Пойуодьэ чии эдыл
Йухуочуо чичигэйр
Мааличэ виэйуолэк
Эдыл ат чичигэч!

ЭНЬИЭНЬ

Тороньэй илийэ мэтханэ паайдаба,
Ах метул толиэлгинь нэмэлэ йавнуо тэн
Тадитэй мэ маархан кэдэк льэл Лукулба.
Эньиэ! Тэн ваай тэтэк моннумэн
(Маалэк льиэ хобонэн антайрэн...)
Таатльэр мэт ах тетул лолулгинь
Льиэнулба, мэт йавул йуорпурэт мэ пондэч.

Тагунбат сугудьэ ийуурэн өртэйлги
Тэт адаат. пойуойнэ мэ мөрильэлтэмэк
(Осуобэ чигичэдөрдьэмэ!..)

Ат модьэн: «Мэт льэрил лукулба мэтньэ энхк...»
Мол хуолэм мэ понь-көдитмэк тэт лэвэйл!
Эл энхнэ курчийэ йуорпурэ анмэ эйк
Элдууньэй уодавур нолаатэй, элбуолэм?..

(Ан таатльэр, мэт маалэк эл ньнэйэнг...)

Хуодитуюк!.. Лайэнэ, мэт тэньи чабадьэл
Мит омо мааруолба чамбийуолморавньэй.
Тагунбат турмоойрэн, мэт маархуонь чунгрэлэк,
Ханьилэк тэт пурэн йэдэйрэн, льиэнундьэн

(Тафи тэт мол уудэк мөрнунмэк...)

Мэр амуч хуодэдэн: «Тэт амуюк, киэ!»— мондэн,
Нэмэлэ йавнэччуо тадитэй көдэ льэл.

Хонилы йавнэй чии тудуруу таат бандьэ
Ньитолнэл чунгрэткэ льиэнаабан, элбуолэм?

(Мэ льэтэй?.. Эйк элэнь?.. Льэдаба ат амуч!..)

ЭНЬИЭ НИМЭЛЭПЭ

Эньиэ моойуол нимэлэпэ
Мэдьил дитэ
Пунгуолдьичэ
Энгэнэгэ эйк нэмэлэн
Тун хуруул ал льэтэл!.. Модьэн,
Тудэл аньи — тун Эдьилэ,
Тун Лукулэ вадурчирэн,
Йэртэйэндьэ тун Хуруулэ,
Тиэн пабадьиндэкууплэ,
Тудэл аньи — тиэн йуондьэлэ,
Илийэплэ, одьэпэлэ;
Эл ньидитэ ангийэндьэ
Йахтэпэлэ, чадьуупэлэ.
Ваай ньивнэдэ
Мөмдийэндьэ

Чундэпэлэ-нэмэлэ —
Малаа мааруолк тунгпэлэк тэт
Анмэ мондэнг анһим түдэл!

Эньиэ нондэй нимэлэлэ,
Чугинумэ
Чундэпэлэк
Уйэрэллэк, йэвлугэнэ,
Чэнгурунги Лукул пурэн.
Титтэл анмэ
Титтэ уодиэ
Помнэй йуофан йэвлигирэн

Йахтэй чалдьедаримэпиэк —
Таат чайлэндэнг йаридьинги!
Тагунбат льиэ
Помниир идьиэ
Льэй чайлэдиэ ваай маранмэ
Тобумунаал дитэ куриэй —
Мэ йөнгньиэнаай чаманэнг.
Таатльэр модьэнг,
Эл мөрдьэндэнг
Худуолльэлдье йуондьеэпэткэ
Мит йуодиифа оондьеэпэлэк
Йэдууйиэнги,— монги тэн.

Таатльэр эньиэ нимэлэлэхат
Тинэ хуодэнг
Мит сугудье
Мэннуйуолэк ньиэдьилэха
Ат амуольэнь хуодэдэнг...

ЭЛЫЛЛЪЭ НИМЭЛЭ

Тэт нимэлэ эл келдаба
Хуруул анмэ
Ах онунбэр молдаальэлдье

Маџил дитэ
Иралъарэнг лалвинунум мэтханэ,
Тадаа чунгдэ ливумуйуол
Ваай чидьирэнг,
Эврэйрукун понорэйуол
Илэ дитэ
Мэт чунгдэпэ лабабайнунги уудэх.
Хуруул идьнэ мэт хомонъэй
Вабадиилиэ
Пөдьэлдэлэк ваай пөдьэлньэй!—
Тэт нимэлиэ
Хадьир ан таат пугулэриэм митханэ.
Таатльэр тэн ваай нимэлэдиэ
(Тудэл идьнэ маранмэ льиэ
вахчарльэлдье йэртэйэдиэк!)
Чиин чалдьебан йаридьирэнг чэнгуриэй!
Сукунмольбал эримэбат,
Мэтльэпэбат
Ваай йукудочуо мэр альааснаам,
Молитэгэ!—
Тэт нимэлэ ан таат амуч митханэ.
Тудэл идьнэ мэт чууйнурэнг
Мөрэйнунут,
Чаай дитэлюо ваай лавнурэнг
Чунгдьяинунут —
Монур иитнэ тун пугудье мэтхан уубан.
Мол таабанэх иитнэн-иитнэнг
Ваай хуодэдэнг
Тэт нимэлэ эл маайиильэк —
Мэт сугудье
Ваай ливумуск пунгуолдьичэ мөрдьэлэк.
Мэр утгэлич албадьаа, киэ,
Тун хуруулдиэ
Ах онунбэр молдаальэлдье
Маџил дитэ
Сугудьэлэ лалвинаалги хуодэдэнг.

КӨНМЭГИСЧЭ НИМЭЛЭ

Тун сукунџа мит илэ ваай
Мэ лэмлиэчи, угунэн.
Эл энгэнэ нэридьинаа
Чэнчэ чайлэ маанурэнг.
Эйк льиэ идьиэ, молитэгэ,
Илэпэлэ амутнэн
Моойтэй уорпэ (тэт эмдьэпэ!)
Мэ пойуолни... Тидэн тэт
Ураричуол йэнгурчиэпэ
Ах лугумур маранмэ
Лаамэ дитэ гурчиильэлни
(Көлдэ чии таат моннуни.)
Тааџанэк мол идьиэнэдэн
Тэт кэвээйуол йавулинь
Мэ нэмэлэ маанул дитэ
Уудэк йуодьнуулльэлни!..
Хуодиир титтэл ан таат гитнээр
Йугулвэсмэк, йэвлүгэ?!
Хуолэм уудэк маанунгутэм,
Хуолэм уудэк эньгутэй?!..

ЙАЛМАСЧЭ НИМЭЛЭ

Уо нолулџа лугуйэ чии моннуни:
— Мит йуорпурэ
Педьэлги ах ньяарчахаар,
Митхат халдэч, виедэ ханаай мит талау!..

Тан идьиэнэ пэлдудиепэ монаанги:
— Толон солхо
Мэ йэдууйнэй йуорпурэ
Илэџанэн сэвнаальэлни
Көнмэльэпэ, йэвлүгэ.

Мэт тануџат мэ пунгуодьэн
Чаманэн:

. Иудабанэ, мит йуорпурэ пөдьэл ваай
 . Мэр амахаай,
 Чуольэ льюолба курчинаай!

ИАЛАКЛАСЧЭ НИМЭЛЭ

Чайлэнг энмун
                                 тэт вэрвэ мэ чамумуй,
 Тан мэт вэрвэ
                                 чайлэнг энмун йукумуй.
 Чайлэнг энмун
                                 тэт чунрэ мэ чугумуй,
 Тан мэт чунрэ
                                 чайлэнг энмун унньемуй...
 Таатльэр тиндаа
   монуолмораав эл мончуон
 Ианаспэйрэр эвриэльэлдьэг
   эл-гөдэ!
 Ичуок,
                 Нева-абучиэнгинь хуодэдэнг
 Тунг пободэ амдур тадик,
   моннурэнг:
 — Тэт уорпэльюол
   тунг йуориидиэ, абучиэ!
 Титтэ чама мааруолбанэ
   хуодэдэнг
 Эл халбатэй-көдингубан!
   Амутнэнг
 Титтэ уорпиэнь
   уодуорпиэнь ваай
   тадилгинь!..
 Хадьир ан таат
   афидьирэнг мондөлөк,
 Тэт абучиэнь
   тугнэ тадитэбанэнг —

Ан поюодьэ
уон мааруолэх мооймэла
Ливуотэгий
гудэ чама чалдьэба.

ИМДАЛДЬАСЧЭ НИМЭЛЭ

Тэтха эвриэльэлдьэ кедэ
Ньездьилдабат амутнэг
Мэт нимэ ваай чайларайчии,
Молитэгэ, пугэкиэй!
Маархуонь маархан аруудабат
Хандьэ мэтинь лырэриэм —
Хуодиир адуг ньаарчэлавйэ
Мөрэйнунмэк, мэт уолиэ?
Хуолэм эдуй лавйэ лавлгинь
Тинэ адаа курчичэк?
Энгэнэгэ, тагунбат виэн
Хуолэм эвьэ нэмэ виэл?..
Адугудэн, адуг чиипиэнь
Чунрэ ванчир кэвэчэк!
Таг чунрэпэ тэт эмдьэпиэнь
Лайэн тэньит тадилгинь.
Тадаатэ льеэ тунг эйуокэн
Мэдьиэльэлдьэ чунрэпэ
Мэ нэврүүрэ тэтинь хуолэм
Кидьэ мэ мэндьингутэм?!..
Таатльэр поньик адуг лавйэ...
Тэт эмдьэпэ хуодэдэн
Тэт поюодьэ чунрэрделэк
Кэлулбанэ маанунга.

МААЛИЙИСЧЭ НИЛЭМЭ

Мэтинь чама мааличэ гол
Авурдиэлэн киинумлэ.
Тэтньэ энкуй, эвриэнуй чии

Эдхилпэги ньнэдьимлэ.
Тэн мэт хийнэ мөндэйрэлэк
Анмэ анһаанаануни
Пэдугэлги эл йуобайнун
Авһаабандэн йандуулба.
Тинэ амдур мит чабадьэл
Ханһитэйлгинь эгуорэн,
Моннундьэли: — Мол, мит хийнэ
Эгуойэ чии эвһиэльэлут!..
Танһэ модьэн, адун тэтһэ
Эннуй чиипэ варайнэ
Эгуорэлэк чабадьаанаай
Хааличэ чии нолльэлни!
Адунунбат мэт пунгуодьэн:
Ан таат бандьэ чийнһэн тэт
Нһаба льэрэн, чабадьэрэн,
Тэт ваай хаалахаатэйэк!
Тан тэт вэрвэ тэтхат лайэн
Тэт эмдэпиэнь ханаатэй.
Таннигинэ мит йуорпурэ
Чунрэ вайи чайлартэй.
Таатльэр исэ кэдэ уурэн
Тудэ уо нолуолбанэн
Пэнгэйнаалги мит йуонаатэй
Тун мааличэ эдхилба...

ПУСКИЙИСЧЭ НИМЭЛЭ

Аммуо, маалэк йатах монут:
Тэт лайалльэ нимэлэба
Мэ кин чалдьэ педьэлги льэй!
Молитэгэ, тэт йуорпурэ
Эйк тэт нимэ көйридьэлэк
Пунгуосулгинь льиэнуйэк?

— Хуодэбан эйк,— тэн моннунги,,—
Тан тэт лачидэдуолба

Лачил эндиитэй мархиль?.. ..
Тан лачилги хуодэ банчин?
Эйк пунгуолдэнг мөмдэйнуну,
Эйк ньимууйир ньумуолнуни?
Хуодэбан тан тит көйридьэ?
Хуодэ валдьюу йуодингинь —
Эйк мэ лэмльэй? Эйк мэ хаалич?..

МААЛАЙЛАКЛАСЧЭ НИМЭЛЭ

...Тит хаартэскэ мит мэ мэдьий,
Мэ йуой хадьир тэт мархиль...
— Мол эл вадун мархиль нолльэл!..—
Абучиэпэ монаанги.
Тадаа модьэн:— Көчэйк!.. Маархуонь
Сугудьэги амуобан...
Төн тэньинэнг виэн омобат
Көнмэрнунги мит уорпэ!

— Тан игдьюолги хуодэ банльэл?—
Абучиэпэ ваай монги. —
Эл лабунмэ йавул дитэ
Худуол-даби, хаалаба?!..
Анмэ чама илийэбат
Ол лангудэнг худуодьэ
Ульэгэпэ дитэ бандэ
Мэр ат амуч игдьюолги!..

Нэмэ мэньдэ
Мэ мэйлигим,
Йуку уодиэ дитэлюо?
Эйк маранмэ мэ либаџим
Анмэ иэдьни дитэлюо?..

ВАЛЬЅАРЭМКУРУОСЧЭ НИМЭЛЭ

Тун чайлэба абучиэпэ
Амунпэги эл мөрүү

Йамдый илэ дитэ таатльэр
Чунрэлэги сэскэндый.
Мэридырэ таг чамчэрэйл
Мэр уучинтэй титтэбат
Таатльэр олбинь аруулэги
Сугудьэбан эл мэнльэк..

Монги, таг тэт көнмэнмораав
Мэ хавдэ бан ичуолги:
Лайэн орби чугуол-мори
Сугудьэгин арууги!..
Мэ нэмэ ваай ньяачэдэба
Мэ йэдууий, моннунги,
Сугудьэги ан таат бандэ
Маархалльэба эл игэт!..

Аммуо! Мол ах лугумур
Таат сэскэндый-көдинги.
Анмэ олбинь аруулэги
Сугудьэбан эл мэнльэк...
Тэт сугудьэ аруу мөндьнэк,
Тэт сугудьэ куриличк:
Хуодэ монут — таат виэк. Модьэн,
Тэтэк энэтэл тудэньэн!

Маархуонь тудэл тэн хуодэдэн
Тэт нимэ валь мэ ханьин
Оорэрльэлдье тудэ йавул
Поньий мархиль эл колбан...

КУНИЛЬИСЧЭ НИМЭЛЭ

— Ханьин тудэ көдэбанэ
Тунньэн йуосэтэй көдэк?
Эл ханаайуол мораавлэк эйк
Таг лэвэйлба курчиильэнь?..

— Хуодэ ханаат, иилигильэлк?
Модьэнг, йавул мэ чавйуонь?..
Анмэ чуольэ йааттиэ дитэ
Хуолэм көнмэ поньитмэк?..

Таат моннуни тэт вальбэпэ.
Мол хуодэдэнг монжубан!
Маархуонь уудэк амуолунгик
Тит кэдэлэк хуодэдэнг!..

Тэньи көдэ мэ пойумуй
Мархильдэньэнг, уодэньэнг.
Тэтханэ ваай маархан мархиль
Уудэк куриличнунум.

Йуодабанэ, сугудьэги
Тэтинь йоннэй, йэвлүгэ!
Нэмэ виэлги йавнэр амуч —
Эйк сукун нолк, лэгул нолк...

КУНИЛЬ ЭЛЬИЛЛЪЭ НИМЭЛЭ

Тэт мөрдьэндьэ нимэлэба —
Тэт нимэба — сөвйэли.
Илэн йавул дитэ ончий
Тэт чунгрэпэ аруупэ.

— Чуобаймэльэ лавйэ дитэ
Аруупэги чайлэньи!
Хомдэмэльэ илэ дитэ
Чунгрэпэги сурэньэй!..—

Таат моннуни пунгуолнурэнг
Абучиэлэ идьирэ.
Мэт йуолба ваай, тэт чунгрэпэ
Варулуупки мэ вэрвэй!

Молитэгэ, Тэтул маалбат
Уттэйльбэлдэ йуорпурэ
Пунгуосулгинь пойуол нуумэк
Вэрвэй чунрэ, йуодаба!

КУНИЛЬ КӨНМЭГИСЧЭ НИМЭЛЭ

Мэ лугумуй тит уо нолдэн
Аньмэрэйуол аньибэ.
Эл көйлэбан монур түдэл
Мэйлигирэн мэт моойнунг.
Эйк льиэ хуодэнг эл лугумут?!
Элуойийуол уорпэпки
Модьэн идьиэ титтэйлэк ваай
Чинн амаапэ нолаанги!
...Тэн мэтханэ лалвиннаайэ
Иралачэ чайлэба
Мэт түдэньэн ньиэдьинундээн
Анмэ эндэз көдэньэнг.
Албадьаа льиэ тэт амаабат,
Амаа виэйуолрукунбат,
Таг аньибэк маархуонь поньяал,
Түдэл маархуонь лайамул.
Таатльэр ньингивэрвинурэн
Аньибэ валь эгуорэ,
Мэт чунгрэба, тит амаа валь
Эгуол дитэ баннундээн.
Тадаа,
тидэн тит уо нолдэн
Абальвэйуол абальвэпэ
Унумэба мөрчиил дитэ
Курчиннунги, иилүгә!..
Мэ лугумуй тит аньибэ.
Мэ йухумуй иньуори...
Анморси тэт кэлулбанэ
Эл пэл-мори, лугумур..

ЛАИАЛЛЬЭ АРУУ

Эньиэ-ведьиэ нимэлэпэ
Сугудьэлэ йахтэлэк
Потабастан Лукул пурэн
Чэнгуруни, йэвлугэп:
Титтэ уоѳа чандэ лохнэй
Чунгрэлэлэ мөндьэстэн,
Ианаспэйрэр нэмэнголлэн
Эл поньилѳа ньиэнурэн!

Нимэлэпэ... Ах пугэчэ
Чунгрэлэлэк уйэрэллэк,
Ньяарчидьѳат амудьэнгинь
Чиилэ уудэк вайчинга.
Таатльэр модьэнг, чиин сугудьэ
Чайлэснуйэ йэрпэйлэк
Лукул бурэн титтэл уудэк
Уунунгуѳан вэрвэйнэн...

УОРПЭПУЛ ЙАХТЭПУЛ

МОЛИЙИИ

Хайчиэ Ленин уодуорпэ
Мааруолдэнг мит эндьэли!
Тэнубуньил, ваай пуорпэйл
Мит эл ку-ри-льи-йэ-ли!

АРИННЬЭЙ ЙАХТЭ

Чуольэ эдьил — оориньэл,
Ййуул голльэнь, хаалаѳа.
Тан мит эдьил — аринньэй
Йахтэдиэлэн, амаѳа!

Ньингомийэ көдэпэ
Тан йахтэдиэ аруупэк,—

Ах чайлэндэ чунрэлэк
Потинэнги аруупэ!

Таатльэр тун мит хуруул ал
Эндэ дьиинэ йавнэччир
Тан нотинэй арууплэ
Чамаринга, амудьнир!

КАРАВААЛ ЭДЬИЛ

Идьиэнэ эл эгуо эгилэк
Тэтльуотэй тэт мааруол ханьинэнг.
Ан таатльэр, караваал эдьилэк
Идьиэнэ чинн эдьил тэньина!

МААРУОЛ АВУР

Хомоньаачий хуруулньэй
Мит абучиэ, Йуорпурэ —
Йэрдэйэндэ арууньэй
Мааруол чама авурэк!

ЙУОРПУРЭ

Тэньи льэй чумурпэ маранмэ
Энмурги кэруодэ илэпнэк.
Туридьиэ абуодэ монхапэ
Маранмэ хабатаа-йуопэдиэк.

Тан саван-кунгэруу дитэ льэй
Йэрэгуу йалбилэк экууньэр,
Маранмэ хуодэдэнг лытэнэй
Пабадьиндэкууньэй хуруулэнг!

МИТ ВАЛЬБЭ

Йуорпурэ дьиинь илэ тэн —
Тидааткумун вальбэлэнг.
Таатльэр, илэ ильэтэй
Эврэйрукун — көрөлэнг.

О, хуодэдэн мит вальбэ
Пойумубан чавлаабар!
Ньаарчидьэбат абальвэй
Көрэл олбинь сабаабан!

ЧАЙЛЭДУОЛ

Чайлэдуол — мидьэргэй чайлэлэ
Кэчиннуй амучэ мөрдьэлэн.
Тиэнг читнэй, йаринэй чарилэ
«Иавнэччиир мэр амуч!» — мончөлэнг.

ХУОРААЛТЭГЭ

Хуруул анмэ пабадьнилэк
Иэчийуодьэрукунэн —
Таат пабадьнидичиилэк
Ваай потабач угунэнг.

Тадаа пойуонь амудьирэнг
Чии ичуомэрукунпэ.
Титтэбанэ ах навриирэнг
Иэринчэлэ льэнгутэй.

Тигин анмэ албадаавйэк
Хуораалтэгэ — таат хайруонь.
Хуруул эвчиэнь чабадьяатэй —
Иавулнааги таат худуонь.

Тадаа тудэл көткэйдаба
Мит монтэйли чунрэба:
«Мэ пэл-морий мит, йуодаба,
Ваай виэн чайлэ, амуба!»

ИЛИЙЭ

Чугирэрэ, көнмэдаба,
Йахтэ дитэ баянундьэк.
Аньэй гөдэ агадаба
Ньянбэличнэнг сэвнундьэк.

Көнмэдаба, идэгэлчэ
Нада дитэ хааличнэнг
Иилвэйнундбэк иитнэнг-нитнэнг
Чиин сугудьэ нэрирэн...

ХОМДЭМЭ

Йэрпэйэ вэрвэги нондэмур
Чингичэл тэн уурэнг чичикиэй.
Мит илэ ласунэй тан энмур
Саваги мотинэнг мэ кэриэй.

Эл иитнэ льэрэлэк хомдэмэ
Лукулэ ванарэк пэдэйтэм,
Чобунэй йархандьэ хандьэмэ
Танниги ньорильба йэдэйтэй.

ХАНДЬЭМЭ

Мит йуорпурэ хадьир ваай
Элдуу-гурчич тилэмэ.
Маархуонь тэньи-тигираа
Ньавньиклиэчэ нимэ льэл.

Илэн йавул нимэлэ
Хадаанэнг эл льитэнэ.
Тунньэ митха нэмэмэ
Кэлур, лукул титэ льэ?

СААЛБА СЭВЛ

«Уттэлгэ-йуо, митха ваай
Тунг кэвдыкуо мэр онаай..» —
Ан таат монтэй саалба сэвр,
Чавун-гөдэ ах ходээйр.

Эйк угунэнг уттэлич
Йуодии саалба йэвдылги

Тидэн йуоднин уктэйлэк
Йуодьильэлдье кедэнгнй!

ЛАЛИМЭПЭ

Йаалалимэ,
                  аньибэ
Мол молимэк
                  поньимэк!
Тэн илвиичэ
                  нааднитэй
Илэн интнэг
                  мэ льинтэй.
Ньигиэйичил,
                  хануойил
Мит кэйгур, чии,
                  пойуолги!

КӨЧЭГЭСУЛ

Эримэбан чундидье
Ваай чакчайнэн йахтаанаай!
Пэтчигийэ чугирэл
Ваай хуодэдэн хаалахаай!

О, амуба, илэлэк
Пукирийэ тудуруун
Көчэгэстэн виэн дьинпэ
Вальпэдабан учиннул!

АМДУЙЛИ!

Сукунмольбал чэнгурул
Чугуолнуни, монги тэн,
Мэридьирэ лугумул
Сэругэги мөрчинтэй.

Таатльэр, малаа, хуодэдэн
Амдумуолдэн амудьэ
Аньинуба мит чиипиэнь,
Тун мит лэвэйнбурэбиэнь.

ВАДУРЧИЙЛИ

Чабадьэлбат эл халбудуй,
Чабадьэлгиэ ньилдэий уодиэ
Чамумутэй амдур-амдур!
Вадурчийли таатльэр, киэ!

ЛЭЙТЭРЭЙЛ

Чайлэн энмун тэт салбарни
Лобораанунк хуодэдэн.
Тагнигинэ тэт салбарни
Эл йуохаанунт ханьинэг.

Ан таат льэрэ хабимэвуол
Авуодьэлэк авуотэйэк,
Нэмэн йуодьэ, ньаарчэ мубуол
Эл танудут тэтханэ.

АМУТНЭНГ УРААК

Читнэй-чама йавулбан
Тэт кэйгудэ уулбундэ
Искуолэба, амуба,
Уудэк ураак амутнэн!

ЙАВУЛ ЙАХТЭ

Чунгрэн чадьуу аптаануй
Уөрпэн йавул нолаайэнг.
Чэйдиличтэн йахтаануй
Чайлэдуолба огааайэнг!

Таатльэр уудэк льэлбудьэн
Абальвийил чайлэба!
Йахтэ голдэн сэвлбудьэн
Чамаримэ вальбэба...

СУКУНДАВИЭНЬ

Мит илигил пэчуолэк чинь
Нимэлэлэ элуойи
Вертолетха ах албэдьиир,
Сукундава ульуойи.

Кэ-кэ! Пупсэк, сукундава!
Мэр энгэнэн икльуолдэн
Мит нимэлэ йавулдаба
Анаа дитэ абуодьэк!

ЛАБУНМЭ

Тудэ вальбэпулбанэ
Ах илигнэр, эл лугэй
Чавлаабандэ лабунмэ
Мэ ньумуолаай, йэвлугэ!

Эйк угунэн йуорпурэ
Элдуу-гурчич маранмэ —
Эвльэ йахтэ мит пурэн,
Эл чиваба ваай ньанмэ!

Хадьир таатльэр лабунмэ
Пугучэги мотивэн —
Маанидьяалбат мабуньдэр!—
Мэ ньаавэму-көдильэнь...

Ханьил-хайчнэ илийэ
Эйуудаба гитньоо тэн
Тун лугумун ньаавийэ
Лабунмэба валуотэй.

ПОМОРЧИЛ ЙАХТЭ

Мэр амучэ эримэн пукири
Көнгирэнг, алгудэнг поморэйл!
Мэр амуч көчидьий модьидни
Тэн титэ вэрвэйнэнг почэсэйл.

Тэт чалдье идьинэ угунэж
Маранмэ либабай уйэлэнг!
Ан таатльэр, уйэньэйрукунэк
Маранмэ алгудэнг уунуйэк!

Хон титэ эдылбан уунуйуол
Вэрвэйнэнг,
олбинь эл набачуон!

ЙОЙЛБАТ ҚЭРИЭЛ

Чама йойлбат алгудэнг
Көчэгэчэ лалимэ
Хусадьилги хуодэдэнг
Амуонунни митидьэ.

Мэр амудьиний пөлчэнмэ
Пурэнбандьэ пункэбат
Мит көчэгэй лалимэ
Чандэ киилээйл хуодэдэнг!

Титэ йойлбат поморчир
Ураарэлэк паадьэдуо,
Илэ лайаат хусадьий
Лалимэбат эл набат!

КЭРДЬИБУОДЬЭ ЛАБУНМЭ

Чумур моойрэнг лабунмэ
Ваай мираанаай лавйэбан.
Саскарииньэй угурчэ
Молдэрэ мөлмөлдабан!

Таат лъэдаба пөлчэнмэ
Мэ ки мони, уусэрэнг:
— Идэгэлчэ хандьэмэ
Тэтэк тэньи уусэрэйл?!..

— Мэтэкк!.. Мэтэкк!.. Мэтидьна!—
Мондэн өлкиэр сирайкаан,
Искэльюуба эйич, киэ!
Мэ йабаа-на-ай! Чирэй-на-ай!..

Элгодэринь мэ пулгэч...
Йуодии, ньаачэ мэ хаалич!..
Чэвнудаба лавйэлэнг
Йобулдабан пукирэл...

Сальил голдэ ньумуолаар
Чанмаах набай лукулба.
Ахтэ пэриль абуолэл
Өйэгэ ваай... афальвэр!

ИАНГРЭ ЙАХТЭРИЛ

Ичуоңик, ваай мит пурэн
Мэр анньааңи йаңрэпэ!
Ваай пандааңга йуорпурэ
Пунгуолдьичэ йахтэплэ
Эдьэ-эдьэ-эдьэ-гэй,
Молилэдэ, йэвлугэп!
Эйк хуодэдэн пугуольэлк
Таң виэн лэвээйл пураба
Мэр амуотэй мол хуолэм
Тэт мэдьуолуол лукулбат!
Эдьэ-эдьэ-эдьэ-гэй,
Мэр амуотэй мол хуолэм!
Хадьир таатльэр чуорхуодьэ
Йахтэпэлэ чуорхапэ

Чуобайл энмун пунгуолдэн
Панчаанунга йуорхаба
Эдэ-эдэ-эдэ-гэй,
Молилэдэ, йэвлүгэн!

ПИЭРВЭЙ МААЙ

Чуобаймэлэ вэгиэрэн ваай
Митинь кэлуй Пиэрвэй Маай!

Таатльэр вайи мэ пугэкиэй,
Мэ чайлэрэч, мэ чэнькиэй!

Амуба-йии! Мит аруупэ
Мөрирэлэк чадлууньэй

Сугудьэба ньидьэртэй ваай
Йахтэ нолаал Пиэрвэй Маай!

НЬИВАЛЬБИИЛ ЙАХТЭ

Ньингомийэ омпэ
Мит Советскэй лукулба
Маархан эньюэ уорпэлэк
Эннуйли мит, амуба!
Таатльэр пунгуол
Мэ пойуонь!
Мааруол охоль
Мэ чамуонь!

Кэйгудэдэн ваай маархан
Чалдэн сисха дитэ мит
Ньивальбиирэн-чамбиирэн
Эннутэйли, уутэйли
Таатльэр пунгуол
Пойуотэй!
Мааруол охоль
Чамуотэй!

ХАЙЧИЭ ЧАЙЛЭ

О, амутнэн пойуолни тэн
Поруобэтпэ мит пурэн!
Сисхайгөдье визйуол дитэ
Нотинэнги амутнэн!

Мит мааруолпэ вэлыннурэн
Хойини дитэ, амуба,
Мэр уунунги ньиньунгурэ
Абууйирэн хуруулбан;

Монур уудэк уон сугудье
Чэнгурубан, пунгуолбан;
Монур уудэк уорпэ чунрэ
Абальвэгинь йоннуолбан!..

Подбагани тэн, йэвлугэп,
Ленип-хайчнэ чайлэлэк,
Чадьубанги тэн эл лугэй
Эдыл

йавнэй йахтэлэк!..

ЮКО ЧУОЛЬЭ ЙАХТЭПЭ

КИРИЙЭ

Монги, кэдэн кирийэ
Йэртэйэндье курильэк!
Тан йэвлнчэ йэртэйэ
Йабульба эл мойиэльэк!

ПУНГУОЛ

Мэт' амаа кухлянка онулба
Чаманэн пунгуолни мит илэ.
Йуодаба, монги лье: «Амуба,
Мит Юко чамумуй мотинэн!»

«Ваай маархан кедэлэк чалаальэнь
Илвиичэ!»— йуодаба, таат монги.
Албадьаа идьинэнг чавлаабар
Илвиичэ эл пэлиэ анмолбинь.

МЭР АМУЧ!

Мэр амуч авуодьэ лавйэлэк
Варайнэнг амутнэ лободьэл.
Эл амуо — авйаальэ ньяачэлэк
Мидьэртэй чайлэнгинь ичуодэл!

ВАРАЙДЬАА

Варайнэнг эгуолэ чантэйрэй
Уонг эл йуот ханьинэнг албадьаа
Пабадьиидэкуулэ, антайрэнг,
Чайлэрнуй Лукулба сабандьаал!..

Таат мони, аавии ал мэт иитчиэ
Маархадьэнг худуолба мэт индиэ.
Ан таатльэр мэт чинньэ ньингидьинэ
Эгуойил амудьинг, мол, идьинэ!

* * *

Чинньэ ньаба варайнэнг
Көчөгэйнунк, мэт аммуо!
Мөндьэйрэлэк, ааваалньэнг
Ньигэдэл моойл эл амуо.

ЧАКЧАЛ

Тэн кинуолльэлк мол чакчалбат
Эл вангаанун эдьилба.
Синь мэ хади чабадьэлба
Хаалуул льэтэй кедэба.

Маархан гөдэ — нимэлэба,
Мэ кинэк тан — иэруулба.
Тан мэт хуодиик илэба
Хаалуутэйэн, амуба!

ИЭРИИЧЭ

Киндэ мэтнээн илэлэ
Мэр иэриэнум, йэвлүгэ.
Көдэнаа тан — кукулэн:
«Кудиэк! Йандуук!» — моннуй тэн.

Эл сэвтэйэн тэт чүгдэ
Нонолдаба, кукудиэ!
Маачэ дитэ мэт лайаа
Тудуолтэйэк көдэнаа!

ИЛЭН НУНГНИИ

Илэн нунгнии нотинэй
Пугудьэндьэрукунэк!
Эл пуннунльэк ханьинэн
Илэн нунгнии, йэвлүгэ.
Пуньилбанэ, мит илэ
Явнэр йаба-көдитэй!

НЬОРДЬЭ

Чуобайл энмун пулгидьилэ
Пулдьинуни лукулбат.
Хон пулдьибан тун мит илэ
Ньордьэ ваай таат, амуба!

Ат эл уудэк таннигинэ
Вадурчийли, амдулбат.
Ат льиинунуй иитнэн илэ
Амудьинимэ аадулба.

ИЭВЛИДЬЭ

Эл ингилъэк, йэвлидьэ.
Тэтинь вальбэ годьэнг мэт.
«Уу-уу!» мондэнг иилвэйнуу
Хаалидьэпэ ингиэнунк.

Йуодиипэги вэйлуодьэ
Йэвлидьэплэ амутнэнг
Таг надапэ лэвлбундэнг
Эвриэнунги тэн уудэк.

Тагпэбат тэт халдэйнунк —
Эл амучэрукуипэк!
Маархуонь мэтньэ йуораанунк
Мэт элхуодэ льиитэйэнг!

* * *

«Мэ йэвлич...» — мончэлэнг: «Йэвлидьэ!»
Чаманэ йэвлигик, йэвлидьэ!

МЭТ ЧАБАА

Чабаа — тэн,
Мэт вальбэ кирийэ.
Мэт тудэл
Чаманэнг чамариинг.
Монги тэн:
Мэ ханьин илийэ
Оориньэй —
Тудэбат албэдьиир!

* * *

Ньавньиклиэ лайаат
Мэ йэнниэнаатэй!
Эримэ тадаа
Ваай йөгньиэнаатэй!

Иитнэн эл уусэт —
Ньавньиклиэ пурэ
Анмэ эйуутэй:
Таат чугуонь түдэл!

ЧАБАА УНУМЭ

Тэт унумэ маранмэ
Эйк угунэн, мэт лаамэ,
Ибал бурэн льитэнэй
Эл йойчэндьэ нимэлэн!

«Кейридьэги тан холльэ?—
Монулбанэ, монтэйэн,—
Чииги аавэр, вайидэ
Эл уу, модьэн, кейридьэ!..»

МОННУНГИ

Тэн лаамэгинь ньаарчитнэн
Ичуонундьэрукунэ,
Эл амучэ чунгрэндьэ
Көдэ голльэнь, монгутэй.

ЛЭЙРИИК!

Көдэ эльин элдууньэй
Авур дитэ баннульэнь.
Ньингомизэйэ аруулэ,
Чунгрэпэлэ-нэмэплэ

Түдэ йуоѳа туутэллэк,
Көдэ дитэ амутнэн
Эннаанульэнь, угунэн!
Таѳи лэйриик, амутнэн...

ИИЛИГИЛ

Мэт вальбэткэ эйк хадаанэнг
Льэлги идьинэ эл мөрүү.

Хуодиир ахун маархадбаадэн
Нэмэн мөрдэ эл кэлу?

Аавэл голлэн мэт чантэйраан,
Илигилэк потабаайр!

* * *

Чайлэн энмун мэт вэрвэйнэ
Чабадээрэ амдур тэн
Чамумуччэн — таннигинэ
Чабаа амдур кэлутэй!

Таатльэр хадьир мэт чабадьэл
Мэ хаалахаай — албадьаа
Мэр илигиэнг мэт вальбэткө,
Йөкэ льиэнуй мэт Чабаа!

ПОЛЬИЛПЭ

Польилпэдиэ мотинэнг
Мөндэйльэлнги ньанмэба.
Титтэл анмэ нотинэй
Йэвлидьэпиэк, амаба!

Ах чаахичир вайидэк
Пугучэба пируолнги.
Титтэл орби мөдынг мэт
Таатльэр ваай мэт йуорнилуол

СИИГИЙЭ

Тэн йөрпэйэ, илийэ
Тэтинь чамбиир, амуба,
Тэт халдэчэк сиигийэ
Пурэнбандэ чумурбат.

Идьиэ тудэл ханьинэнг
Киэ, эл палут тэтханэ.

Таатльэр, өлкөк ладьинэн,
Эл амдульэк энгэнэн.
    Йуорак мэтньэн
    Мэт тэтньэн
    Йуоралбудьэн
    Амутнэн!

НЬАНМЭ

Ньанмэ мэтинь чаманэн
Хабугуриэ-көдильэнь!
Таатльэр тудинь хампиэтлэн
Тэн тадилигнинь кудцямэн.
Эйк льиэ хуодэн вэрвэлэк

Уогитэгиэ мөнльэлба,
Эл йононьаат. Мэтуолльэлк
Мэт уо мөнльэлгудаба,
Ат эл анмэ льиэнуйэн,
Ат эл анмэ абуодьэн.
Анминь мэр ат лайнуйэн —
Олбинь ат эл пунгуодьэн!

ЧЭНЧЭ МӨРДЬЭ

Мэридырэ чирэйгутэй
Йалбилпэба йархапэ.
Танниги ваай мөндьэйгутэй
Ангийэпэ йахтэпэ.

Таби мөрир пулгэйгутэй
Нонудуопэ, — авурбат.
Мит чавундьин пунгуолгутэй
Оодандьэпэ аруубат!

* * *

Помнэй нимэ өктэрэн
Маалидьэлэн пукирэйл!
Ньоричэньмуонь, йукуочин,

Мобульднэба сабуочии.
Тэтул мөрдэ ангалэ
Иоготэйтэм чаманэ.
Малаа лэйтэйк, нэмэлэнг
Ньанмэ бурэ нимэньэл?

ЧАДЬУУПЭ

Ньанмэнг энмут чирэмэдиэ
Чиви-чиви-чивидьийэй!
Ньорил энмут тан йорондаа
«Чирип-чирип!» — тэн моннаай!
«Лаб-лаб!» — мондэн йандэ ваай
Мит йуо бурэн аньяанаай.
Иалбилба тан хулархаа
«Хуньюо!» — мондэн хобораай!

ХУЛАРХАА

— Хуньюо-хуньюо хулархаа,
Хуодиир титэ хобораак?
— Тигин, маархан суокурдиэк
Саабандьэба көчидьийэл!
— Хуньюо-хуньюо, суокур тэт
Пэгитэлгинь пунуодьэк?
— Амалаба, хаалаба!
Хуодиир мэньтэм чинд-альба?!
— Хуньюо-хуньюо, йобул тан
Хуодиир титэ ньамучань?
— Саабандьэба көсльэдиэ
Ан таат нэрэйм, кукудиэ!
— Хуньюо-хуньюо, таат китньэр
Хуодиир тэт йуо сэврэмэк?
— Маархан суокур йуодинги
Ах эйуокэт йуолбуньир...
— Эл харчильэк, харчигэ!
Пэгитэлгинь сэврэмэк!

— Эруу! Тунгнэ пөлчэнмэ
Хуодинр йуохаа мэт тэнмэ?!
Маалэк амдур мэт көнмиэнь
Мэ кэвэчэнг мэт нимиэнь...

АЛЬБАПЭ

Муоха, суокур, ньуодыйэ,
Лимха, кесльэ, умуйэ,
Энубанэ — угурчиэ,
Пойуолнуни йуорпурэ.
Муоха чуулбат, суокурбат
Тэльедальбак виэнунул.
Пуогэрэпха сэврэллэк
Чаахаснунуй көнмэльэ.

ТИВЭ ЭЙУУБАН

Ваай митханэ нимэба
Мэ моойнаанга тивэбат.

О-о! Хон нимэ пудилиэ
Өлкиэнуйуол тэн идьиэ!

Мол таабанэк, эличчиэ
Эйуучиибан тивэдиэ.

Одьэң энмут модьэн, тэн
Маархан ньордьэк пулгэйтэл!

Ньордьэ льэрэ мит илэ
Эл ньидьабайт ханьинэн!

ЛЭВЭЙМЭ

Мэр амуч лэвэймэ пугуолги,
Мэ чэньич йахтэги пойуолги.
Эл амуч кичиэгин мумдэлги,
Таң кичиэ муридъэн эвчэги!

ХОМДЭМЭ

Хуруул амун эл мөрүүр,
Йангдэд-аруу эл мөрүү.
Таатльэр ньимийэй, эл мөркиэ
Чирэмэдиэ йахтэ, киэ.
Маяаа чунгрэк, амутнэг,
Нэмэмэлэнг кэлүл тэн?

УРААЙЭЛИ

Мит чама дьин чабадьэл
Лайэн митльэ нголаатэй,
Идьирэльэ визйуолбат
Амутнэ мит виэнаатэй.
Таатльэр ураак, монгутэй,
Искуолэба амутнэн!

* * *

Эл льэлбудьэн мэт иитнэн
Ураанубэ нимэба.
Көчөгөстэн уучиирэн,
Көткэйтэйэн илэба.

Таатльэр уудэк мэт аньмил
Ах «пятерка» нолнунтэй.
«Двойкаба» мэт анминь
Эл пэлдьинчуон уутэйэн!

МЭТ НЬИЛДЬИРИЛ

Илэ дитэ ангийэ
Ах тондылба льяэнуни.
Илвинчэги — илийэ —
Тонээйуолинь уунуни.
Хадьир таатльэр хуодэдэн
Эл ангийэ нолбудьэн.

Лэвэймэльэ пугудьэ
Сукундава нолбудьэн!
Тагнъэ мааруол виэнаарэ,
Илийэбат эл аарэйт.
Ньяачин уутэй, йахтаарэнг —
Эл халбудут, эл саарэйт!
ЛАДИНА АНЬИЛПЭ

МЭТ ҚИРИЙЭ

— Амдубуолэл эл амуольэл!
Сукинъ антэйл, элдьанут виэл
Амдубуолбат пулгэйльэнь.—
Ан таат мони мэт энъиэ.

— Нэмэ йавнуо тэт ладъидьаа
Виэнунк монур Ладьиинэлэк
Кирийэсуй! — мони тадаа
Амаа аруу... ладьи-и-нэн!..

МЭТ ЭНЪИЭ

Ньямиидьиткэ дитэ тэньи
Кинэк ньаавэй ньаачэньил?
Мэт энъиэ!

Йэвлидъэдиэ дитэ кинэк
Йэвлугэ тан йуодииньэл?
Мэт энъиэ!

Удильбатэнг көдэ чэньий
Кинэк йөгнъэй йахтэньил?
Мэт энъиэ!

Тан йэргпейэ дитэ кинэк
Пугулвэрдъэ арууньэл?
Мэт энъиэ!

Тунгунбатэнг пойуодъэ виэн
Амудьэньи мэт энъиэ!

МЭТ АМАА

1

Мэт амаа йавнэччуо амудьинг —
Чалдэги, ньаачэги, арууги...

Тудэл ваай мэтханэ амудьинм.
Таби мэт амутнэ курильинг!

2

Мэт амаа мэтханэ амудьинл,
Йуодаба, йукуочуо йукумуй —
Чэйличэ йавулгинь йанудьил
Тудэба хуодэдэнг пойумуй!..

Моннундээн: хон йавул тугурэн
Самолет олфинь эл... чэндэйбан!
Хон уудэк караваал пундурэн
Мэт амаа нимэба льиэнунбан!

3

Мэт амаа мэ чэгдэч. Тудинь мэт
Мэт уоднэ пиисэллэк тадимэнг.

Тан уобат мэтханэ лэйтэйрэн,
Ваай амдур амдурэнг дэнгэйтэй!

МЭТ КУУҚЛА

Эдье-гэдьэк, ньоронбуриэк
Эдье-гэдьэк, маранмэ
Эдье-гэдьэк, мэт махльуоднэ —
Таат ньанбэлич чаманэнг!

Эдье-гэдьэк, тэт угурчэ
Эдье-гэдьэк, ах өлкэр
Эдье-гэдьэк, мэр уттэйльэнь!
Уттэ гэврэк, тэт таатльэр.

Эдэ-гэдьэк, эгуойнэ тан
Эдэ-гэдьэк, виэн йуории
Эдэ-гэдьэк, тэтханэ маам,
Тэтнэ ча-му-му-чиил-гинь!

МИТ ВАЛЬБЭ

Мит чуорхуодэ йахтэпэ
Тэтинь аньий — мит вальбэ!
Мит чайлэндэ афальвэл
Тэтинь аньий — мит вальбэ.

Мит эдбилба чаманэн
Чамбинунум мит вальбэ.
Таатльэр уудэк мит валь лэй
Эвиэличэ мит вальбэ!

АФАЛЬВЭЛ

Сугудьэлэ ньигэдэлба
Афальвэлдиэ мэр ихчим.
Сугудьэлэ ньигэдэлбат
Йоночил тан мэ тондым.

Таатльэр, монги, афальвэлэк
Ньисугудэ чайлиба —
Тун мит лукул ах вальбэлэк
Потабайтэй танниги!..

ХАЙЧИЭ МЭРУУ

Хайчиэ Лачин Мэруу — тэн
Йэргэйэткэ эмдэги!
Мэйли-ги-и-рэн аму-у-тнэн
Моойгик, монги, хуодэдэн.

ЙЭРПЭЙЭ

Мит йэргэйэ
Варайнэн
Эгуорэлэк чэнгуриэй!
Лукул бурэ

Вэрвэйнэн
Чагдальгинь таат куриэй.
Таатльэр уудэк
Мэ хавдэнг
Иахталбуньн мэт анга.
Таат йахтөлэ
Йэрипэйэ
Мерилбуньил, йуодаба!

ИЭВЛИДЬЭ

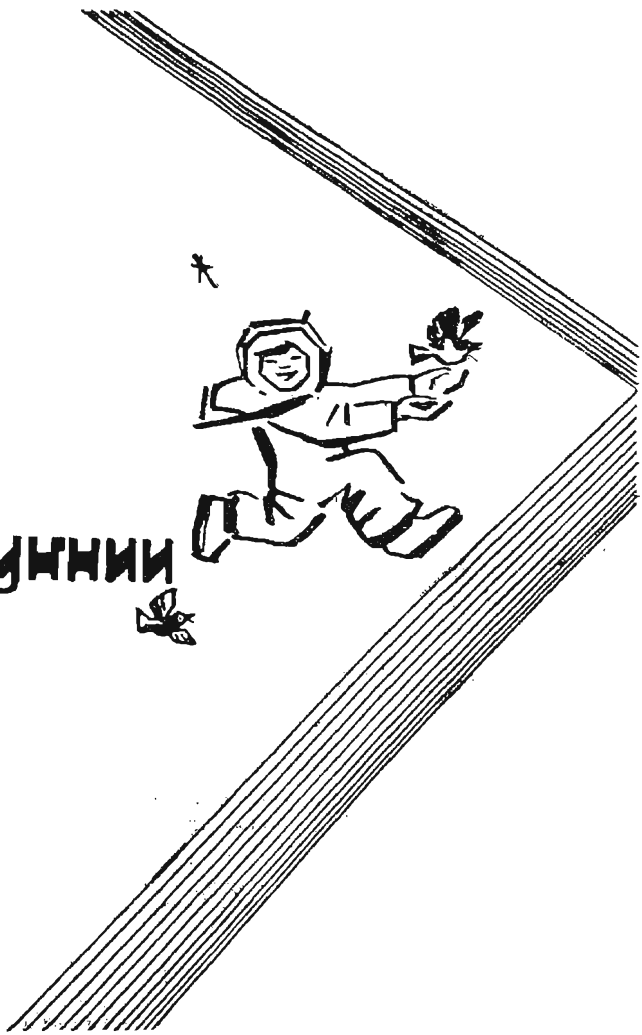
Эдье-гөдьеэк, йэвличэ
Эдье-гөдьеэк, йэвлидье
Эдье-гөдьеэк, йуодииги
Эдье-гөдьеэк, маранмэ
Эдье-гөдьеэк, тороньэй
Эдье-гөдьеэк, пуриэпэк!
Эдье-гөдьеэк, йэвличэ
Эдье-гөдьеэк, йэвлидье
Эдье-гөдьеэк, ауньэлги
Эдье-гөдьеэк, маранмэ
Эдье-гөдьеэк, мааличэ
Эдье-гөдьеэк, йахтэдиэк!
Эдье-гөдьеэк, мэтньэ ваай
Эдье-гөдьеэк, йуораанаар
Эдье-гөдьеэк, «тэп-тэп-тэп»
Эдье-гөдьеэк, өлкэтэй!

ЭРИМЭ ИАХТЭ

Мэ кэлуйэнг сукун-мубуол
Ваай пэлдэба амдурэн —
Ньянмэ, морхэ, хаџимэвуол
Умдичилгинь амутнэн.
Таат эл льэлба тэн йавнэччиир
Чаахарнутэй, йэвлүгэн!
Тадаа йахтэ ах чавричиир
Сугудьеџат эл пулгэйт...

НУННИИ

ПУГУДЬЭРИЭЛ ОДЬЭПЭ

1

Нэмэ йавнэр Лукул бурэ
Чаґадьэлґат параньэй.
Эл тудэчуон, эйк угунэн,
Нэмэ нолльэлк ат эвлэ.
Ат эл нугиэ нэмэ нолльэлк
Вэрвэй чундэ чамбалэк.
Ат эл виэйуол нэмэ нолльэлк
Көдөн чалдэ чакчалэк.
Ан таат чамуонь, чамуотэги
Тунг нэмэ виэл вальэги —
Йавнэй вэрвэ варумулги
Тэтхат ванчий чаґадьэл!

2

Ичуок, тигин пугудьэриэл
Илвиичэґа подьаґал!
Мэр иральань нондэй гөдиэнь
Илвиичэлэк чаґадьэл.
Таатльэр тадаат ваай халдачэ
Көдэ мэ льэй, мэ льэґэчи —
Эл таат бандэ иральачэ
Чаґадьэлґа льэлбуньир.
Мол тааґанэк, маархуонь уттэйл
Сугудьэлэк мөрдөлэк,
Ньанбэличэ эдьил чундэ

Тудуруун тэт мөртэмэк.
Таатльэр тэтха лолбай вэрвэ

Вайи чамуолдэгумун
Тэт сугудьэ, ваай тэт кэдэл
Тадаа турвиэл мэр амуч.

3

Ичуок помниир! Лукулдэньэнг
Чингичэлэ тондьиллэк,
Мэр уттэйльэнь тэн хуодэдэнг,
Пугудьэриэ-көдилэнь!
Тигин пугил тиэн подьабай
Одьэпулги маранмэ
Уттэйльээлдэ чинн ньаачэба
Иэдэйльээлдэ одьэпэк.
Тан ульэгэ мольбал дитэ
Тиэн пулгуодьэрукунпэ
Анмэ чалдэдаримэпэ
Пунгуриэйуол пункэпэк.
Вадурчирэн йуорпурэ ваай
Чабадьэлэ аптэллэк,
Көчилээлум тун абальвэй
Тун йэвличэ чайлэлэ.
Таатльэр идьиэ тигин тудэл
Уттэгэвриэр кудийэ тэн,
Чирэмэдиэ йахтэпулньэнг
Снигийэдиэ мөндьирэнг.
Мэ пойуолльэнь тэт чабадьэл!
Уттэгэврэк, йуорпурэ!
Тэт ньаачэбат одьэлэлэ
Мэ пилээйтэм йэргэйэ.

4

Тан кэйэнэ аавэбуньил
Нонолдаба мэндьиирэнг

Эндэрукун кэдэйэги
Олбинь элмөчгурчинльэнь.
Таат чаґадьэл уурэн-уурэн
Алґамлуму-көдилэнь.
Вэрвэй йахтэ эл чадьуурэр
Эл мөндэґан өрчилэнь.
Маархуонь Лукул Йөрпэйэлэ
Ньэнур чаґадьяадаґа,
Нэмэ йавнэр ваай эдьиэлэнь,
Чаґадьэлгинь ураальэнь.
Хадьир тадаат нэмэ йавнэр
Тиэн йөрпэйэ идьилґат
Пугэкиэрэн, чаґадьяарэн
Йөґньиэнаальэнь эдьилґан.
Тан йөґньэлпэ сугудьэґа
Вэрвэй йахтэ нолаарэн,
Идьирэльэ пугудьэґа
Льиэ эйуульэнь чавлааґар.
Таатльэр монги: йавнэй вэрвэ
Чаґадьэлґат йэдэйльэнь
Тун йэвличэ мит лэвэймэ
Ньингомийэ йахтэпэ.
Таатльэр монги: мит Чавлааґар
Йавнэй вэрвэ аптэллэк
Эл чаґадьяанаальэлдаґа
Вайи ат эл пугэкиэ

5

Ичуок, тигин пугудьэриэл
Илвиичэґа подьаґал.
Мэр иральань нондэй гөдиэнь
Илвиичэлэк чаґадьэл.
Мэр иральань илэґа льэл
Хандьэмэдэн — ханьинэн!
Нондэй гөдиэнь тан чаґадьэл

Йугулвэлчэ эдьилэн.
Хандьэмэляэ чигичэлба
Эл аавэчуон эврэтчэк.
Эврэйрукун кэлудаба
Тудинь ньяачин уутэйэк.
Пудэ льэтчэк эвдийэба —
Йанаспэйрэк тэт нимэ.
Уудэк льэтчэк тэт илэба —
Лөгитэрэн, наврирэн.
Лэвэймэдэ пугудьэбат
Лавйэ дитэ сиигэрэн,
Өлкиэнугчэк тэт вардьэбан
Йануфастэн үлэпэ.
Тивэ голбан, нэмэ голбан
Уудэк льэтчэк илэба.
Ан таат бандьэ иральачэ
Чабадьэлньэй илвинчэ.

6

Мол таабанэк, эл ньидэлньэй
Иральачэ йугулвэл
Чиилэ нуутэм идэгэлчэ
Молльэ нодьэ кукулньэн
Оу, танниги тан молльэпэ
Паралиилбат чавричиир,
Йуодиипэги чигичэрэйр,
Чундэпэги киттичиир,
Эйк хуодэ льэл голлэн уурэн
Эл мөрнаайэрукунпэ
Тан йуодьэбат халбудурэн
Көчэгэлба сэвнүтэй.
Таат курчийэ илэбанэ
Нондэй гөдэ мол эл моойт.
Анмэ тадаа халбатэйтэм
Илэпэлэ йавнэччуо.

Хааличэ чии илэлэ тан
Ордьэдабат оорчирэн,
Титтэ помниир көчэгэстэн,
Ах тагуллэк моойнутэм.
Таат помогэй мумдэлтэгэ
Тудуруу тэт льэлбанэ,
Лукул йавнэр көчэгэрэн
Помогиэнул дитэ бантэй.
Оу, таат бандьэ чайлэпулба
Чии энъичир, хуруулбат:
«Хандьэ кэчик... Тивэ кэчик...»—
Монаалпэги мэ лэйринг.
Маархуонь хуолэм мэ мөритэм
Энъичилэ мэ кинэк?!
Хадьир таатльэр льиэ мит илэ
Ах көчэгэр, көчэгэр,
Мэ йамдыаатэй угурчэлэк
Нэрэгэйтэй чаманэн.
Тэт чабадьэл мэ чэндэйтэй
Илийэба таат йавнэр.
Тан тан мубуол уучиндаба
Тэт чакчалэк амутнэн,
Йавнэй гөдө чамариилба
Тэт сэвтэйэк, амуба!
Хадьир таби нэмэбатэн
Пунуолдычэ мааруолэн!
Тан мааруол льэр, чавлаабар тэм
Хааличэ чии пойуолни.

7

Ичуок, тигин пугудьэриэл
Илвиичэба подьабал.
Мэр иральань нондэй гөдиэнь
Илвиичэлэк чабадьэл.
Таатльэр тадаат ваай халдачэ

Көдэ мэ льэй, мэ льиэчии —
Эл энгэнэ иральачэ
Чаҕадьэлҕа льэлбуньги.
Маархуонь хуолэм эл илэчуон
Эвйэ вадул мэр энтэй?!
Анмэ тадаа тудэ мааруол
Халҕатэйрэнг элэйтэй.
Таатльэр митха илвинчэлэк
Чаҕадьэй чии маранмэ
Льиэ йэрпэйэдигийэпэк:
Мэ тондьинга хандьэлэ —
Монур митха мит чуольэдьин
Йавулпэги льэнгуҕан,
Монур клэнчии йавиэччиир
Эл пуорпэйчуон эньнуҕан!

НЬААВАЛДАНГНЬЭ МУМДЭЛ

«Ханьидуо тадаат Хальархаа», «Ньидьэрпэй чии» годьэ романпэлэ нимэ-лэсльэлдьэ мит акаа Сэмиэн Курилэу лэйричил гол.

ПРОЛОГ

Мааличнэнг льиркэрэнг хуруул ваай подьаҕаай
Мэ хадаат, мэ нэмиэнь йэдэчэ чайлэлэк!
Эйк чуольэ чайлэпхат кэлуунуй оондьидьаал
Эл пэл тэн митханэ хуодэдэнг амдульэлк?

Мэ мөрнч мэтидьэ анморҕи аң тадаат
Молидьаа мөрүүйэ мумдэлдиэ угунэнг.
Нэмэлэ монулгинь вадурчи?.. Эйк хадаат?
Нэлэчэн амудьэк? Эйк ньаарчэрукунэк?..

Мондэнг таат, пойуойнэнг мирайэнг ааваанаай
Мэт вардьэ сугудьэн тибэгэл навриирэнг.
Таатльэр льиэ, йуодаҕа, мэт уурэнг лэйтэйнаанг
Тиэнг Ньаавалдангньэткэ арууги, монниирэнг.

Танг чуольэ аруулэ эл мөрчуон эннуйдьни
Тэн вайи льэлпэги мөрдэлэк сугудьэ —
Ах чиингинь тангньэлэ мө хуодэ ньиэдъилжинь —
Анмолбинь сабусэм аавалэ ваай модьэнг.

Хадьир льиэ ан таатльэр, пойуойно пэдугэл
Хайчиэлэ дитэ мэт ваай эл чамариильэлк,
Ходэйба, танг мэт чии аруулэ чавнурэн,
Хулархаа дитэ ваай мэр анньаа-морийэнг...

ЭЛЬИЛЛЬЭ ИУО

Ньаавалдангньэ — караваан чайлийилэк

1.

Ньаавалдангньэ!..

Хуодэдэнг

тэт амучэк, хааличэк!

Моньил дитэ маранмэ

чингичэндэнг, уттэлгэ,

Көйридьэлэк йуодиилэ

нэринундъэ чингичэл

Мэтхат тонойр мэт йуодии

мэ вэрвэрмэк, йэвлугэ!

Эл энгэнэнг иральат

идьинэнэ ваай, амуфа,

Мэт илэлэ ньидьэртэй

чайлэдуолфа нигэрээйл!

Танг иилвэйнуй эвдийэ

кэлулбундэ кэлуфан,

Чава нолдэнг набатэй

элэмлэвчуон нэрэгэйр.

Эл йэдэйбан маархуонь льиэ

виэн ньаарчидьэ,

йугулвэл.

Мит мираанул албадьаа

мэ нондаачиний вайидэк.

Сугудьэ тан нонолба
эйуульэльдэ лабунмэ
Идэгэлчэ йуодьэлэк
эл йойаабан ханьинэг.
Эгуойиэльэ мааруолэ
обоннитэй,
вэрвэйнэн
Энускуриэй сугудьэ
лоходьбилги чакчаньбан!
Митул нэрий иилигил,
ньингнэвэрвиил йуодьэньэн
Мит йавулба илэпэ
нэндэ нолдэн поньяабан!

2.

Чингичэлмэ чайлийил!
Эльин тэтул тиндаа мэт
Чавлангудэнг амдунуй
аньибэбат өгэйрэн:
Чундидьэпэ чантуодьэ
чихабалбат тадаатэ
Чалудаанаай хундиэпэ
абарэлбат мөндэйрэн.
Танниги льиэ мэт аавик
йонотэйрэн мэт йуочиниг
Титтэ лачидэдуолбат
халдэйрэлэк мит пурэн
Көчэгиэнуй Лачилпэ!..
Танунбат мэт чавричир
Кукуньэньгэ, мэт өрул
орби-орби элэрэйн!
Тунг Лачилпэ, мэт йуолба,
тинэ кэйэн митханэ
Тангудульэл-данпэбат
мэ хаалуунги вэрвэлэк.
Мит абарэ танниги

элгодэринь халбатэч,
Йалбилтэгэ чоурха
илэпэлэк чаврэлэк.
Тан идьирэ мит хуодэнг
хадунгудэнг халдэйтуок
Титтэ лачидэдуоябат
халдэйльэлдье-дагпэбат?
Мэ маархадьэнг хусэйрэнг
модьэнг титтэл йавнэччуо
Мэт чииганэ эндиирэнг
лөгийнгутэм, хаалаба!
Таат мондэлэк
таби мэт
эл йуолбуньир аньибэ
Тудуруу льэй сукунба
мэт йуо йөкэ мэ сэврэнг!
Моллидьертэй кедэлэ
эньиэ маархуонь эдытэ
Маархан йалбидөрдьеба
исэсулгинь ваарэйрэнг.
Танг тиндаальэ мубуолбат
сугудьеба харуду
Чама лэйрини самурэк
поньяальэлул тэн модьэнг —
Мэт ньаачеба мэт аавни
эйуудаба мэт амдур
Мэт абарэ чаврумур
мэ моллидьернаанундьян.

3

Тан лайэн
куниль кин сукунньэй уоднэгинь
Туридьиэ
мэ миринь иэриэйэрукунгинь,
Тэт чамбиин хуодэдэнг,
йөвлүгэ, чамумуй.

Таатльэр лыиэ:
«Киэ, кэлук!»— мэт монул пойумуй.
Танниги мэтидьиэ
илэпэ ин иэриэр,
Тун нэмэ мэ хавдэг
йавнэччуо мэр ингиэн.
Таатбанур ньиэнунун:
«Мэт вальбэ, кэлуунаак!..»
Чингичэл албадьаа
маранмэ уттуодьэ
Хуньэлэ нуульэлдьэ
хафимэ голнуни —
Чабадьэл аарэйлги
мөрдэлэк уонгодьэ
Сисилэ хобаатэйрукунэк
лыиэнунни.
Таатбандьэ
чунгдэлэ лалвиййэ
мубуолба
Маранмэ нунниньил голнуни
хуруулбан
Удильэк чэнгуруй
йэргэйэ чайлэги,
Уон йуорэл,
афальвэл,
лэйричил...
Таат икльай мубуолба
моннундьэн,
хаалаба,
Тун хуруул чайлэрэйл
эл йэдэйт мэтидьэ —
Тобуодьэ,
тороньэй
элмонньэл алдаба
Оориньэй пункэлэк
лыиэтэйэн мэтидьиэ.

Тадаатэ маранмэ
     ульэгэдэвчэпэ
 Мөмдэйлэк мөмдэйрэнг
     пөлчөнмэ йэдэйрэ,
 Чингичэл альбилньэй
     тобуодьэ
         чантэйнэнг
 Көнгүүий удильпэ
     дитэ тэт баннундьэк!
 Тан йахтэй удильпэ
     инмидьийэй уйзлэк
 Тороньэй хуруулэ
     умусэйгудаба
 Маранмэ мэт помниир
     пугэчэ илийэ
 Чэнгуриэл-дангдигэ паннуни, амуфа!
 Ан таатльэр
     нонолбат халдэчэрुकунэк
 Мэт чунгдэ пурэдьиэн
     чэнгуриэнунни ваай.
 Мэтуолдэ
     ньидьэрпэй чайлэлэ йахтэлэк
 Өндэрий чирэмэ голнундьэнг,
     пунголаар.
 Таат йахтэ голнурэнг
     хаалидьэ чугуодьэ
 Сисхаги мэт вардьиэнь
     эл сэвйуолморавлэк
 Вэйлуодьэ поморкэк виэнунмэнг
     йандуодьэ
 Мэт илэ пойуойнэнг
     миралэк эмлэрэйр.
 Мэт йахтэл кэрдьйснул,
     толиэнул-дангдигэ

Тун хуруул тивадьил
моннуни маранмэ:
«Эдьилба нэмуолльэлк эл хаалуу
тэт Илэ —
Мэдьуолуол тэт Йахтэ —
эл халбатэйчиилбанэ!..»

5

Оу, Ньаавалдангньэткэ —
чингичэл чайличаал!
Мэ хади хуруулба
пөлчэнмэ тэт йэдэйл
Мэ хадаа тадаат ваай
тэт иитнэ сабуойаал
Мэтидьэ чамчэлэк
йавиэччиир умдуолар,
Пойуодьэ ньивиэдэ гурчиилньэй
караваал
Пойуочуо курильиий куодьэдуо,
тэтул мэт,
Эл тэньит параньэйрукунэк
ичуонаан,
Эл сукинь йэдууий
мааличэрукунэк.
Таат льэлба мэ хуодиир
мэтхат эл пондэйнаа
Ньянбэлчэрукунэ
нуульэлдьэ ньиллалэк,
Мархильэ ванчийэ
адилэ тангудаай
Личуоркэ хуодэ льэл
пундуйэ караваал.
Танг адил талавлэ нимулгиэр
пөлчэнмэ
Мэ периндиэльэлум
ах монур поньяабан.

Тадаа ин йобулгин чиэмэгм
пулгэйлньэн
Личуоркэ
нотинэй мархильдиэ нголаальэнь!
Таат льэллэк
«Угунэн лэйтэймак!»—
моннурэн,
Мэр убаанаальэлум
маалэчэ адилэ.
Тадаатэ, моннунги,
ньинууйуол оннурэн,
Энльэлги мааруодьэ
уорпэндьэ эдылэк...
...Тан лайэн,
мэ ханьин,
караваан пэлдудиэк
Талбуолдэн сабанэл, йуодаба,
монаайэн.
Мэт киэйиэ виэн чиилэ
наврийуол дитэ льиэ
Мэт хуодэ льэлбанэ
афидьаа йуонаамлэ:
Угунэн хааличэ
көдэ гол-морилба
Тун иэруул, тун иэрэл
чундэпки монтэмлэ;
Тан чама мөрдьэндьэ
мэт йавулньэткилба,
Чундийиэ чундэплэк
пойуойнэн антэйтэй!..
Тагниги
мэт монуол
эдылба йавнэччиир
Йэдэйнаар,
чаманэг вэрвэрдэн,
тагуллэк

Эдхылба йавнэччуо йэдэйсэт
вадунчи
Ванчимэрукунпэ,
эвльэрийрукунпэ.
Эльинэ йамдый чинь
авуодьэ сугудьэк,
Уттэйлэ эл мөрдьэ
вөрвэлэк аньитмэн.
Чундэги кэруодьээнэ —
нитнэн ууй пугудьэк,
Элватчэ пунгуолэн,
йахтэлэн тадитмэн.
Тадаатэ
мэ ханьин тиндаальэ льеэ дитэ
Мэт омо
йукуочуо пойумусчинтэмэн:
Танниги мархильпэ
амудьинил адилэ,
Адилпэ — мархильэ,
йавнэччиир нуунгүтэм.
Ах монур
чайлэдинь тангудул эвльэбан,
Аруулэ мөрийэ илэпэк
мит моойтэл.
Халбүдуй илэлэ
мит илэнльэбулба
«Хавдыдиэ»
илвиичэ льюолдаба ичуотэм.
Мэт саамэй эдхылньэй
мааличэ виэйуолэк
Мэ ньаарчэ чини мутил
йабаанаал нолаатэй.
Амучэ көдэ тан
лугумул пэлдэлэк,
Анмэ уо нолаатэй,
уо нолдэн эннаатэй...

Хадьир таат
    караваал чамчэга эврэрэн,
Уо голдэн
    пойуодьэ чундэлэн мит мөрэйл.
Титтэл мит аптаальэлэханэ
    идьирэ
Пойуодьэ анаапиэк
    лукулба ат йэдэйл!..

6

Оу, Ньаавалданньэткэ —
    мэт чамбэ,
        ньиэнгөнмэ!
Уо голуол мэт чундэ
    мөндьэсчэ чайлийэ!
Нэмэлэн-нэмэлэн тадаатэ
    тэтинь эл йахтэмэн?!
Нэмэлэн-нэмэлэн тадаатэ
    тэтинь эл ньиэдьимэн?!
Нэмэлэн-нэмэлэн тадаатэ
    ах тэтинь
Мэт пэлуолморавлэк
    эл монмэн читниирэн?!
Тан монуол пэлулгинь
    модьэн мэт вадурчир,
Мэтэйлэк
    амудьэ лагудэн курчийэнг.
Мол танун суодэдэн
    пойуодьэ маанидьаал
Мэт йуога игэлги
    тэтинь мэт ньиэдьимэнг.
Маархуонь льиэ таат льэрэн
    пөлчэнмэ ичуонаанг
Мэт тэтул
    эл тэньин чамчэндьэ йуодиилэк!

Таатльэр льиэ сугудьэ
тэтханэ йуорэлэк
Тиндаальэ дитэнэ
уурэнг эл хусадьаа —
Чии чогиуи ййуулэх,
йангуудьиил өрүдэх,
Чаманэнг йууларэнг,
сугудьэ потидьаай.
Таат, уурэнг, тэт ханчэ
либадьил чайлэба
Мэт йуонаанг:
ангийэ нолаануй чиин йуолэ,
Лайкальэ ньиэнулбат
салбуодьэ чалдьэпэ,
Лавйэбан вайабай
йабуодьэ ньаачэпэ...
Тадаатэ тэт ланлэт
анморби мөрүунаай
Элчундэгурчийэ
мархильпэ өрүлпэ,
Лугуйэ агапэ
хааличэ антидьаал,
Лавйэба чалудуй
уорпэпэ оориньэл!..
Таби таат мөрнурэнг
хайавасльэлдьэ чии
Пупсэсулбуньийэ
чамуруун дитэ мэт
Ворпэмуй илэпэ помниир льиэ
мэ панчинг
Мэт адил нолаайэ
угурчэ йавулпэ.
Хадьир таат анмолбинь
виэн гөдэ нолаайэнг

Ах тэт виэн кирийэ
мериллэк!

Монаайэн:

«Алайнип лачилпэ... Алайнип лачилпэ...»—
Абидьаа ийууран,
өрмьэрэн ладьинэн...

7

Ньаавалданьэ!

Тэтул виэн чунгэндэ
йуодиилэк

Мэт йуонаайуол лайаатэн
сугудьэба мол нитнэн

Эньиэ ньаачэ дитэ льэй
наавуотэгийн эдьилэк —

Мэт уонголуол мааруолпэ лэйричилэк —
йуодьийэк.

Таг лэйричил чуҕдэлэк
мөрэйнунуҕ пөлчөнмө

Мэт йуо бурэт чайлийил сабаадаба.

Тагниги:

«Эйк мэт эл йуо-морийэн
мэт уонголуол чайлэлэ,

Тэтул эл йуол дитэдьуо?!...»— моннундьэн
мэт чавричиир!

Ньаавалданьэ!

Тэт эвиэк,

мэт мааличэ караваал!

Эл суусэчэн мэт тэтул,

эл поньийэн мө хадаа

Эл наадуодьэ уон йуорин

дитэдьуо, киэ, мэт уурэн.

Мэтньэ льэйэк

маалидьэ,

эвиэл дитэ

тэт уудэк!

КӨНМЭГИСЧЭ ИУО

Ньяавалдангьэ — алайинп лачилпэк

I

Алайинп лачилпэ...

Алайинп лачилпэ...

Аринньэй тит чайлэ

ингизнаар ньохобоч

Тороньэй чингичэл,

ан таатльэр вайи тэн

Толуодьэ чундэндьэ

элмонньэл лохобоч.

Амуба, чаманэг

мэт помниир чайлэрэч!

Анморфи вайи тэн пугэкиэй?..

Эйк — элэнь?..

Элэнь эу!.. Чумурпэ

худуолги льиркэрэнг

Маранмэ пируолдэнг йандуодьэ

лаамэплэк.

Йалбилпэ ийуунги

хандьэбат салдырэнг,

Йэруодьэ эримэ

чаахарэйр сэрудьий.

Мэт помниир льэйрукун

йавнэччиир хадьир тэн

Мэтханэ льиркэсиэм

йархаба ах медьйэр.

Алайинп лачилпэ...

Алайинп лачилпэ...

Арав льэй чобойэ

ньяачэлэк йэдэйрэн,

Нэвричэ чиэмэлэк

пөлчэнмэ лолбайрэнг,

Нэмэлэнг

тит монулбуннунмут мэтинь эйк?

Монур эйк
тит көнпэ пойуодьэ сукунбан
Маарэлэк,
идьирэ ливуойнэ кудинур:
«Мит чиэмэ сахчийуол мэ валдаай»—
монгубан,

Мэ кинул пупсэсул
лайнулинь тит ньиэнулк?!
Эйк идьиэ
валудул дитэ тит моннумк тэн:

«Энгэнэнг хааличэ
чобойэн мубуолбат
Лукулба ханьинэн
эл сахчинульэлдье
Чиэмэлэн пойуойнэ сахсэйтэл!..»,
хаалаба!..

Алайиип лачилпэ...
Алайиип лачилпэ
Абандьил-подьандьил
нондэмулчинурэнг,
Элдье тит нэмэлэнг
ваай монаанунумк тэн

Энгэнэнг вадурчир
ньяавэмуй агаплэк?

Эйк идьиэ эдылэ
кэйгудэи уусэлгинь

Эннул чинь чамбиитэй
арууплэ моннурэнг

Тидэнг тит көнэпэ
аруупки монулгинь

Титэ тит
вадурчи-көдиймут, йэвлугэп?..

Алайиип лачилпэ!
Угунэнг нэмэлэнг

Антэйлгинь

тит йэдууйэнунмут
тилэмэ?

Эйк тугньэ

ағидьаа энъичил аруупэк?

Эйк оорчил

ньибурэ пукирэй өрүлпэк?..

2

Алайиип лачилпэ...

Алайиип лачилпэ,

Хааличэ чунгдийэ

эннаайэ эдьилбят

Мааличнэн пойуодьэ

мааличэ эдьилпэк,

Мубуолпэк,

виэйуолпэк

льиэльэлтэл Лукулба!

Такпэ мит

тобуодьэ пағадьидэкууньэй

Хуруулба идьэйрэн йуочиирэ,

мит эльи

Мэ маархан эйк мэ кин

пағадьидэкуулик

Ат ичуол-дангитэ бандьэли.

Тангунбат виэн солхо

йавнэччиир валдаальэнь

Чии эдьил мирийэн йавулба

молдаальэнь.

Танпэлэ виэльэлдье

омопэ кирийэ

Анмолбинь эл мөндьэйт

ханьинэж!

Таағанэк,

мэ ханьин уучийуол илэлэ

Чилгэба валуодъэ
    маархуочиний пугучэ
Ньиэдылгин дитэ льиэ —
    маархуочиний аруулэк
Тиндаальэ чин эдыл
    мөрнунуй, угунэнг.
Хадьир таат
    эйуокэн
        чумдуулба тудуолдэн
Льиэльэльдэ
    мит вадуд-арууба сэврэлэк,
Мэ хуодэн
    тиэн Ньаавалданьэба валуолдэн
Митха тэн кеткэйльэнь
    Алайни кирийэ...

3

Алайни... алайни... Таатбандэ омолоң
Тунг хуруул алдабан
    энльэлул мэ ханьин —
Маранмэ чайлэндэ йахтэлэк,
    амуолэк —
Чаахитчэ сугудьэ
    ваайчирэнг кэдэлинь.
Танг чиипэ амунпэ
    идьиэнэнг тит йуотэмк
Чавлаабар,
    ибалпэ аравньэй өйчэба.
«Алайни годьэнг мэт!» —
    монул ваай мөритэмк
Идьиэнэнг мэ хади
    уонодьэ кедэбат.
Хадаатэн параньэк,
    йуодьэньк эйк нэмэньэк,
Танг чиифа
    наадиимэрукунпэ тит нуутэмк —

Чундэлэ варитэй
толиэлньэиг-эвиэлньээн
Сугудьэ альаасчэ
йэвлигил аруупэ!
Ан таатльэр льиэ мумнэй
мааруоньэйрукунпэ
Элньиимийэ дитэ
нимэдуоль ончиллэк,
Титлэба,— ньидьэрпэй Энъиэба!—
угунэ

Мэр эннаанулльэлги
мааруодьэ эдылэк.
Хадьир таат чалалдэр,
мэ пойумульэлги.
Моннунги:
алайинп нимэдэмулпэдабан
Уучинуй льиэ ньамидьиткэпэ,
маалаба,
Көйридьэ нобобэт
ньоробойнульэлги!
Алайинп виэн чиилэ
туриэлэ-айиилэ
Ньалльэ виэл дитэльуо
чундэринулльэлга.
«Мэ ньаньич
виэн гэдэ аруулэк, йуочиилэк
Йуодьэсул!..»— моннурэнг,
ураричнулльэлга.
Хуодинк льиэ
таатбандьэ чии голэр,
«Эл айий чиипэлэк»
кирийэрльэлгугтэй,—
Таат йатнэй,
тан ньамидьиткэ дитэ льэй
Ах толон нэруулэк
эилъэлдьэ йэвлугэп!

Алайни нэмэги
     йавнэччиир амуольэнь,
 Явнуо виэм
     сугудьэ чэньийуолмораавлэх.
 Маархуонь лыиэ вэрвэлэ,
     чакчалэ,
     васлюолэ
 Йуориичэ чайлэпха
     йуосэрэнг лыиэнулльэнь.
 Оу, тадаа өлкэлба,
     йахтэлба
     кин лэмльэл,
 Иимидьиэр,
     ньунгууйир
         кин хаалуул
         йуонулжинь,—
 Чии йавнэр
     кэйэтэн
         мэ турвиэнулльэлнга.
 Эйк кин тэн эл ньилдыт
     уорлэги хаалуулинь!
 Танниги
     алайни омочии амутнэн
 Нондэй чинь
     вэрвэндьэ чунгдэлэ кэчийэ,
 Иилигил сугудьиэнь
     эвйэлэ аньийэ
 Чуорхуодьэ йахтэпэк
     йахтаанулльэлгумлэ.
 Тан хуолэм
     чунгдэлэ лохобий лонгдолэ
 Иимидьиэнгудаба
     ааттэрэйл вэрвэ льэй!

Маранмэ лондолэк
хандьэмэн
сугудьиэнь
Сэвльэлдье йуодьэлэк
кэвриэнулльэлгумлэ.
Таг чэнчэ,
лохофэй эмулба, моннунги,
Уйэньэйрукунпэ
лайбудэн пэнгэйлбат,
Йалбйялпэ
чаахандьэ мабилэ суусэйлбат
Пунгуолэ өндэрий
лондоллэ льиэнунги;
Вадулпэ солбабайл
йахтэсчэ нимидьиэл,
Абарэндьэрукунэ
антатльэй нимидьиэл,
Мэдьуолуол лукулэ
өндэрий нимидьиэл —
Йавнэччиир йэдэйтэй
тадаа льнэ.
Таг йахтэй,
лохофэй
нимидьиэн эмулба
Мэ хаалуунулльэлги
алайинп мархильпэ —
Хандьэльэ киндьэлэк чайлэннуй,
амуба,
Нотинэй ньаачэндьэ
хааличэ мархильпэ!
Мархильпэ
тадаат виэн мирийэ нолаарэн,
Мэ ханаанулльэлги
виэн лэвэйинбурэбиэнь —
Виэн лачиндэдуолпэ
аруулэк анньаарэн,

Нотинэй кэйпэплэ
кэчилгинь виэн омиэнь.
Хадьир таат алайи
пойуодьэ омоѳа
Хуодэдэнг пойуодьэ кённьэрльэнь...
Маархуонь льиэ
Таг чиипэ
алайи наадимэ мубуолѳа
Эйк хадаа льиэльэлгу,
моннундэнг мэт идьиэ.

5

Алайи... алайи...
Таатбандьэ, модьэнг, чии
Ат нитнэнг энльэлгул —
айнилѳат либадьий
Нондуодьэ чиипэлэ
амаларнучиилгинь,
Кэруодьэ чундэлэ
ваай чандэ вайчилгинь.
Маархуонь льиэ
эдьилѳа мэ хуодиир
эльилльэ,
Мааличэ уорпэпэк
наѳайинаанунгул!
Ан таатльэр виэйуотэй сукунэ,
нондэльэлк,
Нондэй чиин мутилпэк
уурэнг виэнаанунгул.
Элэмдэй,
эйуокэн чундэндьэрукунпэ
Титтэѳат
туг эдьил игэлги мөрдэлэк,
Эвдийэ дитэ льэй чундэлэк
эннурэнг,

Эдбйлба нэмэлэ
мол эл виэнгүтэмлэ!
Ан таатльэр харчуорэл,
ньипайдул пойумуй.
Чи ноллэнг хуолэвнул
уурэнг эл маалуунаа.
Тадаатэ танг ньаарчэ
эвдийэ вэрвөмүр,
Вайидэк ньаарчуулэ
кэчилги хаалуунаай.
Танг мумнэй чундэндьэ
эл эвйэ чиин мутил
Нэмэба эдбйлэ
ат эл көткөрэйгү?!..
Ан таатльэр,
хааличэ мубуолба мит эдбйл
Эл сэвбан монур льиэ
мит Окчаап тэн кэлуй!
Монур льиэ лукундъинь,
йавнэйдинь,
Мааруодьэ Эмүлэк
мит Лукул нолаабан.
Ваай монур
мэдьуолдэнг эннутэйрукунгинь
Вагинэ миэстэги
нугиэбан, онгаабан!
Оу, идьиэ
мит виэнүл чайлэндьэ эдбйлбат
Амутнэнг ат пунгуо-көдинги
танг гөйпэ!
Ньичамбиил,
ньитолиэл,
ньингэвиэл, амуфа,
Модэнг, танг алайиип
чамариил чундөпө!

Алайинпэ...

Ах чундэньир,
көнмэ чии

Ньигэдэлинь

чалдэ вэлыил йуорэлдэ

Моннулльэлги:

«Йуодьэрльэлдэ чундэпки

Идэгэлчэ чингичэлба

сэвнаал тэн...»

Тан йонгочий йуолдэвчэплэ

мэ йуорэ,

Титтинь ньяачин пулгэйрэлэч,

кэйпэпки

Ньичабуодэ йуолдэвчэп валь

эгуорэн,

Маанулльэлга.

Мончэ голльэнь танпэги:

«Лайнулбуньил

митха эвьэ анмолбунь...

Ньикенууйил пулгэйдаба

албадьаа

Тунг мит лукул

ах чиин чиэмэ голаатэй.

Тан йэргэйэ,

йуулар,

митхат пондэйтэй!..»

Таби мөрир,

лайнулбудэ йуолдэвчэ

Ваай аарэйлба кеткэйнулльэнь.

Тадаатэ

Тидэнг кэлул чия

йонгопки ливуодэ

Аруулэбат альаарэлэч

сабаатэй...

Таатльэр лайэн моннулльэлги
чуольэдьи:
«Тидэн чама
нькөнгууйил чайлэплэ
Алайиипэ мэ пэлльэлдэ
анмолбинь
Ат эл титэ чилкайуолгу
вадулпэ...»
Мэ нэмэлэ мэр ат нуунга,
льиэ анминь
Ат эл титэ пундьиисэнгу
көдэлэ.
Лайниичэгинь
вөрвэй аруу монулгинь
Мэр ат ньаба нигэрэйнга
вадулэ.
Кин курильиит —
нэмэ ат льэл,
ат эвльэл?
Маархуонь тидэн
йуолдэвчэпэ эвчэлэк
Өгэричил мэ мэйлуучи,
элбуолэм?!
Хуодэ бандэ лайниичэлэн
эл льэтэл?!
Таат энгэнэн эвиэлбатэн
лайэнэ
Ньидьабайнги-даги
тан йэвличэ,
йатнэй чии!
Эл таат бандэ
хуодиир титтэл пөлчэнмэ
Ат сабаангу
йуорпурэбат йавнэччиир?!..
Идьиэ маархуонь моннунги чии,
алайиип

Лайабэпки
элгөдэпэ мубуолбат
Чавун йарха көйлөдөба,
чавулба
Чирэйльэлги, йэвлүгэпэ,
йавнэччиыр...

7

Алайи чии, амучэ чии, -
танг чавулба
Танудуй чии
титтэ лайаат сэвнүдаба,
Лалимэплэ-сужунпэлэ
аптаальэлга,
Титтэ йавул сайдэ
йавнуо эндиэльэлга.
Тадаа чама лачил мөмдэйр
йарха анмэ
Сисадьяальэнь,
сэругиэльэнь,
альяальэнь!..
Маархан көдэ нолльэлк
тадаат эл пулгэйльэл.
Чавул титтинь
худуон-сукун нолаальэнь.
Тадаат ньумдэй
йаан чайлэбан-чингичэлбан
Чавул пурэн
чама лачил валуолльэнь.
Иаан чайлэбан-чингичэлбан
мөрүүлэнь
Сугудьэлэ сисабасчэ
оориньэл!..
Хадьир ан таат
чэнчэ эдбил чидьнильэнь —

Чама Иахтэ
    маархан
        маалуул арууги.
Тадаа эльин
    вадулпэба мөрчиильэнь
Чумдуул уссуу
    идэгэлчэ өрулги...
Идьиэ мэт тэн
    мэт чундэба моннундээн,
Алайнипэ
    тэн идьирэ льиельэлдэ,
Иуорпурэльэ кичиэ дитэ
    пойуодьэ
Ньингомиэйэ
    чакчандьэ чии мэр ат льэй.
Таг чии
    көллэ йавнуо нэврэйэ
Эл йуойуодьэ маалидьэплэ
    виэнучиир,
Титтэ омо,
    титтэ Суктуул
        хирийэ
Ат амутнэнг ньидэсэна
    йавнэй чиинь.
Мэр ат пойуонь
    нондэй чиилэ
        кэдэлэк
Эвдийэбат тунгэйэ чии,
    амуба!
Таг чама чии валь
    эннурэн,
        чундэлэк
Ат вэрвэйли
    идьирэльэ-дангунбат...

Алайни чии, йэвлугэпэ,
     эл(итнэнг
 Лукул бурэ эдьи-морир,
     йуодаба,
 Чиигинь уудэк,
     анмэ уудэк чамбиирэнг
 Эннулльэлни.
     Таатльэр йабал келдаба,
 Нэмэлэдэнг чамбиил эвльэр,
     чавулба
 Иаан чайлэбан-чингичэлбан
     эдуллэк,
 Лачилпэгин онолэги
     хуруулбан
 Чэнгурурэнг
 йөкэ-йөкэ кэвэйльэнь.
 Тадаат митинь
     подьандьирэнг-йуорарэнг
 Эвдийэ ваай
     кэлуунулги мэтулгинь.
 Моньмул нолаай
     сисхап дитэ ньимоойрэнг
 Таг ньаарчидьэ
     уусэрэйнгик, монулгинь.
 Тадаат тигин
     ньингомиэйэ йуондэплэк
 Йэдууйрэнг,
     либадьирэнг монгутэй:
 «Маархан нисии
     ивильэддьэ уорпэплэк
 Ньигэдэлинь
     ичуонунгик амутнэнг.
 Аруулэдэнг, йуочиилэдэнг
     кинуоллэнг

Эл айиичуон
хуодэдэнг тит эннунгик.
Маархуонь тадаа
эвйэ мааруол мэ нуутэмк,
Эвйэ эдьил
амудьэги мөрэйтэмк...»

9

Алайинпэ лачилпэ...
Йөкэ бурэт көдөнгинь
Абидьинул-дангдита
тивадьирэнг чайлиинумк.
Эл чиэмэсул йавулинь,
эл пупсэсул чундэгинь —
Ньигэдэлэ йэвлигил
чундэпэдинь тит ньиэнумк.
Чингичэл ваай тонойнумк,
монур идьиэ чабадьей
Чии чундэпки анмолбинь
эл кэруолдэнг льяэнунбан,
Монур пунгуол, маалэйл ваай
чингичэлмэ чабадьей
Чии ньаачэба пунгуолдэнг
уодавурэ виэнунбан.
Алайинпэ лачилпэ!
Мэтул ньаарчэ чиингидьэнг
Виэдэ ичуол чундэгинь
ураричимк...
Тадаатэ
Льиэ мэ нэмэ элдьанут
пулгэйдаба
кииндьян
Эл антэйчуон
ах кэдэл
ильитэлба ураайэнг.

Идьнэ олбинь аатгэрэйн
лункэ энмун пунгуолуй
Ньавньиклиэпэ дитэ мэт
анмэ сукинь хусадьяал.
Мэр аатгэрэйн йалбилба
пэвгэйл энмун ньумуолуй
Хулархаапэ дитэ мэт
хобораанаал, ласудьяал.
Оу, алайип лачилпэ!
эл уучийэ йэвлигил,
Ваай пунгуолул нодьэмут!
Таатльэр модьэн:
Чайлиингик,
Мит курийэп чамариил
сугудьэба энчирэн,
Митханэ маал чайлэндэ
чундэпэнгинь вайчирэн!

ИАЛМИСЧЭ ИУО

Ньяавалдагньэ — эдын чайлэк

1

Ньяавалдагньэ!
Мааличэ
чингичэлмэ чайлийил!
Эдыл
маархан пугилэк кэлуунундэек, молийин.
Лачил,
киндэ,
йэргэйэ
чайлэп дитэ — йавнэй чинь!
Чундэ,
чэкчэл,
абальвэл
чайлиймлэк — чэнчэ дьинь!

Йахтэй удиль титэ тэт,
нъямиидьбиткэ дитэ тэт
Тун мит Эдьил йэвличэ
пугил нодьэк модьэн тэн.
Эл тэтчуодэ мит Эдьил
туд-уофанэ сабусэй.
Эньиэ дитэ ат курчич —
таат ат йуолэ сабусэм.
Тэт маранмэ
йаа нодьэк!
Эл йаачуодэ мит Лукул
Йөнгньэй аруу сабусэй
йахтэ дитэ муньумуй.
Тэт — мэт лайбуо ағальвэй
нъяачэ нодьэк,
чайлийил!
Эл түдэчуон эл экуот
мэтхат уутэй йавдилльил!

2

Ньяавалданньэ!
Тэт илвиичэ дитэ
Лукул ичуорэн,
Чама чуольэ сукунпэбат
чайлиинумэк!
Таафанэк

Ии медьуодьэрукун дитэ
мэр авуодьэк.
Мэтуолдэ
Хундиэтэгэ дитэ бандьэн
эйк эл тидаа эннаальэлк.
Таби исэ
көдэн эдьил
эвдийэгин миарииги

Тэт йуоґанэ ах эл миарар
 таат банльэлтэй, моннундьэн.
 Тадаатэ льиэ
 иитнэн уттэгэврэллэк
 чайлиилгинь,
 Тэт мэ хабун
 чингичэлґа кэлуунундьэк эл модьэн?
 Тан метуолдэ,
 көнмэдаґа,
 уттэл ноллэнг эл кэврэчуон
 Ах амдулґат наґайирэнг
 өлкиэнундьэнг илэнгинь.
 Тадаатэ мэт
 чайлэнг энмун чайлэннундьэнг
 хуолэм маархуонь?!
 Мэт сугудьэ пугудьэги
 ваай уунуни көдэгинь.
 Хуодиик таатльэр,
 көнмэдаґа,
 чаахичаарэнг маранмэ
 Сукунньэрэнг
 мэт ааваалґа
 мэ худуолбуньиэнундьэнг.

 Маархуонь хуолэм, хаалаґаткэ,
 худуолаатэм таат анмэ?!
 Хуодэнг танньэ
 эл көдэчуон
 эйк поньийуот чаґадьэл?!
 Хадьир ан таат курчиирэлэк
 хуолэм мэ йуот, йуорарэнг,
 Тэт чайлэннул
 мэт льуольуолґа
 поньаалььэлдьэ уорпэнгинь?!
 Тан мэт уорпэ мэ нэмэлэ
 эл таат виэнул йуорэлэк,

Мэр уутэйэн титтинь хуолэм
таги виедэ виэсэлгинь?!
Адугут ан
мэт сугудьиэнь
тэн йангуудьуул хуодэдэн.
Таатльэр тудэл — тан эвликиэл —
харчуорэлгинь
льиэнуйэн.
Амдур-амдур пэнгэйтэйэн
уо нолаарэнг лайбудэн,
Тэтньэн уудэк тун Лукулба
нийуонурэн льиэнулгинь!

3

Ньяавалдангнь!
Мэ хавдэ тэт либадьил
Тэт подьандьил,
тивадьил ваай
хаалахаа!
Мэ нэмэлэ монулгинь тэ..
вадурчий
Эларуудьяа
дигэ бандьэк, хаалаба.
Эйк тинэ мэт
монуол аруу ханьинэнг
Эл йэдэйтэйрукунпэлэк
ичуомэк?!
Танг арууплэ нэринурэнг,
ажинэнг
Мэ Нэмэткэ
кэйгур маанул эйк йуомэнг?!
Илэдэньэнг тэн ворпэмур
аваануй
Уиумэпки мэр эгуойнэй
пелчэнмэ!

Эйк мэ хадаат
ваай мэ мөрчич
йабаануй
Көдэд-өрүл
элмонньэлэ өктэрэг?!
Хуодиир тунгнэ чантэйрэнга
көнмэ дьии
Виэн гөдэлэ эл йуодьэсчуон
эннулэ?!
Нэма
титтэ суктуулпэба
эл пэлдьиир
Йугулвэсна виэн
ливуодьэ суктуулэ?!
«Хуодиир?.. Хуодиир?..»
Ньингомийэ танг «хуодиир»
Эл кичилньэ...
Таағанэк мол эдыл уул
Эл титтэчуон эл бандаба
ахун ии
Чамальэпки
албамламур ат амуч!
Оу, амутнэг хуодиик
көдэ эннаатэй
Чама «хуодиир»
эвльэй эдыл мэ пэлдэ!
Маархуонь, модьэйг,
тунг мит аруу,
тунг ньаачэ
Эл сонгдиччуон
танг чайлэпэ мэ пэлтэй?..

4

Ньаавалдангьэ!
Илэ помниир тэн идьинэ

Льэй мэт йавул
    ньигэдэлба пандэрэ,
Хамлидъэдэнг Лукул помниир
    ат кудиэй!
Хадьир таатльэр
    илэ помниир мирарэнг,
Мэт чундэба, көнмэдаба,
    маранмэ
Эл илэлэнг
    иэрэл дитэ баннундъэнг —
Ньингомизэйэ мит периндиил
    мөрнуйэ
Тунг мит Лукул
    иэрэл дитэ баннундъэнг.
Таатльэр Лукул бурэн
    мөрчий йуодъэнэ
Мэт сисилба мөрчинунги
    йуодъэлэк —
Уттэгэврэл мэт чааспэба
    мэтханэ
Йуорпурэбат
    мэтул виэдэ кэпчирэнг.
Оу, албадьяа
    Лукул бурэ энгэнэнг
Пойумуй тэн ийуул,
    өрүл, оориньэл!..
Таатльэр таг чии
    льеэ туриэнуйрукунпэ
Толиилэк мэт
    анмэ пайдаалбуннундъэнг!
Хуодиир тунгнъэ анмэ льэйуок
    мэ ханьин
Алайинплэ дитэ
    чиилэ пуннул ичуорэнг?
Намибия, Чили, Сальвадор
    ийуулпэ

Палестина оориньэлпэ
мөндьирэнг?
Хуодэг анмэ ичуой
индеецпэбанэ
Тунг пуньюотэй илэ дитэ
резервацияба

Моойнулпэги мит ичуорэнг?!
Хуолэм тэн
Сугудьэпки
эл курильии йуодьэлэ?!..
Хуодиир эл бан
тэн мит титэ суктуулба
Маархан энбиэ
уорпэ дитэ эннул эйк?
Эйк ньидьэrpэй чайлэ
маалуул йавулбан
Хануойилэ ходэйнаага
чии йавнэр?!

5

Ньяавалданньэ!
Чуольэ мит йалбилбат
ньидьэrpэй йалбилинь
Чаманэ тидаатэн
хануойил амудьий.
Маархуонь льиэ
эл курильийэйли анмолбинь
Ваай чуольэ,
ваай ньидьэrpэй нголуги
чиид-эдбил.
Киндичэ эдбилбат
ньидьэrpэй Эдбилгинь
Мит
Ленин чамбалэх ханаайуол
эл чэйлуур,

Митхат виэн
омолэ йуонуйуол йуолбуньил,

Виэнуйуол виэлбуньил
ан таатльэр эл маалуу,
Маархуонь льеэ мэ йуотэй
танг чунгдэн ньилдьирил?!..

Модьэнг тэн чиин эдьил
энгэнэ мэйликиэй!..

Йуодьэндэ тунг чунгдэ
мэдьуолуол мэт йалбил

Улуруо эбалба
тудуруун мэ мөркиэй!..

Танг чама мэт йалбил
сэмэги ах кэриэр,

Хуодэдэ вэйлуму-көдильэнь!
Тадаа йуонг —

Эл йуоньэй йагрэпэ
нямниилпэ дитэ, кнэ,

Валуолуй,
йавдильил көйлэпэ,
ньаньба-йуо!

Уонголуол мэт ибал
лугуйэ ньумуньал

Баай лачидэдуолги
лавйэба кэриэльэнь.

Танг нимэ абуолуол эмулба
вальбэпньэнг

Пунгуолдэнг хусадьуол
мэ лэйринг амутнэнг.

Тадаат виэн ибал ал
ханьилэнг мэт йуомэнг.

Мэ ханьин
уо лөлуол ибалинь ичуорэнг

Йархаба абуолуй.
Танг ибан салыбарин

Көйлэрэн
лавйэба чирэйлэнь
йавнэччиир!
Оу, хаалич,
таат ханьил льяэнулги
йуойуолдэ!
Маархуонь льяэ
нэмэлэк чамбитэм,
йуолвэлгэ?!..
Тан эгуойиэдаба
мэ худуонь,
йабуолдэн,
Тан тудэ абуолуол йархаба,
йэвлүгэ...
Тадаа мэт пөлчэнмэ йуочиилба, —
амакаа!—
Маранмэ кедэлэн,
тун Лукун лайаллэ кедэги —
Тан вадул айдыагнил хайчиэги,
мэт амаа
Чаманэ чамариил
хааличэ йуойэги!..
Ан таатльэр мэт йуобат
олбинь эл пондэйнун
Нейтрон буомбаги!..
Танньэткэ муохалэ
Ньумдирэн лэвнундэ
көслэйткэ дитэ тун
Лукулба лээй чиилэ
элэрэйбуньмэлэ!..
Мол титэ пойуолдэн
хуолэм тун мит Эдьил
Таат бандэ мэйличэ
йавулинь уусэтэй?!
Молдуодэ йалбилэк
педьэлньэй уусуунинь

Эл сэвчуон тэн хуолэм
уул эл бан көйгүдэн?!
Хуодиир йуо
эримизнь илдиттэн:
«Мэр эндьэн!..»
Моннундье лабунмэ дитэ мит
эннуйуок?
Элэмвиэлэханэн
мит маанул чайлэндье
Мит мааруол мэ көлтэй
хуодиир мит моннуйуок?
Эйк Эдьил кэлдэйрэн
маархуонь ваай хуруулбат
Алайнип лачилэк чайлэннаал
маанул тэн?
Хааличэ эвдийэ
митханэ эл абайт,
Митидьиз
Лукулба энтэйли, моннурэн?!
Элэнь эу! Танниги
мит Сукунбурэбэ
Тун нимэдэмулги —
маархуочий мит Лэвэйл —

Туд-уорпэ, тудэ чии иилигир
анмэ тан
Йархаба йабайэ
ханьилэк чаахартэй!
Ан таатльэр модьэн мэт:
курийэп монуолэк
Мит йуодии дитэльуо
чугитэй мит Эдьил,
Тун көйлэлбуньизэйэ Уодавур,
мит хуолэм
Мэ харпильэсчиитэй, хаалаба,
лукундьиз?!..

Ньяавалдангньэ!

Ньигэдэлинь ураайэли чаманэг!

Тэт эвльэха

мэт мэ нэмэ эвльэл дитэ баннунул.

Тан тэтидьэ эл энгэнэ чэньуульэлут

анмэльэй,

Тун элдууньэй,

йандуульэльдэ йуорпурэ ваай чайлэснул.

Тадаатэ лье

эл чабадьэй илэ помниир мирарэнг,

Лукул бурэ эдьил льэлги

йуосэл дитэ паннуйэнг.

Таатльэр тэн тэт:

«Эл кэвэйльэк,

тэн хуодэдэнг иральянь

Эл тэтчуодэ!..»— анмэ мондэнг,

тивабарэнг льеэнуйэк.

Маархуонь хуолэм уудэк льэтчэнг

тунг ньаачэлэк эннурэнг?!

Мэ суусэйтэм илийэткэ

анмэ пугил дитэльеуо.

Танниги тэт

ньингивэрвиил ньидуун мөрнурэнг,

Тэньи эннуй виэн кедэпиэнь

пөндиитэмэк тэт ичуол...

Ичуок, маархуонь,

виэн ньаачэндэнг

тунг эдьилинь лайбудэнг

Мэт уорпэба нунгии голдэнг

вадурчирэнг кэлулба,

Тунг авуолэк авуолнурэнг

көлтэбанэнг хуодэдэнг,

Уттэгэвриэй илэ бурэн

йахтийирэнг, амуфа!

ЭПИЛОГ

Мөндьизэнгик, чий! Ньаавалдагньэ
лаабандабат уудэк тэн
Мумдэл дитэ мэ нэмэлэнг
элгодэринь мөруунул!
Ан лукундьинь Ньаавалдагньэ
тудэ льяиньэй чундэпэ
Моннумлэ ваай. Мони түдэл
тудэ чуольэ аруулэк:
— Амучэ чий! Маархан моньмул нголаарэн,
Вэрвэмуэй сисхап дитэ ньимэньнгик.
Идэгэлчэ эвдийэткэ эримэ ал
Тит сугудьэ эл нигэрэйсэльэнгик.
Маархан нисии нисиэльэлдье уорпэ дитэ
Ньичамбиирэнг эннунгик тит хуодэдэнг.
Аруулэдэнг, йуочиилэдэнг кинуоллэнг
Эл йуодьэсчуон эннунгик тит мааруолдэнг...

НУНГИИ

Мит йуорпурэ элмоньгурчич
ах нэврүүр!
Таатльэр удиль йахтэ нолльэлк
тэн сабаай.
Чирэмэдиэ чэйдиллечил
эл мөруу.
Эл хоборэ,
пунуолурэнг, хулархаа.
Вайи салыил
тудэ тэнмэ йуорурэнг
Йөрпэйэлэ эл лайсарэ,
эдьуолиэр.
Ан таат курчич пөлчэнмэ тэн
йуорпурэ
Мэ кин ийуул
Лукул бурэн ваай мөркиэр!..

Ийуул пэтнүй —
ульэгэлэ миарарэн,
Пулгидьилэ
сугудьэбан нэрирэн;
Ин амунэ суусэйльэлдэ
чирэмэ
Агадабан
икивэйлэк йэвгиирэн!
Ньанмэпэ тан —
тиэн йэрпэйэ уодуорпэ —
Тан ийуулбат
Йэвдынунги йуопэлэк.

Таатльэр тигин
оориньэнги пугилпэ:
Идэгэлгэ,
модьэнг анмэ уорпэплэн!..
Эдьюол уурэн
мэ чамумуй, чандалхаай —
Ваай мэ кинэк тунг эдылбат;
мэ хадаа,
Ньируосаанаар,
ваай харуду кэвэйнаар,
Ан таат эдьюол
сэругэги хаалахаай.

2

Эвликиэнуй тунг көдэдиэ
агаги
Анмэ көйлэр
чирэйнаайэ өлдьэлэнг.
Тэн эйуокэн
тудэбанэ ангийэ
Элэрэйтэм
маархуонь собул поньирэнг...

Мол мотинэнг
мэ чирэйнаай өлдъэдиэ,
Мэ сабаанаай ангийэ ал
тэн уурэн!
Мэр иральянь кэдэн йабал
хуодэдэн:
Йугулвэллэк суосаанунум
аруулэ!..

Хурууд-ниваа!
Хуодиир хаалуук тун тэт уонь?
Ахун маархан аруу вайи
аньилэ!
Ахун маархан абарэйлба
чунгдэдуол
Тэт чалалэ йукуочуонэн,
чамбиилэ!
Йэргэйэткэ,
хавдэгурчиик, хаалаба!
Эйк мотинэнг ходэйнаамэк
тун чалдъэ
Муридьэба-чобойэба
подьафал?
Тун чакчайнэ чабадьэлба
сафандьил?!
Абучиэ тан, Лукул,
хуодиир лайбудэнг
Ньиэнаанунмэк тудэл
, титэ амдурэн?
Хуолэм эл бан
ахун маархан тивафайл
Тудинь аньил
тэт пойуодъэ чайлэбат?..
Хуодиир тунгъэ поньинунуй
тун, ЧАЙЛЭ

Ин амутнэн
амудьэги мөрдэлэк?
Хуодиир Эдьил
эл аньинун чакчайнэн
Ньанбэличэ амудьэба
мөмдэлэ?..
Эвльэ... Эвльэ...
Чамбэ эвльэ — албадьаа
Нэмэлэдэн
тунгил эл бан эвльикиэл!
Таатльэр чииги
тидэн көдэ вальдаба
Эл аруучуон сабанэни,
титтидьиэ.
Элмонньэлэ,
маархуонь йөкэт мөрүүрэн,
Ингийидуо оориньэлги
көнгуйим.
Тидэн ага,
тидэн өлдэ
тэн уурэн
Йабал ханчэ ангийэба
чирууйиэй.
Таатльэр көдэ
элгодэринь пулгэрэйм
Тун лайалльэ аруулэлэ
тудэ чиинь:
— Турмоойнааник... Мэ пэндьиччэнг...
Амдурэнг
Мэ кэлутэй тун эдьилинь... мэт нунни...

3

Нунни... Нунни...
Тудэл льиэнуй
Мэт омоба
тэн мондэн:

Эл харуду эвльикиэнун
Йэвлигимэ мит көдэ!
Чи оориньэл,
ханчэ лукул
Йуодэ бурэн кудиэльэлк,
Тун мит Эдьил,
тун мит Сукун
Тудэбанэ мэ ньиэтэм!
Таатльэр тудэл уо нолаарэнг,..
Көдэн нуннии нолаарэнг,
Тун Чайлэнгинь пэнгэйнун
Митньэ ньаба эннулгинь!..
«Қараваалэн?.. Эйк нэмэлэн?»—
Мэ кин мөнтэй,
эл эвиэр.
Маархуонь хуолэм эл нэмэньэ
Тан караваал олльэлк, киэ?..
Нуннии...
Нунник олбинь тиндаа
Чуольэ дьиньба
йэдэйльэнь.
Яабал тадаа
чиилэ чилкаар
Мэр энгэнэ гурчиильэнь.
Хуодэн тадаат
чингичэндэ
Эл мөндэйэ лукул ал
Элэм мөрдэ лукул колдэнг
Худуол амуот.
элбуолэм?!.
Идэгэлчэ эдьюолулбат,
Иилигилбат, льиэ хуодинк,
Тун эвиэл, киэ,
чиин чундэба
Мөндэйльэлтэй мэ ханьин!

— Тунг Эдьилба йабал эвлэ,
Эдын лачил эл ньимиэт!—
Ан таат мондэн чундэбанэ
Амаларум тунг эвиэл!
Нунгни... Нунгни...

Ханьинэгэ,

Нимэн чииги

оориньэрэнг,

Сукууйиллэк-хуодэльэллэк,

Мэ лалвэрэй-көдингутэм.

Маархуонь уорпэ,

амаа дитэ

Чундэпэги вэрвэнгутэй!

Йэвлигимэ эньиэ дитэ

Сугудьэпки ливуолнгутэй!

Көдэ виэйуол

амудьэги,

Сугудьэгин йахтэги,

Эл ньимиэнун —

мэр эннуни!—

Эндэ чиигинь

чамбиилгинь.

4

Маархадьэн мэт

эпиэнь модьэнг:

— Мэр эвиэмэк, мит көдэ

Йабарэлэк, ваай уо нолдэнг,

Тунг эдьилинь пэнгэйлги?

— Э-э, мэр эвиэнг,— мони эпиэ. —

Тиндаальэ чии чундэрийуол

Йэдээйуолги тэн ичуорэнг,

Хуодэнг тагньэ эл эвиэтэм?!

— Эпиэ, — модьэнг аґальвуолдэнг, —

Тэн тэт уодуо мэдьюолэл,
Кинэк пэнгэйл ан Эдылгинь?
Кинэк тит уо нуннииги?
— Мит уодуольэ?— мони эпиэ.
Индьэл бурэн йуочирэлэк.—
Тудэл ньумдэй кин нунниньэй,
Идырэльэ уо дитэ.
— Танньэ хуодэн?!..
— Льиэ, таат бани,—
Эпиэ мони пунгуолурэн.—
— Мэйнгэ, — маархан нуннииги.
Льиэ хааличэ пэлдудиэк!
Көнмэгисчэ нунниидабанэ
Уорпэ йавнэр, йэвлуудаба,
«Хайчиэ» мондэн лэйричнунга,
Чамариинга таат китньэр.
— Ленин!.. Ленин!— мондэн, лэйтэйнг.
Тудэл!.. Тудэл, угунэн!
Ханьинэгэ, хуодэн тудэл
Эл нуннии нот, йэвлугэ!
Модьэн, тудэл
Элчидьиилэк

Тун Эдылэ эдытэр,
Иатах бандьэ
эвийэ чиилэ

Мааруодьэба эйитэм!
Ленин аруу, Ленин чундэ
Көдэн энмун идьие льэй,
Чиилэ йавнуо ах кэйгудэ,
Амудьэгинь вэгиэрэнг.
Таатльэр идьие
мит хайчиэпэ

Виэрэнг эл йуофаричуол
Уодуорпэги, митэк виэтэл,
Митэк пэлтэл йавнэччуо.

Нуннии... Нуннии...

Ан таат бандьэ амучэ

Эвиэлэнг льэл

мэт омоѳа идьиэнэнг.

Тудэл

чама чунгдэлэк тэн

чоѳулньэй:

Эдын мирал

эл чигирчиэт

Йабалѳат!

Мэр уунутэй таг уунулэк

чиин эдыл,

Амудьэлэк толинньэрэнг

мираатэй.

Тадаа кэйэн

эннульэлдье чама чии

Амудьэпки

эндье чииѳа ханаатэй.

Тэн тэт анмэ

тэт чумуочие годьэк, киэ.

Тэтльэ олаай

тудэл чунгдэрийуолги.

Анмэ мэдьюол киэйиэтэнг тэт

мөрльэлмэк

Тудэл хуодэнг эндэнг

тэньи льэйуолги..

Эйк угунэнг, Эдыл —

эстафеталэк

Уудэк уунуй —

эл кичилньэ, эл йуоньэ.

Маархуонь, лэйриик,

амаа эл пэлуолѳанэ

Лайабэги — уоги — пэлуолморавньэл!

Титгэл тинэ
    мааруол нимэк виэнгумлэ.
Мит тан, уорпэ, .
    таби вайи вэйлэртэй.
Тадаат титгэл виэйуол
    йавулбан
Йахлаах уурэн
    чама чайлэ мит пэлтэй...
Хадьир ан таат чайлэ-нэмэ
    ладьинэн
Лукул бурэн
    ангийэлэк уунуги.
Тан кедэба, чиэмэдаба,
    Ленин льэй —
Эл йабалньэй
йавнэй кедэ нуннииги!

ТУДУРУУЛГИ

Вадун лачил	3
Мөндөйлээлдэе чадьуупэ	
Мэт эвизэл	5
Чамаримэ мит Окчаап	5
Арассийиэнь	6
Вадул көйридьэ	7
Чайлэдуол	7
Ньизэльэмнэйинь мэт аруу	8
Иукуолэл Улуруо	9
Эл уттэчэ мэт эвизэл	11
Алайни лачиллэ	13
Куомурпэ	14
«Тидаа тэний!»	16
«Көдэн саадие!»	17
Хомдэмэльэ чунрэлэ	18
«Ньяарчидьэ митханэ!»	19
Идьигойгир	19
Чугимэрукун	20
Мэт йуорпуриэнь	21
Лабунмэдэнудие	22
Мэт пэчуолэк	22
Андрюшкино	23
«Нунгэдэн агильба!»	24
Тизки Одулок	25
«Лукул бурэн йахтэй!»	25
Эньиэ нимэба	26
Акаа Сэмиэининь	27
Мэ лэйрниг	28
Курильник маархуол	29
Уурастырапгинь	30
Көдэн эдьил	31
Тизки	32
Косторез мэт вальбиэнь	33

Көдэн саадиэ	34
Пулийэ йахтэ	34
«Иральячэ аавэ дитэ...»	35
Илвиичэ	36
«Йөкэдьиэт ибалдиэ йэдэйчин...»	37
Илвиичэ	38
Анаа гөдэ	38
«Тиэнг чамчэннуй йукуйалжаа...»	39
«Тунг йэрэгуу...»	40
«Титэ моннэй көдөн эдьил...»	41
«Көйридьэлэ — йэрлэйэ...»	41
Музыка	42
«Авйаальэ аруулэк-чунгрэлэк...»	43
«Йэрпэйэ нондэльэлк...»	43
Өндэрил	44
«Эвдийэ энмур...»	44
«Чуольэмуйэ мабил дитэ...»	45
Ньамиидьиткэлэ	46
«Кинэк монул илийэба...»	46
«Мэт аньмиллэ чингичэлэ...»	47
«Йахтаплэ «Награ-жа»	47
«Авйаа ньумдэй чайлэбан...»	49
«Тинэ мэт уо холдэнг...»	49
ИЯЛИ эмулжа	50
«Оу, чуобаймэ мэ кэлуй!..»	51
Чуобаймэльэ йахтэ	52
Первомай	53
Илвиичэ йахтэ	53
«Пэтчигийэ чугирэл...»	54
«Илийэньэнг ньигиэйичтэнг...»	55
Көндиэ йахтэ	55
Черскэйжа нэврүүйуол	56
Адипэн Муохажа	57
Мэт аби чунгрэ	58
Өндэрил	59
Йэблигил оондьэлэ	
Мят мархильпэ	61
«Мэт сугудьэ тибэгэлги...»	63
«Йэвлугэ, тэт ин сэвлжа...»	64
«Мэ пунгуолич тэн хуодэдэнг...»	65
«Оу, тагниги тэт амутнэнг...»	65
«Ньяарчэ аруу сугудьэбан...»	66
Мэт көнмиэнь	67
«Йөкэ, йөкэ көйридьэлэг...»	67
«Саанмонильэ тудуруу...»	68

«Абальвуодьэ амучэ...»	69
«Энгэнэгэ, уудэк ньингэ...»	69
«Мэтха вайи мэ лъизчи...»	70
Пайпэ оондьэ	71
«Амучэ» тунг чайлэ...»	74
«Мэт сугудьэ иральачэ...»	75
«Эл мөндьэй чамчэлэк...»	76
Эньиэнь	76
Эньиэ нимэлэпэ	77
Уорпэпул йахтапул	88
Юко, чуольэ йахтапэ	98
Ладына аньиллэ	108

Нунгни

Пугудьэрнэл одьэпэ	113
Ньяавалдангнэ мумдэл	128
Нунгни	166

Улуру Адо
(Курилов Гаврил Николаевич)
ЛАБУНМЭДЭНУ ӨНДЭРИЛ
(Благословение реки Лабунмэдэну)

Зав. редакцией В. Т. Сивцев
Редактор И. О. Туркин
Редактор изд-ва В. В. Платонов
Художник Н. Н. Курилов
Худож. редактор С. С. Скрябин
Техн. редактор У. Т. Гордеева
Корректор Е. И. Христофорова

ИБ № 1923

Сдано в набор 18.11.87. Подписано в печать 24.02.88. МЛ 04243
Формат 70x90¹/₃₂. Бумага тип. № 2. Гарнитура литературная
Печать высокая. Усл. п. л. 6,50. Усл. кр.-отт. 6,79. Уч.-изд. л
7,39. Тираж 1000 экз. Заказ № 215. Цена 90 к.

Якутское книжное издательство,
677892, г. Якутск, ул. Орджоникидзе, 31.

Якутская республиканская типография им. Ю. А. Гагарина
677007, г. Якутск, ул. Кирова, 9.